

Thukydides

DĚJINY
PELOPONNÉSKÉ
VÁLKY

ODEON

Z řečtiny přeložil
VÁCLAV BAHNÍK

THUKYDIDES HISTORIK PELOPONNÉSKÉ VÁLKY

ŽIVOT

„I tyto události vypsaly též Athéňané Thukydides podle let a zim v tom pořadí, jak šly jedna za druhou, až do té doby, kdy Lakédaimonané a jejich spojenci učinili konec athénské moci a obsadili dlouhé hradby a Peiraieus. Až do tohoto okamžiku trvala válka celkem sedmadvacet let (5, 26).“

Těmito slovy uvádí Thukydides druhou část svých Dějin peloponnéské války a o něco dále pokračuje už v první osobě:

„Prožil jsem celý její průběh, můj věk mi dovolil pochopit ji a pozorně jsem ji sledoval, abych vše přesně poznal. Po výpravě proti Amfipoli, kterou jsem vedl jako stratég, byl jsem nucen žít dvacet let jako vyhnanec mimo svou vlast.“

Důvod svého vyhnanství popsal Thukydides podrobněji při líčení vojenských akcí roku 424 př. n. l. (4, 104 n.). Když spartský vojevodce Brasidas začal ohrožovat důležitý athénský opěrný bod v Thrákii, město Amfipolis, které hájil athénský stratég Eukles, poslali o rození „k druhému stratégovi velcímu vojsku v Thrákii, k Thukydidovi, synu Olorovu, autorovi těchto dějin, který byl u Thasu, . . . s výzvou, aby jim přišel na pomoc. Když Thukydides vyslechl vzkaz, rychle vyplul se sedmi lodmi. . .“ Brasidas se zalekl, protože se doslechl, „že Thukydides má právo dolovat zlato v oné části Thrákie a že proto patří k nejvlivnějším lidem na pevnině“, a obratnou a rychlou diplomatickou akcí město získal.

Obsahem těchto úryvků jsou v podstatě vyčerpány bezpečné zprávy, které máme o životě jednoho z nejvýznamnějších historiků antického starověku. Je z nich možno odvodit alespoň tyto opěrné body pro jeho životopis:

Athénský občan Thukydides (Athéňané vyslovovali jeho jméno Thukýdídés), syn Olorův, se narodil nejspíše mezi léty 460—455 př. n. l. Soudíme tak z toho, že na počátku peloponnéské války (r. 431) byl už dospělý — v úvodní větě Dějin praví, že na nich začal pracovat

hned na jejím počátku — a že v roce 424 byl zvolen jedním z deseti stratégů, v té době už nejen nejvyšších vojenských velitelů, nýbrž i nejvýznamnějších athénských politických činitelů: musilo mu tedy být alespoň třicet let.

Také datum Thukydidovy smrti lze určit jen přibližně. Dožil se konce peloponnéské války v roce 404 — tehdy se vrátil po dvacetiletém vyhnanství do Athén — a podle životopisu, který se nám zachoval z 5. stol. n. l. pod jménem jakéhosi Markellina, zemřel ve stáří víc než padesáti let. Thukydidovo dílo opravdu vzbuzuje dojem, že autor asi neznal události po r. 399 př. n. l.: zemřel tedy nejspíše na zlomu století nebo brzy po něm.

Podle vysokého úřadu, kterého dosáhl, a podle zmínky o podílu na zlatých dolech pocházel Thukydidés z významné a bohaté athénské rodiny, která měla nějaké vztahy k Thrákii. Na to ukazuje i jméno jeho otce, Oloros. Známe je jako jméno thráckého krále, jehož dcera byla manželkou Miltiada, vítěze od Marathónu, a matkou Kimóna, nejvýznamnějšího athénského státníka od sedmdesátých do padesátých let 5. století. Právě na tento fakt navazuje velká část podrobnějších zpráv o Thukydidově osobě, které čerpáme z životopisu Markellinova a dalšího, kratšího životopisu od neznámého autora i z jiných, vesměs poměrně pozdních zmínek, především u Plutarcha a Dionýsia Hali-kárnaského; ten napsal dvě zachované kratší stati o Thukydidově stylu. Je asi nemožné rozhodnout, která z těchto životopisných dat jsou autentická a za která vděčíme dedukcím či fantazii jejich autorů, kteří se snažili poskytnout svým čtenářům o slavném historikovi co nejvíce informací.

Mezi autentické asi patří Markellinova zpráva o nápisu na Thukydidově hrobě, který nás seznamuje s historikovým plným občanským jménem: Thukydidés, syn Olorův, z demu Halimús. Zda tento náhrobek stál — dokonce spolu s náhrobkem Hérototovým — mezi náhrobky Kimónova rodu u jihozápadní athénské brány, je už méně jisté. Avšak i řada moderních historiků věří v Thukydidovo příbuzenství s Miltiadem a Kimónem i s Periklovým hlavním odpůrcem do roku 443, Thukydidem, synem Melésiovým, které historiku Thukydidovi umožňovalo vidět zblízka do politických plánů významných athénských kruhů.

Zcela do sféry fantazie a legend patří patrně zpráva o Thukydidově příbuzenství s rodinou athénské tyrana Peisistrata, zpráva

o jeho sňatku s bohatou thráckou dědičkou, která má vyložit jeho vlastní zmínku o podílu na zlatých dolech v Thrákii, i zpráva o jeho násilné smrti v Athénách či Thrákii a o jeho dceři, která prý pokračovala v jeho díle a je autorkou poslední, osmé knihy jeho dějin. To vše jsou jen více či méně úspěšné pokusy pozdních životopisců doplnit podrobnými — a hlavně zajímavými — detaily kusé znalosti o životě jednoho z nejvýznamnějších historiků starověku. Podobně jako antika znala na ostrově Salamině jeskyni, v níž Eurípides skládal své tragédie, ukazovali v Skapté Hylé v Thrákii platan, pod nímž Thukydidés ve vyhnanství psal své dějiny.

Nic bezpečného nevíme ani o Thukydidově vzdělání a jeho učitelích. Životopisná tradice se zmiňuje o filozofu Anaxagorovi a řečníku Antifontovi; stopy jeho slohu jsou shledávány ve slohu Thukydidově stejně jako stopy myšlení a slohu významných sofistů Protagora, Gorgia a Prodika, vesměs asi o generaci starších než historik. Jisto je jen, že mladý Thukydidés dospíval v období vrcholného rozmachu athénské kultury v době Periklově, kdy v Athénách učili myšlení sofisté a Sokrates a kdy zároveň byly kladeny základy nauky o řečnění, rétoriky. Do středu pozornosti se tehdy dostávaly místo problémů vzniku a vývoje vesmíru a přírody problémy člověka a jeho postavení v přírodě a společnosti, otázky morálky, práva a moci, zákonů a uspořádání společnosti, otázky výchovy občana a státníka. Podobně jako na Eurípida nemohlo toto ozdušit nezapůsobit na jeho o něco mladšího vrstevníka Thukydidu. Pozdní a patrně zcela nepodložená tradice o tom, že na Eurípidově hrobu byl vytesán epigram složený Thukydidem, dobře vystihuje postavení obou v intelektuálním vývoji Athén jejich doby.

PELOPONNÉSKÁ VÁLKA

„Začali ji Athéňané a Peloponésané zrušením smlouvy o třicetiletém míru, který uzavřeli po dobytí Euboje. Před vylicením jejího průběhu jsem se dal do psaní o příčinách této roztržky a o jejich sporech, aby nikdo nemusil jednou pátrat po tom, z čeho tak velká válka mezi Řeky vznikla. Za nejpravdivější důvod, i když se o něm nejmeně mluví, považují vzrůst athénské moci, který vyvolal u Lakédaimonů takové obavy, že je dohnaly k válce (1, 23, 4).“

Vzájemné boje mezi dvěma nejvýznamnějšími mocenskými seskupeními v Řecku v 5. stol., mezi „Lakedaimonany a jejich spojenci“ a „Athéňany a jejich spojenci“ nebo podle dnes běžné terminologie

mezi peloponnéským spolkem vedeným Spartou a mezi athénským námořním spolkem, provázely celý Thukydidův život. K první válce mezi Spartou a Athénami došlo už v letech 461—446|5 př. n. l. a následující mír, „zlaté období“ athénských dějin pod politickým vedením Periklovým, se nakonec ukázal jen skvělou předehrou k rozhodujícímu mocenskému konfliktu v letech 431—404, který skončil úplnou porážkou Athén a rozpadem jejich říše.

Thukydidovy dějiny jsou jedním z našich hlavních pramenů i pro tuto předehru. V rozsáhlé odbočce v první knize (1,89—117) vylíčil stručně ty události od r. 479|8 do r. 440|39, které ilustrují a zdůvodňují jeho názor na pravou příčinu peloponnéské války. Datum, kterým toto vylíčení začíná, je věcně odůvodněno, neboť roku 478 založili Athéňané svůj námořní spolek. Thukydidés však sahá ještě o trochu dále do minulosti a začíná svou odbočku stručnou zprávou o událostech, jež r. 479 vedly Athéňany v čele řeckého vojska k dobytí města Séstu v hellespontské úžině (Dardanely) obsazené Peršany. Touto událostí zakončil totiž své dějiny řecko-perských válek Hérodotos, na kterého tak Thukydidés vědomě chronologicky navazuje.

Thukydidovo vysvětlení příčin války, totiž postupná přeměna athénské námořního spolku v říši centrálně ovládanou Athéňany, jejíž rostoucí moc nakonec vedla Spartu a její spojence k zahájení válečného konfliktu, je dodnes přijímáno jako správné, i když hledáme a nalézáme některé hlubší hnací síly za mocenskými zájmy obou soupeřů.

Tak za expanzivními tendencemi athénské demokratické státní je třeba vidět snahu Periklovy politiky o zachování vnitřní sociální a politické rovnováhy athénské společnosti. Hluboké majetkové rozdíly, existující ve všech řeckých státech klasického období, byly v Athénách výrazně zmírňovány právě díky vedoucímu postavení Athén v námořním spolkem. Chudší Athéňané, kteří měli v athénské demokratické státi stejná politická práva jako bohatí a díky své číselné převaze měli ve sněmu velký vliv na domácí i zahraniční politiku, se podíleli na materiálních výhodách plynoucích z rozkvětu periklovského státu jednak přímo, např. jako veslaři na válečných lodích, jako pracovníci v athénských válečných i obchodních přístavech nebo jako kolonisté vysílání na strategicky významná místa, kde získávali do vlastnictví přiděly zemědělské půdy; jednak nepřímo díky hospodářské prosperitě Athén, kam za různými politickými, obchodními i kulturními cíli přijíždělo mnoho cizinců a kde mnoho Athéňanů nalézalo práci na

skvělých Periklových stavbách, financovaných zčásti z peněz, které členové námořního spolku platili do jeho pokladny.

Také pozice Spartanů byla podmíněna domácí situací. Zatímco síla Periklových Athén spočívala na relativním sociálním a politickém klidu, byla základem spartského státu od jeho počátků nadoláda menšiny plnoprávných občanů, Spartanů, nad poloprávními perioiky a bezprávními heilóty. Nebezpečí otevřené vzpoury zotročených heilótů měli Spartané v živé paměti. V šedesátých letech 5. století se heilóti vzbouřili, když byli Spartané oslabeni ničivým zemětřesením, jež Spartu postihlo, a teprve po několika letech — vinou stručnosti Thukydidova výkladu nevíme, zda po čtyřech, pěti, či dokonce deseti — Spartané v této tzv. třetí messénské válce zvítězili. Chování athénský oddílů, které v ní pod Kimónovým vedením měly Spartanům pomáhat a které prý projevovaly tak otevřené sympatie k heilótům, že je Spartané nakonec poslali domů, bylo jednou z příčin první otevřené roztržky mezi Athénami a Spartou v r. 461. Každé vnější ohrožení Sparty znamenalo zároveň její ohrožení vnitřní. A tak snaha Spartanů o zachování klidu na Peloponésu a vidina nebezpečí expanze Athén do této jejich mocenské sféry, živě aktivní činnosti athénské loďstva v Korintském zálivu při severním peloponnéském pobřeží, na důležité lodní cestě do jižní Itálie a na Sicílii, mohla přispět k rozhodnutí Spartanů vstoupit do války s Athéňany, jak o to žádali někteří bezprostředněji ohrožení spartští spojenci, především Korint a západní soused Athén, Megara.

Thukydidovi se nepodařilo vylíčit peloponnéskou válku celou; jeho spis náhle končí uprostřed líčení událostí v zimě r. 411 a zdá se, že jím nebyl definitivně upraven. Má několik relativně samostatných částí, jež se plně nekryjí s dnešním rozdělením do osmi knih, které nepocházejí od Thukydidy, nýbrž od jeho pozdějších antických vydavatelů.

V mnoha ohledech nejzajímavější je první kniha, obsahující před popisem bezprostřední předehry k válce (od kapitoly 24) úvod k celému dílu. Thukydidés v něm jednak zdůvodňuje, proč si vybral za předmět svého bádání právě peloponnéskou válku, jednak stručně popisuje svou metodu historického bádání, a to v přímém protikladu ke svým předchůdcům, mj. i Hérodotovi, i když ho přímo nejmenuje: názory kritizované Thukydidem (1, 20, 3) známe právě z Hérodota.

První, nerozhodná část peloponnéské války (léta 431—421) za-

bírá celou druhou až čtvrtou knihu a část knihy páté. Zdá se, že Nikiúv mír na jejím konci považoval Thukydidés původně za trvalejší, než skutečně byl, protože líčení „nejistého míru“ (5, 26 do konce 5. knihy) má novou předmluvu, z níž jsme citovali na počátku této stati. Šestou a sedmou knihu zabírá dramatické líčení velkolepé a nakonec katastrofální athénské výpravy na Sicílii (léta 415—413) a osmou knihou začíná podrobný výklad o poslední fázi války, tzv. dekelejské válce, který měl podle předmluvy (5,26) dospět až k pádu Athén r. 404.

Na nedokončené Thukydidovo dílo navázalo několik historiků pozdějších. Patrně nejvýznamnější pokračování, Theopompovo, se nám nezachovalo; zachované pokračování Xenofontovo se svou kvalitou nedá s Thukydidem měřit.

METODA

Moderní badatelé se velmi podrobně zabývali problémem nedokonalosti Thukydidova spisu a jejími stopami, jež jsou na něm patrné. Všimneme si jí zde jen potud, pokud dovoluje nahlédnout do historikovy pracovní metody, kterou se alespoň stručně pokusíme rozebrat.

Viděli jsme, že Thukydidés vědomě chronologicky navázal na Hérodotovы dějiny, které dobře znal. Stejně vědomě se však distancoval od některých jeho metod. I pro Thukydidu, který líčil události, jichž byl sám svědkem, byly hlavním pramenem vedle vlastních zkušeností vzpomínky současníků: „O akcích, k nimž došlo během této války, jsem nepovažoval za vhodné psát to, co jsem se dověděl od proního, s kým jsem se setkal, ani jak jsem si to já představoval, ale vypravoval jsem o těch, při nichž jsem sám byl, a o těch, o nichž jsem získal co nejpřesnější zprávy od jiných. Pátrání nebylo lehké, neboť ti, kteří se jednotlivých akcí zúčastnili, neříkali totéž o týchž věcech, ale mluvili podle toho, jak byli nakloněni jedné nebo druhé straně nebo jak jim sloužila paměť (1, 22, 2).“ Zacházel tedy Thukydidés se svými prameny přísně kriticky. Jeho přesnost v popisných partiích díla je pozoruhodná a výrazně kontrastuje s Hérodotovým důvěřivým přijímáním někdy málo uvěřitelných zpráv. Máme také doklady o tom, že Thukydidés příležitostně užíval písemných, dokumentárních pramenů, tak např. v odbočce, v níž uvádí na pravou míru běžné názory o „tyranobijcích“ Harmodiovi a Aristogeitonovi (6,53—59). V některých částech svého díla Thukydidés dokonce cituje dlouhé státní

dokumenty, tak mj. mírovou smlouvu z r. 421 mezi Sparty, Athény a spojenci obou stran (tzv. Nikiúv mír, 5, 18—19) a předchozí dohodu o příměří z r. 423 (4,118). Zvláště důležitá je pro poznání Thukydidovy metody smlouva mezi Athény, Argejskými, Mantijskými a Elejskými z r. 420 (5,47). Nezávisle na Thukydidovi se totiž zachovaly části jejího oficiálního znění vytesaného na mramorové desce a srovnání obou textů ukázalo, že Thukydidův opis je až na nevýznamné maličkosti (odlišnosti ve slovosledu nebo v pořadí při výčtu vlastních jmen) naprosto přesný.

Na rozdíl od Hérodota neuzivá Thukydidés ve svých dějinách nadpřirozeného výkladu. Nevykládá o věštách, o příznivých a nepříznivých znameních ani o zásadách bohů, i když si uvědomuje, že se k nim lidé zvláště v těžkých dobách uchylují, tak např. při slavném líčení ničivého moru, jenž na počátku války postihl Athény a jímž sám Thukydidés, naštěstí ne smrtelně, onemocněl (2,47—54).

Do oblasti Thukydidovy snahy o přesnost patří i jeho chronologický systém. Řecké státy neměly v této době jednotný letopočet ani jednotný kalendář (dokument o Nikiúv míru má dvoji datování, spartské a athénské — 5,29) a používání místního datování — např. v Athénách podle jmen osob, které se po roce střídaly v úřadu tzv. epónymního archonta, ve Spartě epónymního efora atp. — by bylo omezilo obecnou srozumitelnost jeho díla. Navíc řecký rok začínal uprostřed léta (odtud lomená data — např. 446/5 — i v této stati) a rozdělával tak jednu válečnou sezónu (jaro—podzim) do dvou řeckých let. Thukydidés proto prostě čísluje léta peloponéské války od jedné do jedenačtyřiceti, kdy jeho líčení končí, a každý rok dělí na dvě sezóny, letní a zimní, čímž získává obecně srozumitelný a přesný chronologický rámeček.

Svou snahou o věcnost až strohost kombinovanou s mimořádnou úsporností vytvořil Thukydidés také svůj neopakovatelný styl, ovlivněný bezpochyby dobovými rétorickými teoriemi a — zvláště v přímých řečech — těžko srozumitelný. Už Dionýsios Halikarnaský označil Thukydidův sloh — poněkud přehnaně — za „temný a šroubovaný“ a prohlásil, že „lehce se dají spočítat ti, kdo dovedou pochopit vše, co Thukydidés napsal, a ani ti neporozumějí některým jeho partiím bez komentáře“ (překlad J. Dobíáše, Dějepisectví starověké, 1947). A bezpochyby výborný znalec řečtiny Cícero označil řeči v Thukydidových dějinách za „poněkud temné“ (Or. 7,29).

Velmi výrazným rysem *Thukydidovy metody*, který napomáhá *Thukydidovi* dosáhnout cílů, jež svým historickým dílem sledoval, jsou totiž přímé řeči tvořící skoro pětinu spisu. *Thukydid* je zařazuje při výkladu o mezinárodních jednáních či o zasedáních různých politických sborů a užívá jich většinou k dramatickému osvětlení určité situace nebo sporu z hledisek různých stran. Sám zdůvodňuje zařazení těchto řečí, jejichž subjektivnost přirozeně ostře kontrastuje s věcným a objektivním rázem ostatních částí díla, těmito slovy:

„Co se týče řečí, které proslavili jedni i druzí, jednak když se chystali do války, jednak během ní, bylo pro mne těžké zapamatovat si přesné znění těch, které jsem sám slyšel, a bylo to těžké i pro ty, kteří mi podávali zprávu o jiných, pronesených někde jinde; vyjádřil jsem to, co jsem si myslel, že nejspíš každý jednotlivec mluvil, aby se to v té které situaci hodilo, a držel jsem se při tom co nejvěrněji základního smyslu skutečně pronesených řečí (1, 22,1).“

Tato — ostatně v praxi mnohdy těžko kontrolovatelná — *Thukydidova* zásada byla a je předmětem obsáhlých úvah, jednak proto, že ji v některých případech zřetelně nedodrží a vkládá řečníkům do úst spíše své vlastní názory, jednak proto, že v některých částech jeho díla — a zvláště v poslední, nedokončené osmé knize — se řeči nevyskytují, zato jsou právě v těchto částech uváděny a citovány už uvedené dokumenty. Je možné, že dokumenty měly být v konečné redakci nahrazeny právě přímými řečmi, zobrazujícími diskusi, která předcházela jejich podepsání, jak se domnívají někteří badatelé. Možný je však i druhý názor, že totiž *Thukydid* v pozdějším věku změnil metodu a rozhodl se nepřímou argumentaci řečníků obětovat ve prospěch přímých argumentů z autentických dokumentů. Tento druhý názor je však přece jenom méně pravděpodobný, podtváme-li se na funkci řečí v *Thukydidově* díle podrobněji, v souvislosti s cílem jeho díla.

Cílem *Hérodotovych* dějin bylo vyprávět zajímavým způsobem události a činy hodné zapamatování. Cílem *Thukydidovým* bylo poučit, ne zavděčit se čtenáři či posluchači. „Nedopustil by se velké chyby ten, kdo by... nevěřil básníkům, kteří (události) oslavují a přehnaně přikrašlují, ani dějepiscům, kteří o nich vypravují spíš tak, aby se zavděčili posluchačům, než aby řekli pravdu, ... a kdo by uznal, že jsem o těch událostech zjistil pravdu na základě nejbezpečnějších údajů...“ (1,21) Proto nenajdeme u *Thukydidy* povídkové až románové prvky, oblíbené u *Hérodota*.

Novým rysem řeckého myšlení druhé poloviny 5. stol. př. n. l. nebyla však jen jeho racionálnost, nýbrž také jeho zaměřenost, účelovost. *Sofisté* i *Sokrates* se shodovali v tom, že cílem jejich činnosti je naučit své stoupence a žáky buď něčemu praktickému pro život — obohacení či dosažení úspěchu v občanském či politickém životě nebo v soudním sporu —, nebo teoretickému pro zdokonalení sebe sama či pro dokonalé řízení státu. Neznali či neuznávali teoretickou činnost bez viditelného cíle. Také *Thukydid* nepsal své dějiny jen proto, aby byly zachovány potomstvu. Měly poznáním minulosti sloužit k poučení budoucích pokolení:

„Možná, že se má práce, postrádající bájevitý prvek, bude zdát na poslech méně líbivá, avšak jestliže ten, kdo bude chtít získat spolehlivé poznání událostí minulých i budoucích — a ty se, jako všechny lidské věci, s minulými shodují, nebo se jim podobají —, shledá moje dílo vyhovujícím, úplně to postačí. Mé dílo bylo složeno víc proto, aby bylo majetkem na věčné časy než krasořečnickým kouskem určeným k jednorázovému poslechu (1,22,4).“

Když však chtěl *Thukydid* z právě uvedeného důvodu přejít od konkrétního chronologického líčení vojenských a politických událostí k úvahám obecnějším, když chtěl jít za fakta a objevit za popisem akcí a jednání lidí jejich pohnutky a jejich psychologii, když chtěl události a činy hodnotit a uvažovat o právu a bezpráví a o morálce a moci, když zkrátka chtěl události, které vylíčil, komentovat, neposkytovalo mu k tomu jeho věcné vyprávění možnost. Někdy, zvláště pro vylíčení problémů vnitřní politiky řeckých států, volil formu přímého posouzení problému na výrazném příkladu. Tak např. sociální rozpory a formy jejich řešení zobrazil v líčení občanského boje na ostrově *Korkýře* (3,81—82), morální následky válečných a živelných katastrof v líčení moru v *Athénách* (2,52 n.). Zdá se však, že častěji na místě přímých vlastních úvah v první osobě mu k tomuto cíli sloužily — a to postupně stále více — právě řeči. *Thukydidovy* názory na *Perikla* a na athénskou demokracii a říši najdeme ve slavné *Periklově* řeči nad padlými z prvního roku války (2,34—46) a v poslední *Periklově* řeči v athénském lidovém shromáždění (2,60—64). A podobně slouží k analýzování problémů moci a jejího užití, práva a spravedlnosti a obecného chování lidí jako „politických tvorů“ debata v athénském sněmu o potrestání vzpoury *Mytilénských* a tzv. *mélský* dialog (3,36—50 a 5,85—113).

Cesta, kterou řecká historiografie urazila od Hérodota k Thukydovi, je velmi dlouhá, ač data narození obou historiků jsou od sebe vzdálena jen asi dvacet pět let. Odráží se v ní, jak jsme viděli, kulturní a intelektuální vývoj Athén v druhé polovině 5. stol. Thukydides hledal ve své oblasti odpovědi na tytéž otázky, které byly v jeho době kladeny a na něž se odpovídalo v ostatních literárních a teoretických oblastech. Zůstává jeho nezměrnou zásluhou, že pro jejich zodpovězení na základě historického zkoumání nedávné minulosti našel přiměřenou věcnou i literární formu, která z jeho díla učinila jednu z trvalých hodnot světové literatury.

Do češtiny byl celý Thukydův spis přeložen jen jednou, gymnaziálním profesorem Janem Konůpkem: Thukydůvy Dějiny války peloponnéské I—III, Praha 1906—1909. První pokus, nedokončený, pochází však již z minulého století. Jan Nepomuk František Desolda přeložil důležitou první knihu (Pardubice 1885), na něj navázal Konůpkův překlad druhé knihy (Nový Bydžov 1893 a 1895) a překlad části třetí knihy (kap. 1—50) od Josefa Veverky (Králov Dvůr 1903).

Největší pozornost překladatelů však přitahovala slavná Periklova řeč nad padlými. Poprvé ji přeložil již v r. 1882 Vilém Žabka ve svém pojednání „O pohřebních řečech v literatuře řecké vůbec; pohřební řeč Perikleova, u Thukydida zachovaná zvláště“ (Výr. zpráva RG na Malé straně, Praha 1882). Jeho překlad byl přetištěn v pěti vydáních (1889—1906) „Výboru z literatury řecké a římské v českých překladech“, který uspořádal Timothej Hrubý (ve dvou posledních vydáních s Otmarem Vaňorným). Po Konůpkovi pak přeložili Periklovu pohřební řeč dva přední překladatelé našeho století: Ferdinand Stiebitz v samostatné knížce (Thukydides, Perikleova řeč nah padlými, Brno 1946) a Julie Nováková v Antice v dokumentech (I, Řecko, Praha 1959).

Jan Pečírka

DĚJINY PELOPONNÉSKÉ VÁLKY

KNIHA PRVNÍ

ÚVOD (kap. 1—23)

Důležitost této války (1). Poměry v Řecku od nejstarších dob (2—8). Trojská válka (9—11). Stabilizace obyvatelstva. Námořní plavba a první války (12—15). Tyranie. Perské války. Sparta a Athény (16—19). Metody historického zkoumání a dějepiscectví (20—22). Význam peloponéské války, její příčiny a bezprostřední podnět (23).

ZÁKROK ATHÉN VE VÁLCE MEZI KORINTEM A KERKYROU (kap. 24—66)

Vnitřní rozpory v Epidamnu, intervence Kerkyry a Korinta, válka mezi nimi. Porážka korintského loďstva, obsazení Epidamnu Kerkyřany (24 až 30). Přípravy Korinta k nové válce, snaha obou stran o získání athénské pomoci. Řeč kerkyrských vyslanců před athénským sněmem, odpověď vyslanců korintských (31—43). Athéňané pošlou Kerkyře pomoc. Námořní bitva u Sybot (44—55). Poteidaia a jiná města na Chalkidice se odtrhnou od Athén. Vítězství Athéňanů v bitvě na šíji a obležení Poteidaje (56—66).

SHROMÁŽDĚNÍ SPOJENCŮ VE SPARTĚ (kap. 67—88).

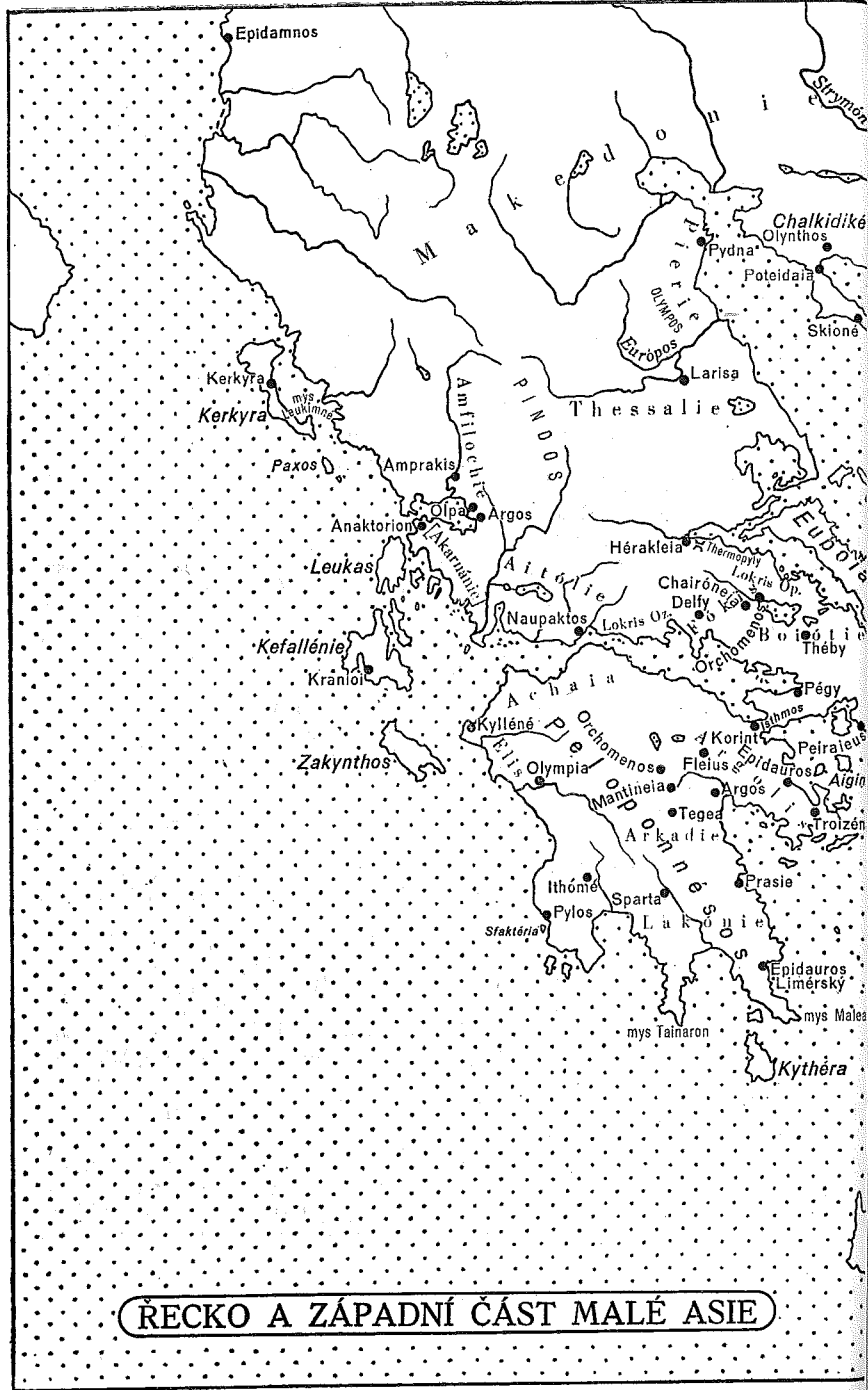
Řeč vyslanců korintských (68—70), athénských (71—78), krále Archidama (79—85) a efora Sthenclaida (86). Lakedaimonský sněm je pro válku s Athénami (87—88).

RŮST ATHÉNSKÉ MOCI OD BITVY U MYKALY (kap. 89—118)

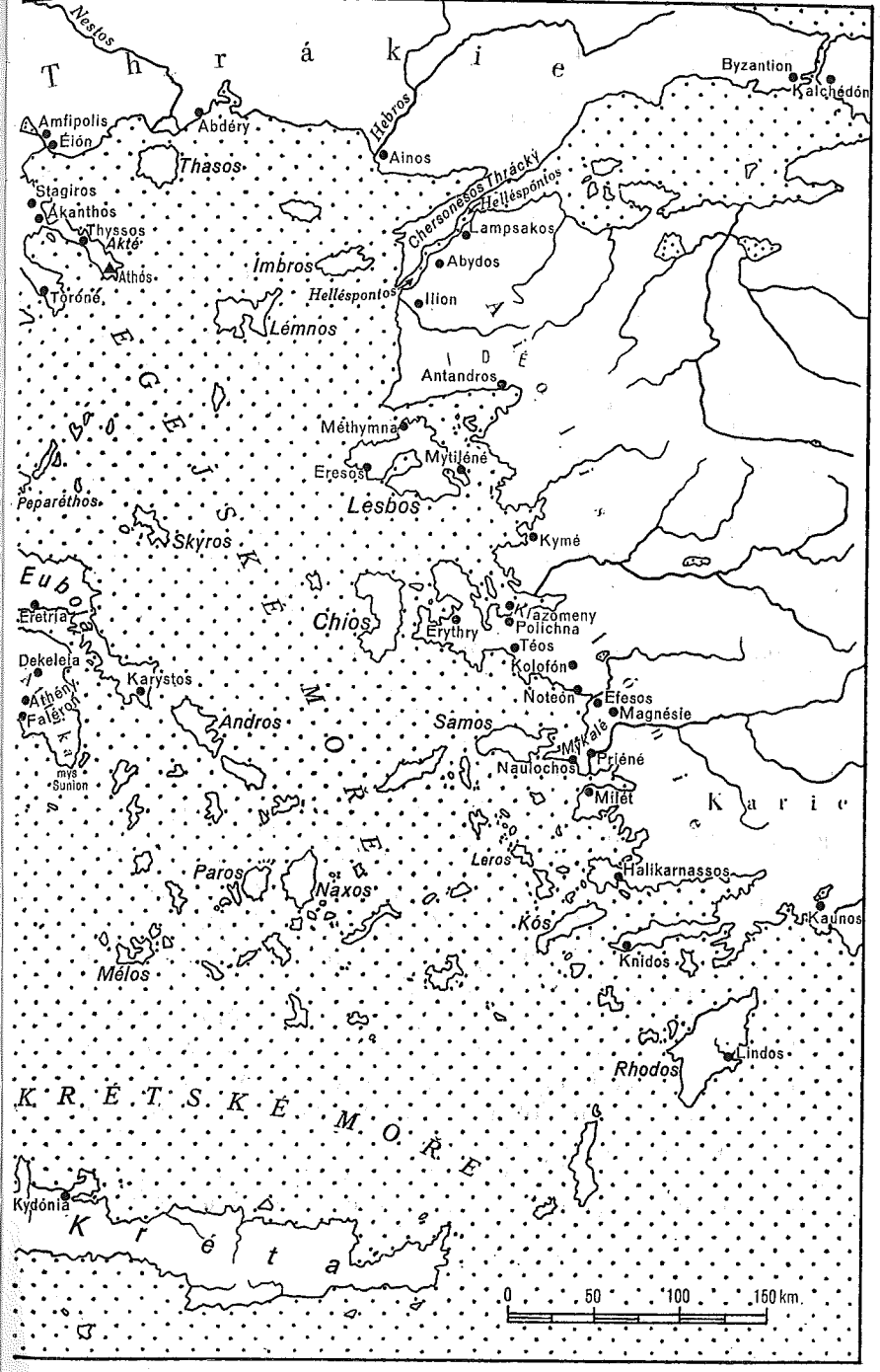
Dobytí Sestu Athéňany. Obavy Spartanů. Themistokles a jeho zásluhy o upevnění Athén a Peiraiea (89—93). Pausanias odvolán; vedení války proti Peršanům přechází na Athéňany (94—97). Dobytí Eiony, Skyru a Naxu. Vztah Athéňanů ke spojencům (98—100). 3. messénská válka. Megařané se přidají k Athéňanům (101—103). Athéňané vyšlou výpravu do Egypta a válčí s Aiginou a s Korintem (104—106). Stavba dlouhých zdí. Spartané v Boiótii. Bitva u Tanagry (107—108). Porážka Athéňanů v Egyptě (109—110). Athénská výprava proti Kypru a na Euboii (111—114). Tricetiletý mír (115). Potlačení odboje Samu proti Athénám. Sparta zneklidněna mocí Athén (116—118).

PELOPONNÉSKÝ SPOLEK SE ROZHODNE PRO VÁLKU (kap. 119—146)

Shromáždění spojenců ve Spartě (119). Řeč korintských vyslanců (120 až 124). Všichni spojenci se rozhodnou pro válku (125). Příběh Kylónův (126—127). Pausanias (128—134). Konec Themistokleova života (135 až 138). Nové požadavky Lakedaimoňanů odmítnuty Athéňany na základě Perikleovy řeči (139—146).

ŘECKO A ZÁPADNÍ ČÁST MALÉ ASIE

0 50 100 150 km

1 Athéňan Thukydidés popsal válku mezi Peloponnésany a Athéňany, jak ji spolu vedli, a začal hned při jejím vypuknutí, protože předvídal, že bude velká, ze všech dosavadních nejdůležitější. Usuzoval tak z toho, že válečné přípravy obou stran dosáhly v každém ohledu vrcholu, a viděl, jak se ostatní řecký svět přidává k jednomu nebo druhému, někteří okamžitě, jiní to měli v úmyslu. /2/ Je to vskutku největší ořes, jaký zažili Řekové a část barbarů, ba skoro by se dalo říci většina lidstva. /3/ Pro velký časový odstup nebylo možné zjistit něco bezpečného o událostech předcházejících tuto válku a ještě starších, avšak pokud mohu soudit na základě svědectví, jež jsem prozkoumal co nejdál do minulosti a jež se mi zdají věrohodná, myslím, že nedošlo k ničemu mimořádnému ani z hlediska vojenského, ani jiného.

2 Je totiž jasné, že to, čemu se dnes říká Řecko, nebylo kdysi trvale osídleno, ale že zde v dřívějších dobách docházelo k stěhování a každý národ snadno opouštěl svou zem, donucen k tomu národem početnějším. /2/ Nebyl obchod, vzájemný styk nebyl bezpečný ani po zemi, ani po moři, každý bral ze své země tolik užitku, kolik bylo třeba k obživě, neměli však žádné zásoby ani nesázeli stromy, protože se nevědělo, kdy někdo jiný přijde a okrade je, zvláště když neměli žádné hradby; věřili, že potravu potřebnou na jeden den najdou kdekoliv, a proto nebylo pro ně těžké měnit sídlo; z těchto důvodů také nebyli silní velikostí měst ani jinými věcmi schopnými zajistit je. /3/ Zejména na nejlepší půdě se obyvatelstvo stále střídalo — to se týká kraje zvaného dnes Thesálie, Boiótie, velké části Peloponnésu s výjimkou Arkádie, z ostatního území těch míst, která jsou nejurodnější. /4/ Když totiž úrodnost půdy pomohla jednomu nebo druhému k větší moci, docházelo mezi nimi ke sporům, které se stávaly příčinou jejich zkázy, a současně také byli pak víc vystaveni úkladům cizinců. /5/ Ovšem Atika se svou tenkou vrstvou ornice byla od nejdávnejších dob uchráněna podobných sporů a měla stále totéž obyvatelstvo. /6/ Významným dokladem pro mé tvrzení, že se ostatní kraje nevzmohly tolik jako Atika právě pro stálé stěhování, je toto: z těch, kteří byli vyhnáni z některé jiné části Řecka v důsledku války nebo vnitřních rozbrojů, právě ti nejmocnější

přicházeli do Athén přesvědčení, že tam najdou nejbezpečnější útulek, a když získali občanství, už od nejdávnejších dob přispívali k zvětšení počtu obyvatel města, takže Athéňané později posílali osadníky do Iónie, ježto jim Atika už nestačila.

3 Ne nejmenším důkazem slabosti dávných Řeků je pro mne také toto. Ukazuje se, že před trojskou válkou nepodniklo Řecko nic společně. /2/ Zdá se mi dokonce, že se tohoto jména pro celé území ještě neužívalo, ale že před Deukaliónovým synem Hellénem toto označení vůbec ani neexistovalo, nýbrž každý národ dal své jméno území, na němž bydlel, a největší rozšíření zajistili svému jménu Pelasgové. Když se pak Hellén a jeho synové stali mocnými ve Fthiótidě a jiní si je zvali na pomoc do svých měst, šířilo se na základě těchto styků postupně i mezi nimi jméno Heléni, ovšem trvalo to dost dlouho, než převládlo u všech. /3/ Dosvědčuje to zejména Homér. Ten žil takovou dobu po trojské válce a nikde tak neříká všem, ale jen Achilleovým bojovníkům z Fthiótidy, kteří právě byli první Helény, kdežto ostatním říká ve svých eposech Danaové, Argejští a Achajové. Také neužil nikde slovo barbari, protože, jak se mi zdá, Helénové ještě nebyli sjednoceni v jediné jméno, které by bylo možno postavit proti označení „barbari“. /4/ Tak tedy ti, kteří postupně získali jméno Helénové, jedno město za druhým, podle toho, jak byli schopni vzájemně se dorozumět, až už nakonec byli všichni, nepodnikli před trojskou válkou nic společně, protože byli slabí a protože se vzájemně nestýkali. Ale i k této výpravě se spojili jen proto, že už měli větší zkušenosti s námořní plavbou.

4 Minós byl totiž první, o němž tradice tvrdí, že měl loďstvo a ovládal největší část dnešního Řeckého moře, panoval nad Kykladami a většinu z nich osídlil první, když vyhnal Kary, a dosadil tam své syny jako vladaře. Je také přirozené, že se všemožně snažil vymýtit námořní lupičství, aby se mu líp scházely daně.

5 Starí Řekové totiž a z barbarů ti, kteří byli usazeni na pobřeží pevniny nebo na ostrovech, dali se na loupežení, jakmile začali častěji plout přes moře a vzájemně se navště-

vovat; jejich vůdci byli vždy ti nejodvážnější, kteří to dělali kvůli svému zisku a kvůli obživě pro slabé. Napadali obce, které neměly hradby a byly rozdělené v jednotlivé vesnice, plenili je a opatrovali si tím většinu svého živobytí. Taková činnost tenkrát ještě nepřinášela hanbu, spíš z ní plynulo i trochu slávy. /2/ Dokazují to ještě dnes některé národy na pevnině, pro které je ctí provozovat úspěšně pirátství, a dávní básníci, kteří se všude bez výjimky ptají připlouvajících, zda jsou piráti, jako by dotazovaní nepovažovali takové jednání za nedůstojné a tazatelé a ti, jimž záleželo na tom, aby se to dověděli, jako by to nekárali. /3/ Avšak olupovali se vzájemně i na pevnině. Ještě dnes se v mnoha částech Řecka žije starým způsobem, například u Lokrů Ozolských, u Aitolů, Akarnanů a vůbec v těch končinách. U těchto pevninských národů se udržel z těchto pirátských dob zvyk chodit ozbrojen.

6 Celé Řecko totiž nosilo zbraně, protože příbytky nebyly chráněny a cesty nebyly bezpečné, a tak si zvykli žít se zbraněmi jako barbaři. /2/ Ony části Řecka, ve kterých se stále ještě takto žije, dosvědčují obyčeje kdysi společné všem. /3/ První mezi nimi odložili zbraně Athéňané, a když se jejich způsob života uvolnil, začali žít ve větším přepychu. A není tomu tak dávno, co starší muži z vyšších kruhů přestali nosit na znamení zjemnělého života lněné chitóny a upevňovat si uzal z vlasů sponou v podobě zlaté cikády. Odtud má také svůj původ, že se vlivem příbuzenství tento zvyk ještě dlouho udržel u starších Iónů, vždyť jsou s Athéňany příbuzní.

/4/ První, kdo užíval prostý oděv, podobný dnešnímu, byli Lakedaimoňané, a i jinak si u nich bohatí zvykli na způsob života velmi podobný způsobu života většiny. /5/ První se také ukazovali nazí, svlékali se na veřejnosti a natírali se před cvičením olejem. Kdysi i při olympijských hrách závodníci soutěžili s opaskem kolem ohanbí a neuplynulo ještě mnoho let od doby, kdy se s tím přestalo. Ještě dnes někteří barbaři, zejména v Asii, vyhlašují soutěže v pěstním zápase a v zápolení a atleti jsou při nich opásáni. /6/ I v mnohém jiném ohledu by se dalo poukázat na to, že dávní Řekové žili po-

dobně jako dnešní barbaři. /7/ Ta města, která byla založena nejpozději, v době, kdy už byla rozvinuta námořní plavba, dovolující získat větší majetek, byla stavěna s hradbami na samém břehu moře a zabírala šije, aby mohla snáze obchodovat a aby měla víc síly proti sousedům. Naproti tomu starší města byla kvůli dlouhotrvajícímu pirátství zakládána dál od moře, ať už šlo o města na ostrovech, nebo na pevné zemi, neboť okrádala jak vzájemně jedno druhé, tak i jiná města, která stála blízko břehu, i když nebyla přímo u moře. Tato města jsou ještě dnes ve vnitrozemí.

8 V míře ne menší byli piráty i ostrované, Kárové a Foiničané; ti totiž bydlili na většině ostrovů. Doklad: Když Athéňané v této válce očišťovali Délos a odstranili při tom všechny schránky s nebožtčky, kolik jich na ostrově bylo, ukázalo se, že víc než polovina jich byli Kárové, jak bylo možno poznat podle typu zbraní, které byly uloženy spolu s nimi, a podle způsobu, jímž ještě dnes Kárové pochovávají. /2/ Když si Minós vybudoval loďstvo, styk po moři mezi jednotlivými národy se prohloubil (Minós osídlil totiž mnoho ostrovů, a kdykoli to učinil, vyhnal odtamtud zločince) /3/ a ti, kteří bydlili u moře, víc se věnovali získávání majetku, měli stálejší sídla a někteří z nich sevřeli své město hradbami, jak je přirozené u lidí, kteří zbohatli. Z touhy po zisku se slabší dávali do služeb silnějších a mocnější, kteří měli víc prostředků, si podmaňovali menší města. /4/ Krátce nato, když se takové poměry ustálily, vytáhli proti Troji.

9 Zdá se mi, že Agamemnón shromáždil onu výpravu spíš proto, že svou mocí překonal všechny své současníky, ne proto, že by se bývalí Helenini nápadníci cítili zavázání přísahou danou Tyndareovi a kvůli ní se dali odvést do války. /2/ Ti, kteří shromáždili z ústního podání předků nejzaručenější zprávy o dějinách Peloponnésu, tvrdí, že si Pelops zajistil moc především díky velkému bohatství, s nímž přišel z Asie k lidem chudým, a dal zemi jméno, třebaže byl cizinec, a jeho potomci měli později ještě větší štěstí. Eurystheus před svou výpravou do Atiky svěřil Mykény a vládu Atreovi na základě příbuzenských svazků, neboť Atreus byl bratrem jeho matky (Atreus byl právě ve vyhnanství, neboť ho jeho

otec vypověděl kvůli Chrysippově smrti); když se pak Eurystheus nevrátil, protože ho v Atice zabili Hérakleovci, ujal se Atreus vlády nad Mykénami a vším ostatním, co patřilo k Eurystheově říši, se souhlasem Mykéňanů, kteří měli strach z Hérakleovců, i proto, že se zdál mocný a že lichotil lidu, a tak zajistil Pelopovcům větší moc, než měli Perseovci.

/3/ To všechno zdědil Agamemnón, současně byl také svým loďstvem silnější než ostatní, a tak podle mého názoru uskutěčnil toto tažení spíš proto, že shromáždil účastníky zastrašováním, než že se mu tím chtěli zavděčit. Je přece zřejmé, že se účastnil s největším počtem lodí a další že poskytl Arkadům, jak dosvědčuje Homér, pokud jej ovšem lze pokládat za hodnověrného. /4/ Když Homér mluví o odevzdání žezla, říká, že vládl ostrovům mnohým a celého Argu byl pánem. Nebyl by tedy mohl vládnout on, obyvatel pevniny, ostrovům, vyjímaje ty nejbližší (a těch nemohlo být mnoho), kdyby nebyl měl loďstvo. I z této vojenské výpravy lze si učinit představu o tom, jaký byl stav věcí před ní.

10 Kdyby někdo vycházel z toho, že Mykény byly malé nebo že se některé z tehdejších měst zdá nyní bezvýznamné, a nevěřil, že ono tažení bylo tak velké, za jaké je prohlásili básníci a jak o něm vypráví pověst, neopíral by se o nezvratný důkaz. /2/ Vždyť kdyby bylo město Lakedaimonů zničeno a zachovaly se z něho jen chrámy a základy budov, myslím, že by po uplynutí dlouhé doby těžko potomci uvěřili, že jejich moc odpovídala jejich slávě, a přitom nad dvěma pětinami Peloponnésu vládnou a na celém jsou vedoucí silou, stejně tak jako u mnoha spojenců mimo Peloponnésos. Protože však jejich město nebylo vybudováno jako jednotný celek ani nemá nákladné chrámy a jiné stavby, ale skládá se podle starého řeckého způsobu z více skupin domů, jakoby jednotlivých vesnic, mohlo by se zdát méně důležité. Kdyby naopak tomu stejný osud postihl Athény, tu by podle toho, jak se navenek jeví, vyvolávaly představu dvojnásobné moci, než ve skutečnosti mají. /3/ Je tedy třeba nebýt hned nedůvěřivý a nedívat se víc na vzhled měst než na jejich moc, ale považovat ono tažení za větší než všechna předcházející, i když

menší, než jsou tažení nynější. Jde ovšem o to, zda se má i zde věřit Homérově poezii, který — vždyť je to básník — pravděpodobně věc přikrašluje; ale i když jeho údaje přijmeme, jeví se nám ona výprava menší. /4/ Uvedl, že z tisíce dvou set lodí lodi boiotské měly po dvaceti mužích, Filoktétovy po padesáti. Podle mého názoru chtěl tím ukázat na největší a nejmenší. O velikosti jiných se aspoň v seznamu lodí nezmínil. Že všichni byli současně veslaři i bojovníky, to ukázal u lodí Filoktétovců, neboť o všech veslařích mluví jako o lučičtácích. Není pravděpodobné, že by tam bylo mnoho jiných cestujících, nepočítáme-li krále a jiné významné osobnosti, už proto ne, že měli plout přes moře se vším, co bylo nutné k vedení války, že lodi nebyly kryté palubou, ale že byly zařízené jako za starých časů po pirátsku. /5/ Přihlédneme-li k průměru mezi loďmi největšími a nejmenšími, ukazuje se, že jich nevyplulo mnoho, vezmeme-li v úvahu, že je vysílalo celé Řecko.

11 Důvodem nebyl ani tak malý počet obyvatelstva jako nedostatek peněz. Pro potíže se zásobováním přivedli tam menší vojsko, tak velké, jaké by se tam, jak doufali, mohlo ve válce uživit z místních zdrojů. A když po svém příjezdu vyhráli bitvu (a o tom se nedá pochybovat, jinak by přece nepostavili kolem svého tábora opevnění), ani potom, jak se zdá, nepoužili veškerou svou brannou moc, ale pro nedostatek potravin se dali do sedlačení na Chersonésu a do loupežní. Trójané jim právě proto, že byli tak rozptýleni, odolávali v otevřeném boji po deset let, neboť byli vždy rovnocenní těm, kteří tam právě byli ponecháni. /2/ Kdyby byli přišli s dostatečnými zásobami potravin a kdyby byli všichni najeďnou, bez loupežní a obdělávání půdy, vedli bez přerušení válku, byli by je snadno přemohli v boji a Tróju dobyli, vždyť i když byli rozptýleni, odolávali jim s tou částí, která byla právě po ruce, nebo by je byli oblehli a v kratším čase a s menší námahou by se byli Tróje zmocnili. /3/ Avšak pro nedostatek peněz byla období předcházející slabá a i tyto události, slavnější než všechno, co bylo předtím podniknuto, se ukázaly ve skutečnosti méně významné než jejich pověst a než představa, která se o nich zásluhou básníků vytvořila.

12 I po trojské válce docházelo v Řecku ke stěhování a zakládání nových sídel, takže nebylo dost klidu k rozvoji.

/2/ Pozdní návrat Řeků z Tróje byl příčinou novot, ve městech docházelo často k vnitřním bojům, po nichž někteří odcházeli a zakládali nová města. /3/ Dnešní Boiótané se šedesát let po dobytí Tróje, když je Thesalové vyhnali z Arny, nastěhovali do nynější Boiótie, která se dříve nazývala zemí Kadmovou (už dříve byla ovšem v té zemi část Boiótanů a odtud také vytáhli k Iliu), a Dórové osmdesát let po trojské válce dobyli pod vedením Hérakleovců Peloponnésos. /4/ Jen s potížemi a po dlouhé době se Řecko dočkalo trvalého klidu, už v něm nedocházelo k žádným násilným pohybům obyvatelstva, jen zakládalo osady. Tak například Athéňané vyslali osadníky do Iónie a na mnoho ostrovů, kdežto v Itálii a na Sicílii založili většinu osad Peloponnésané a usadili se také v některých místech ostatního Řecka. Všechna tato místa byla však kolonizována až po trojské válce.

13 Jak se moc Řecka zvětšovala a jak se v něm bohatství hromadilo rychleji než předtím, obvykle ve městech současně se vzrůstem důchodů vznikaly tyranidy (dřív tam byly dědičné monarchie s přesně vymezenými výsadami). Řecko také stavělo loďstva a více se věnovalo moři. /2/ Tvrdí se, že Korintané první provozovali námořnictví způsobem nejbližším dnešnímu a v Korintě že byly poprvé v Řecku stavěny triéry. /3/ Je také známo, že korintský stavitel lodí Ameinokles postavil čtyři lodi i Samským; od Ameinokleova příchodu na Samos až do konce této války uplynulo asi tři sta let. /4/ Nejstarší námořní bitva, o níž víme, byla bitva mezi Korintany a Kerkyřany; od ní až k stejnému datu nynější války je to asi 260 let. /5/ Ježto město, které Korintané obývají, leží na šíji — Isthmu, bylo odjakživa obchodním střediskem, protože v dřívějších dobách chodili Řekové z Peloponnésu a mimo něj jedni k druhým víc po zemi než po moři, procházeli při tom zemí Korintanů a ti byli mocní svým bohatstvím, jak to dosvědčují i staří básníci, neboť ti Korintu říkali „bohatý“. Když se pak Řekové víc věnovali mořeplavbě,

pořídili si Korintané lodi, potlačovali pirátství, vytvořili středisko obchodu pozemního i námořního a velkými příjmy peněžními povznesli své město k velké moci. /6/ Také Iónové měli později, za časů prvního perského krále Kýra a jeho syna Kambysa, velké loďstvo a za války s Kýrem ovládli na nějaký čas moře u své země. A Polykrates, tyran na Samu v době Kambysově, silný svým loďstvem, podrobil si různé ostrovy, mezi nimi také Rhéneiu, a tu zasvětil Apollónovi Délskému. Konečně Fókové, když zakládali Massalii, porazili v námořní bitvě Kartágince.

14 Toto byly nejvýznamnější námořní mocnosti. Ale i ony, třebaže vznikly mnoho generací po trojské válce, užívaly, jak je zřejmé, jen málo triéry a byly ještě vybaveny padesátiveslicemi a dlouhými loďmi jako kdysi. /2/ Krátce před perskými válkami a před smrtí Dareia, který se stal perským králem po Kambysovi, měli sicilští tyrani a Kerkyřané triér velké množství — to byly v řeckém světě před Xerxovou výpravou poslední námořní mocnosti zasluhující zmínku. /3/ Aigiňané, Athéňané, popřípadě ještě někteří jiní měli totiž jen malá loďstva, a to ještě převážně složená z padesátiveslic. Teprve mnohem později, za války s Aigiňany, když už také bylo možno čekat příchod perského krále, přemluvil Themistokles Athéňany, aby si postavili lodi — ty, s nimiž pak svedli námořní bitvu. Ale ani ty ještě nebyly celé kryté palubou.

15 Takové to tedy bylo u Řeků s mořeplavbou jak v nejstarších dobách, tak i později. Ti, kteří se jí věnovali, domohli se přesto nemalé moci jednak příjmy peněžními, jednak ovládnutím jiných; přepadali totiž ostrovy a podmaňovali si je, především ti, kteří neměli dost půdy. /2/ Na pevnině však nebyla svedena žádná válka, která by vítězi pomohla k zvětšení moci, neboť všechny, k nimž došlo, byly vedeny proti nejbližším sousedům. Řekové nikdy nepodnikali výpravy do cizích zemí, vzdálených od jejich vlasti, aby tam válčili a podmaňovali si jiné národy. Nespojovali se totiž s největšími státy jako jejich poddaní ani nepodnikali společné výpravy jako rovný s rovným, spíš spolu jednotlivě válčili sousedé. /3/ Jen ve válce mezi Chalkidany a Eretrany, k níž došlo

kdysi dávno, se ostatní řecký svět rozdělil a někteří pomáhali jedněm, někteří druhým.

16 Různé národy na různých místech se setkaly s různými překážkami, které bránily jejich rozvoji. Když už se Iónové dostali hodně nahoru, vytáhl proti nim Kýros a celá perská říše, která porazila Kroisa a všechny země mezi řekou Halys a mořem, a zotročil řecká města na asijské pevnině; později si Dareios díky převaze, kterou mu propůjčovalo foinické loďstvo, podrobil i ostrovy.

17 Všichni tyrané, kolik jich jen bylo v řeckých městech, hleděli pouze na své vlastní zájmy, ať už šlo o jejich osobní bezpečnost, nebo o zvětšení jejich rodinného majetku, řídili proto svůj stát s největší možnou obezřelostí a jinak nevykonali nic, co by stálo za zmínku, leda proti vlastním sousedům. Ovšem tyrané na Sicílii dospěli k velké moci. Tak bylo Řecko po dlouhý čas všestranně zdržováno, nedokázali uskutečnit něco významného společně a jednotlivá města byla příliš málo podnikavá.

18 Tyrané v Athénách a v ostatním Řecku, kde i dřív byla na mnoha místech tyranida, byli nakonec z velké části — s výjimkou tyranů na Sicílii — svrženi Lakedaimoňany. Sparta totiž po svém založení Dóry, kteří v ní teď bydlí, byla po většinu doby, kterou můžeme sledovat, zmítána vnitřními rozbroji, a přesto měla od nejstarších časů dobré zákony a nikdy nebyla ovládána tyranou; je to asi čtyři sta let nebo o málo víc, počítáme-li od konce této války, co mají Lakedaimoňané stejnou ústavu, a z toho pramení jejich moc, která jim umožnila zasáhnout do vnitřního uspořádání jiných států.

Nemnoho let po vyhnání tyranů z Řecka došlo u Marathónu k bitvě Athéňanů s Peršany. /2/ O deset let později přitáhl barbar znova s velkou výpravou na Řecko, aby je zotročil. Když hrozilo velké nebezpečí, Lakedaimoňané, nejmocnější ze všech Řeků, kteří se spojili k boji, postavili se v jejich čelo a Athéňané se při postupu Peršanů rozhodli opustit své město, sebrali svůj majetek, vstoupili na lodi a stali se námořníky. Krátce nato, co byl společným úsilím odražen barbar, přidali se jak ti, kteří odpadli od perského krále, tak i ti, kteří před-

tím byli spojenci, buď k Athéňanům, nebo k Lakedaimoňanům. Tyto dva státy se totiž ukázaly nejmocnější: jedni byli silní na pevnině, druhí loďstvem.

/3/ Společenství trvalo jen krátký čas, pak se Lakedaimoňané a Athéňané znepřátelili a válčili spolu podporováni svými spojenci. Od té doby kdykoli se někteří z ostatních Řeků nepohodli, přidávali se k jedné z těch dvou stran. A tak se od perských válek až do této války neustále buď domlouvali, nebo válčili mezi sebou nebo se svými spojenci, kteří od nich odpadli, tím si dobře osvojili válečnické řemeslo, a protože se cvičili uprostřed nebezpečí, získali víc zkušeností.

19 Lakedaimoňané, kteří zaujímali mezi svými spojenci vůdčí místo, počínali si při tom tak, že jim neukládali žádné poplatky, jen hleděli na to, aby měli oligarchickou vládu jim nakloněnou, kdežto Athéňané zabírali během doby pro sebe lodi jednotlivých měst s výjimkou Chia a Lesbu a všem uložili placení daní. A tak jejich připravenost na tuto válku byla větší než v době jejich největšího rozkvětu, když bylo spojení ještě nenarušené.

20 Tak se tedy jeví ony dávné doby na základě mých zkoumáních; je těžké uvěřit každému svědectví o nich jen tak beze všeho. Vždyť lidé přijímají jeden od druhého zprávy o tom, co se stalo, bez ověřování, i když se to týká jejich vlastní země. /2/ Například většina Athéňanů věří, že Hipparchos byl zabit Harmodiem a Aristogeitonem, když byl tyranem, a nevědí, že vládl Hippias, protože byl nejstarší z Peisistratových synů, a Hipparchos a Thessalos byli jeho bratři. Harmodios a Aristogeiton si však toho dne právě v určený čas myslili, že je kdosi ze spoluúčastníků udal Hippiovi; Hippia ušetřili, protože se domnívali, že o tom ví, chtěli však, dřív než budou zatčeni, učinit něco odvážného, aby si nebezpečí zasloužili, a tak když se náhodou setkali u takzvaného Leókoreia s Hipparchem, který připravoval slavnostní průvod panathénajský, zabili ho.

/3/ I jiní Řekové mají nesprávnou představu o mnoha jiných věcech, a to nynějších, ne takových, které čas zavál zapomenutím, například že každý ze spartských králů má

dva hlasy, ne jen jeden, a že je u nich vojenský oddíl zvaný pitanský, jaký ve skutečnosti nikdy neexistoval. Tak málo práce si mnozí dávají s hledáním pravdy a raději se obracejí k tomu, co je na dosah ruky.

21 Nedopustil by se chyby ten, kdo by na základě uvedených svědectví stejně chápal události, jež jsem vyložil, a kdo by nevěřil víc básníkům, kteří je oslavují a přehnaně přikrašlují, ani dějepiscům, kteří o nich vypravují spíš tak, aby se zavděčili posluchačům, než aby řekli pravdu — vždyť ony události nelze dokázat a většina z nich se během doby stala součástí mýtu do té míry, že jim nelze věřit —, a kdo by uznal, že jsem o těch událostech zjistil pravdu na základě nejbezpečnějších údajů, pokud to je u něčeho tak dávného vůbec možné. /2/ Abych se však vrátil k této válce: třebaže lidé považují za největší vždy tu válku, na níž mají účast, ale když se skončí, obdivují víc to, co je dávné, pouhý pohled na činy samé prozradí, že tato válka je větší než všechny předcházející.

22 Co se týče řečí, které proslovili jedni i druhí, jednak když se chystali do války, jednak během ní, bylo pro mne těžké zapamatovat si přesné znění těch, které jsem sám slyšel, a bylo to těžké i pro ty, kteří mi podávali zprávu o jiných, pronesených někde jinde; vyjádřil jsem to, co jsem si myslel, že nejspíš každý jednotlivec mluvil, aby se to v té které situaci hodilo, a držel jsem se při tom co nejvěrněji základního smyslu skutečně pronesených řečí.

/2/ O akcích, k nimž došlo během této války, jsem nepovažoval za vhodné psát to, co jsem se dověděl od prvního, s kým jsem se setkal, ani jak jsem si to já představoval, ale vypravoval jsem o těch, při nichž jsem sám byl, a o těch, o nichž jsem získal co nejpřesnější zprávy od jiných. /3/ Vyhledávání nebylo lehké, neboť ti, kteří se jednotlivých akcí zúčastnili, neříkali totéž o týchž věcech, ale mluvili podle toho, jak byli nakloněni jedné nebo druhé straně nebo jak jim sloužila paměť. /4/ Možná že se má práce postrádající bájevitý prvek bude zdát na poslech méně líbivá, avšak jestliže ten, kdo bude chtít získat spolehlivé poznání událostí minulých i budoucích — a ty se, jako všechny lidské věci, s nimi

shodují nebo se jim podobají —, shledá moje dílo vyhovujícím, úplně to postačí. Bylo složeno víc proto, aby bylo majetkem na věčné časy, než krasořečnickým kouskem určeným k jednorázovému poslechu.

23 Z dřívějších událostí největší byla válka s Peršany, a přece i v této došlo k rychlému rozhodnutí ve dvou bitvách námořních a ve dvou pozemních. Naproti tomu trvání této války se značně protáhlo a v jejím průběhu postihly Řecko takové strasti jako nikdy jindy ve stejném časovém údobí. /2/ Nikdy nebylo dobyto a zničeno tolik měst, ať už barbary, nebo ve vzájemných bojích (některá z nich po dobytí dokonce změnila obyvatelstvo), nikdy nebylo tolik lidí vyhnáno z vlasti nebo povražděno, a to jednak v důsledku válečných akcí, jednak v souvislosti s vnitřními rozbroji. /3/ I takové úkazy, o nichž se dřív slyšelo vypravovat, které však jen zřídka byly pozorovány ve skutečnosti, tenkrát přestaly být nepravděpodobné: velmi silná zemětřesení, která postihla rozsáhlé oblasti, zatmění Slunce, k nimž docházelo častěji než v minulosti, pokud lidská paměť sahá, velká sucha v některých krajích a hlad jako jejich důsledek a konečně mor, který způsobil nemalé škody a vyhubil velkou část lidstva. To všechno na jednu postihlo Řecko současně s touto válkou.

/4/ Začali ji Athéňané a Peloponésané zrušením smlouvy o třicetiletém míru, kterou uzavřeli po dobytí Euboje. /5/ Před vylíčením jejího průběhu jsem se dal do psaní o příčinách této roztržky a o jejich sporech, aby nikdo nemusil jednou pátrat po tom, z čeho taková válka mezi Řeky vznikla. /6/ Za nejpravdivější důvod, i když se o něm nejméně mluví, považují vzrůst athénské moci, který vyvolal u Lakedaimoňanů takové obavy, že je dohnaly k válce. Důvody, které jedna i druhá strana veřejně uváděla pro zrušení smlouvy a započetí války, byly tyto.

24 Epidamnos je město, které má po pravé ruce ten, kdo vplouvá do Iónského moře. V jeho okolí sídlí Taulantiové, barbaři z kmene Ilyrů. /2/ Toto město založili Kerkyřané, zakladatelem byl Falios, syn Eratokleidův, rodem Korintan, odvozující svůj původ od Héraklea, podle starého zvyku povoláný z metropole. Spolu s Kerkyřany měli na založení

města podíl i další lidé z Korinta a jiní Dórové. /3/ S postupem času město Epidamňanů rostlo a počet jeho obyvatel se stále zvětšoval. /4/ Dlouhá léta prý však ve městě trvaly občanské rozbroje, až se válka s barbarskými sousedy stala jejich zkázou a připravila je o velkou část moci. /5/ Nakonec krátce před touto válkou jejich lid vyhnal oligarchy, ti se po odchodu spojili s barbary a olupovali lidi z města na zemi i na moři.

/6/ Když byli Epidamňané ve městě v nesnázích, poslali do Kerkyry jako do své metropole posly s prosbou, aby nebyli lhostejní k jejich zkáze, ale aby vyhnance s nimi smířili a ukončili válku s barbary. /7/ Tuto žádost přednesli usazení jako prosebníci v Héřině chrámu. Avšak Kerkyřané jejich žádost nepřijali a poslali vyslance zpátky s nepořízenou.

25 Když Epidamňané pochopili, že nemohou čekat z Kerkyry žádnou pomoc, byli na rozpacích, jak situaci vyřešit. A tak poslali do Delf a dotázali se boha, zda mají svěřit své město do ochrany Korinta, který je založil, a pokusit se dostat nějakou pomoc odtamtud. Bůh jim odpověděl, že je mají Korintanům svěřit a učinit z nich své vůdce. /2/ Epidamňané přišli tedy do Korinta, svěřili podle doporučení věštírny své město do ochrany Korintanům, a když poukázali na to, že jejich zakladatel byl z Korinta, a oznámili znění věštby, prosili, aby nebyli lhostejní k jejich zkáze, ale aby je ochránili.

/3/ Korintané slíbili pomoc, částečně proto, že to považovali za správné, neboť se domnívali, že Epidamnos není jejich osadou o nic méně než osadou Kerkyřanů, částečně z nenávisťi ke Kerkyřanům, kteří na ně nedbali, ačkoliv byli jejich osadou. /4/ Při společných slavnostech všech Řeků jim totiž neprokazovali obvyklé počty ani nedávali člověku z Korinta přednost při obětech, jako to dělají jiné osady, ale pohlíželi na ně svrchu, neboť se majetkem rovnali nejzámožnějším řeckým městům oněch dob a byli mocnější svou připraveností na válku; jeden čas se honosili, že jsou svým loďstvem daleko před ostatními, a také proto, že na Kerkyře dříve sídlili Fajákové, kteří byli proslavení jako námořníci. Proto

také věnovali víc péče vystrojení loďstva a jejich námořní moc nebyla zanedbatelná: když začali válčit, měli sto dvacet triér!

26 To všechno bylo pro Korintány důvodem k nepřátelství, proto rádi poslali do Epidamnu pomoc a vydali nařizení, aby tam šel jako osadník, kdokoli by k tomu měl chuť, spolu s posádkou složenou z vojáků z Amprakie, Leukady i samého Korinta. /2/ Ti všichni šli pěšky do Apollónie, korintské osady, protože se obávali, že by jim Kerkyřané bránili v cestě po moři.

/3/ Když se Kerkyřané dověděli, že do Epidamnu přicházejí osadníci a vojáci a že se osada svěřila do rukou Korintanů, vyvolalo to u nich nespokojenost. Okamžitě vypluli s pětadvaceti lodmi — později byla poslána ještě posila —, s vyhrožováním poroučeli, aby přijali zpátky vyhnance (ti, kteří byli vyhnáni z Epidamnu, přišli totiž do Kerkyry, ukazovali hroby svých předků, odvolávali se na příbuzenství a prosili, aby jim pomohli k návratu); vyzývali je také, aby poslali zpět vojáky a osadníky poslané z Korinta.

/4/ Epidamňané je v ničem neposlechli, Kerkyřané tedy proti nim vytáhli se čtyřiceti lodmi, doprovázeni vyhnanci, jimž chtěli pomoci k návratu, a vzali s sebou také Ilyry. /5/ Zaujali postavení před městem a vyhlásili, aby bez úhony vyšel z města, kdokoli z obyvatel Epidamnu by chtěl, a všichni cizinci, jinak že s nimi naloží jako s nepřáteli. Protože nikdo neposlechl, začali Kerkyřané město obléhat (ono místo je totiž na štíji).

27 Jakmile přišli do Korinta poslové z Epidamnu se zprávou o obléhání, zahájili Korintané přípravy k vojenskému tažení a současně vyhlásili založení kolonie v Epidamnu, že tam může jít každý, kdo bude chtít, a bude mít zaručenou rovnoprávnost. Nemá-li někdo chuť vyplout okamžitě spolu s ostatními, ale chce se zakládání osady zúčastnit, může zatím zůstat doma, zaplatí-li padesát korintských drachem. A bylo hodně těch, kteří vypluli, i těch, kteří zaplatili peníze. /2/ Požádali také Megařany, aby je s lodmi doprovodili pro případ, že by jim Kerkyřané bránili v plavbě. Megařané se připravovali vyplout spolu s nimi s osmi lodmi a Palští z Kefallénie

se čtyřmi. Se stejnou žádostí se obrátili i na Epidauřany, a ti poskytli pět lodí, Hermionští jednu, Troizénští dvě, Leukadané deset a Ampračané osm. Na Thébanech a Fleiuntanech žádali peníze, na Élejcích prázdné lodi a peníze. Korintané sami pak připravili třicet lodí a tři tisíce hoplitů.

28 Jakmile se Kerkyřané dověděli o těchto přípravách, přišli do Korinta spolu s vyslanci Lakedaimoňanů a Sikyónanů, které vzali s sebou, a vyzvali Korintány, aby stáhli z Epidamnu vojáky i osadníky, protože na něj nemají žádný nárok. /2/ Jestliže si na něj nějaký nárok osobují, jsou prý ochotni podrobit se soudu na Peloponnésu před městy, na kterých by se obě strany dohodly; které straně by byla osada přisouzena, ta měla být jejím pánem. Byli ochotni obrátit se i na delfskou věštnu. /3/ Varovali před započatím války, jinak prý by byli i oni nuceni hledat si přátele mezi jinými než dosud, takové, které nechtějí, protože by potřebovali pomoc a protože by je k tomu Korintané dohnali. /4/ Korintané jim odpověděli, že o tom budou jednat, jestliže Kerkyřané odvolají od Epidamnu loď a barbary; dřív prý by nebylo v pořádku, aby jedni byli obléháni a druhí se soudili. /5/ Kerkyřané na to prohlásili, že to učiní, jestliže i oni, Korintané, odvolají své lidi z Epidamnu; jsou prý však také ochotni k takovému řešení, aby obě strany zůstaly, kde jsou, a uzavřely příměří do doby, než se uskuteční onen soud. 29 Korintané nepřijali žádný z těchto návrhů, ale jakmile byly jejich lodi plné a jakmile se dostavili spojenci, poslali napřed hlasatele, aby Kerkyřanům vypověděl válku, a potom vyrazili se sedmdesáti lodmi a se sedmi tisíci hoplity a pluli k Epidamnu, aby začali válčit s Kerkyřany. /2/ Loďstvu veleli Aristeus, syn Pellichův, Kallikrates, syn Kalliův, a Timanór, syn Timantheův, pěchotě Archetimos, syn Eurytimův, a Isarchidas, syn Isarchův.

/3/ Jakmile se dostali do Aktia v území anaktorském, tam, kde je svatyně Apollónova, při ústí Amprackého zálivu, poslali Kerkyřané napřed ve člunu hlasatele s výzvou, aby proti nim nephuli, a současně obsazovali posádkou loď — staré loď napřed opravili, aby byly schopné plavby, a ostatní vystrojili. /4/ Protože hlasatel nepřinesl od Korintánů ani slovo o míru

a protože jejich lodi v počtu osmdesáti už byly připravené (čtyřicet jich obléhalo Epidamnos), vypluli s nimi, seřadili je a svedli bitvu.

/5/ Kerkyřané v ní dobyli skvělého vítězství a zničili patnáct korintských lodí. Jejich vojsku obléhajícímu Epidamnos se téhož dne podařilo donutit jej ke vzdání s podmínkou, že cizinci budou prodáni do otroctví a Korintané že budou v poutech uvězněni až do dalšího rozhodnutí.

30 Po této námořní bitvě postavili Kerkyřané tropaion na mysu Leukimmé na Kerkyře a pobili všechny zajatce, kterých se zmocnili, s výjimkou Korintanů, které drželi v poutech. /2/ Později, když se poražení Korintané a jejich spojenci vrátili s loďstvem domů, byli pány celého moře v oněch končinách Kerkyřané; připluli ke korintské osadě Leukadě, zpusťovali území kolem ní a zapálili Kyllénu, válečný přístav Élejců, protože poskytli Korintanům lodi i peníze. /3/ Dlouhou dobu po oné námořní bitvě ovládali moře, podnikali nájezdy proti korintským spojencům a ničili je, až se v pokročilém létě Korintané, když byli jejich spojenci v nesnázích, utábořili u Aktia a v okolí Cheimeria v thesprótské zemi, aby mohli chránit Leukadu a jiná města, která s nimi byla spřátelena. /4/ I Kerkyřané umístili proti nim u Leukimmy loďstvo i pěchotu. Žádná strana však nevyplula proti druhé, ale jen tam po celý zbytek léta stáli proti sobě a obojí se vrátili domů, až když už tu byla zima.

31 Po celý rok po oné námořní bitvě i rok následující plni hněvu kvůli válce s Kerkyřany stavěli Korintané lodi, připravovali s největším úsilím námořní výpravu a ze samotného Peloponnésu i z ostatního Řecka shromažďovali a najímali za mzdu veslaře. /2/ Když se Kerkyřané dověděli o těchto přípravách, zalekli se, a protože neměli spojeneckou smlouvu s nikým z Řeků a nenechali se zapsat ani do spolku athénské ani lakedaimonské, rozhodli se jít do Athén, stát se jejich spojenci a pokusit se najít u nich nějakou pomoc. /3/ Když se to doslechli Korintané, přišli také do Athén dojednat, aby se athénské loďstvo nespojilo s kerkyřským a nezabránilo jim vést válku podle svého přání. /4/ Když se sešel sněm, došlo k řečnickému souboji a Kerkyřané řekli asi toto.

32 „Athéňané, jestliže se někdo nemůže pochlubit tím, že prokázal službu nebo že dřív uzavřel spojení, a přijde k sousedům s žádostí o pomoc, jako to nyní činíme my, je spravedlivé, aby nejprve ukázal, že to, co žádá, je také užitečné, ne-li, že to aspoň není škodlivé, a za druhé, že za to bude stále vděčen. Jestliže nic z toho přesvědčivě nedokáže, nesmí se zlobit, když bude odmítnut. /2/ Kerkyřané, kteří nás poslali, abychom vás požádali o spojení, však pevně

věří, že vám mohou poskytnout bezpečnou záruku. /3/ Náš dosavadní postoj k vám je v rozporu s dnešní potřebou a naši žádosti neprospívá. /4/ Dnes přicházíme žádat spojení od druhých, třebaže jsme se v dřívějších dobách nestali dobrovolně ničimi spojenci — právě to také způsobilo, že jsme zůstali na začátku války s Korintem sami. To, co se nám dříve zdálo prozíravé, neuzavírat s jinými spojeními, které by nás mohlo donutit, abychom se v závislosti na názoru souseda spolu s ním dostali do nebezpečí, ukázalo se nyní jako nerozváženost a slabost. /5/ Odrazili jsme sice v námořní bitvě Korintany sami, bez cizí pomoci, avšak protože se teď proti nám chystají s větší válečnou přípravou sehnanou z Peloponnésu a z ostatního Řecka a my vidíme, že nejsme schopni ubránit se jen vlastní silou a že budeme ve velkém nebezpečí, jestliže se dostaneme do jejich područí, jsme nuceni žádat o pomoc jak vás, tak kohokoli jiného a zasluhujeme si odpuštění, máme-li odvahu k pravému opaku své dřívější nečinnosti, jejímž důvodem nebyla zlá vůle, ale chybný úsudek. 33 Necháte-li se přesvědčit, bude pro vás v mnohém ohledu výhodné, že potřebujeme vaši pomoc: za prvé proto, že budete chránit oběti nespravedlivosti, ne lidi, kteří druhým škodí, dále proto, že ujmete-li se nás v takovém nebezpečí, v němž nám jde o všechno, zajistíte si naši vděčnost opírající se o nerasmazatelný důkaz, a konečně máme loďstvo, které je po vašem nejpočetnější. /2/ Uvažte také toto: jaké štěstí může být vzácnější pro vás nebo bolestnější pro vaše nepřátele, než jestliže stát, jehož získání na svou stranu byste platili velkými penězi a velkou vděčností, se vám nabízí sám a vydává se vám ze své vůle, bez nebezpečí, bez výloh, navíc vám ještě vynese pověst šlechtných lidí v očích světové veřejnosti, vděčnost těch, které ochráníte, a vám samým sílu. Jen málokdo získal v minulosti všechny tyto výhody najednou, jen málokdy se stalo, že by některý stát přišel žádat spojení a těm, na něž se obracel, přinášel bezpečnost a čest o nic menší, než sám chtěl dosáhnout. /3/ A jestliže někdo z vás nevěří, že dojde k válce, ve které bychom vám byli užiteční, mýlí se ve svém úsudku a nechápe, že si Lakedaimončané ze strachu před vámi přejí válku a že se Korintané, kteří jsou u nich

mocní a kteří jsou vašimi nepřáteli, chystají podrobit si napřed nás a pak se vrhnout na vás, aby nás nenáviděl k nim, která nás spojuje, nepostavila bok po boku proti nim a aby se dřív nepřipravili o jednu nebo druhou výhodu, spočítávají v tom, že buď oslabili nás, nebo posílili sebe. /4/ My tedy musíme myslet na to, abychom je předešli, a to tím, že my nabídneme spojenectví a vy že je přijmete a že na ně raději dřív zaútočíme sami, než abychom potom odráželi jejich útok.

34 Jestliže pak říkají, že se nesrovnává s právem, abyste se ujímali jejich osadníků, ať si uvědomí, že každá osada, se kterou se dobře zachází, ctí své mateřské město, kdežto když se s ní jedná špatně, odcizí se. Osadníci nejsou totiž vysíláni z domova proto, aby byli otroky, ale aby byli rovni těm, kteří zůstali doma. /2/ Že s námi jednali špatně, to je jasné; vždyť když byli vyzváni, aby přišli kvůli Epidamnu k soudu, chtěli svou stížnost raději rozhodnout válkou než pořadem práva. /3/ Nechtě vám svědčí jako důkaz, co činí nám, svým pokrevným příbuzným, abyste se od nich nenechali svést na scestí klamem a nepomáhali jim, když vás o to otevřeně žádají. Ve větším bezpečí žije ten, kdo méně často lituje, že učinil něco dobrého svým nepřátelům.

35 Ani smlouvu s Lakedaimoňany neporušíte, jestliže přijmete za spojence nás, kteří nepatříme ani k jedné straně. /2/ V oné smlouvě je řečeno, že těm řeckým městům, která nejsou spojenci žádné z obou stran, je dovoleno, aby se přidružila k libovolné z nich. /3/ Bylo by hrozné, kdyby tihle směli obsazovat lodi posádkou ze spojenců, ba dokonce i z ostatního Řecka a v míře ne nejmenší z vašich poddaných, nám však kdyby zakazovali spojenectví, o něž teď jednáme, a pomoc z kterékoli jiné strany a mluvili o porušení práva, kdybyste vyslechli naši žádost. /4/ Mnohem víc si budeme moci stěžovat my na vás, jestliže se nám nepodaří přesvědčit vás: odmítnete nás, když jsme ohroženi, přestože nejsme vašimi nepřáteli, a těmto, kteří jsou vašimi nepřáteli a chystají se vás napadnout, nejenže nebudete bránit, ale dokonce přimhouříte oči nad tím, že posílí svou moc na úkor vašeho státu. To není spravedlivé. Buď musíte i jim překazit najímání

lidí ve vaší zemi, nebo poslat i nám pomoc způsobem, k jakému se necháte přemluvit, nejlépe tak, že nás přijmete a můžete nám otevřeně. /5/ Jak jsme řekli už na začátku, ukazujeme vám mnoho výhod — největší z nich je, že jsme měli tytéž nepřátele (to je záruka nejbezpečnější), a tito nepřátelé nejsou slabí, ale jsou schopni uškodit těm, kteří se s nimi rozešli. A když se vám nabízí spojenectví s mocností námořní, ne suchozemskou, není pro vás lhostejné, znepráteříte-li si ji; nejlepší pro vás je, pokud byste to mohli dokázat, nedovolit nikomu jinému, aby měl loďstvo, a ne-li, mít za přítele toho, kdo vám může dát největší záruky.

36 A jestliže se někomu to, o čem mluvíme, zdá užitečné, ale bojí se, že kdyby se nechal přesvědčit, porušil by smlouvy, ať si uvědomí, že tato jeho obava provázená silou nažene víc strachu nepřátelům, kdežto jeho domnělá jistota, odmítnete-li nás, bude slabostí a způsobí, že se mocní protivníci budou bát méně. Ať si současně uvědomí, že se teď rozhoduje stejně tak o Kerkyře jako o Athénách a že nemyslí nejlépe na jejich zájmy ten, kdo se při pohledu na budoucí, vlastně takřka už probíhající válku dívá jen na okamžitý stav věcí a váhá připojit k sobě zemi, jejíž přátelství nebo nepřítelství má pro něho největší význam. /2/ Poloha Kerkyry je tak příznivá pro plavbu do Itálie a na Sicílii, že může zabránit, aby odtamtud připlulo nějaké loďstvo na pomoc Peloponésanům, a na druhé straně nechat projet loďstvo, které pluje odtud tam, a i jinak je velmi výhodná.

/3/ Z tohoto velmi stručného shrnutí, které obsahuje důvody obecně platné i zvláštní, musíte dojít k názoru, že nás nesmíte opustit. V Řecku jsou tři loďstva, která stojí za zmínku, u vás, naše a korintské. Připustíte-li, aby dvě z nich se sloučila a Korinťané nás pohltili, budete bojovat na moři současně proti Kerkyřanům a Peloponésanům, kdežto přijmete-li nás, budete se s nimi moci utkat s loďstvem rozhojněným o naše lodě.“

/4/ Takové věci řekli Kerkyřané; po nich promluvili Korinťané asi takto.

37 „Protože zde přítomní Kerkyřané nezaměřili svou řeč jen na žádost o spojenectví, ale i na to, že prý jsme se k nim

zachovali nespravedlivě a že jsou bezdůvodně zavlčeni do války, je nutné, abychom se i my nejdříve zmínili o obojím a teprve potom přešli k ostatnímu, abyste už napřed jasněji viděli, oč vás budeme žádat, a v souladu s rozumem odmítli, co tihle lidé potřebují.

/2/ Říkají, že z rozvážnosti ještě nikdy s nikým neuzavřeli spojenectví. Ve skutečnosti je k tomu podnítila zlovolnost, ne ctnost, neboť nechtěli mít žádného spojence ani svědka svých nepravostí ani se nechtěli stydět, až by zvali k něčemu takovému. /3/ A jejich město, které jeho poloha činí nezávislým, jim umožňuje, aby sami byli soudci nad svými zločiny spíš než aby dodržovali smlouvy, protože sami velmi zřídka vyplouvají k sousedům a velmi často přijímají u sebe ostatní, kteří jsou nuceni u nich přistávat. /4/ To je ta jejich „počestná“ neutralita, za kterou se schovávají ne proto, aby nebyli spoluúčastníky druhých při protiprávním jednání, ale aby se takového jednání dopouštěli sami: aby si mohli počínat násilnický, když mají převahu, aby měli větší výhody, když sou nepozorováni, aby se nemusili stydět, když si někde k něčemu pomohou. /5/ Vždyť kdyby byli opravdu bezúhonní, jak o sobě tvrdí, tu čím méně by na ně jejich sousedé mohli, tím zjevněji by mohli svou poctivost dokazovat tím, že by se ve svých vztazích k druhým řídili právními předpisy.

38 Oni však nejsou ani vůči jiným ani vůči nám takoví, za jaké se vydávají; třebaže jsou našimi osadníky, nikdy při nás nestáli, a teď s námi dokonce válčí, protože prý nebyli poslání založit kolonii proto, aby se s nimi špatně zacházelo. /2/ My zase říkáme, že jsme onu kolonii nezaložili proto, abychom byli vystaveni jejich násilnictví, ale proto, abychom byli jejich vůdci a abychom u nich měli vážnost, jak se sluší a patří. /3/ Jiné osady nám prokazují úctu, my sklízíme větší lásku svých osadníků než kterákoli jiná metropole: /4/ je jasné, že líbíme-li se většině, není správné, že tímto jediným se nelíbíme, a nepodnikli bychom proti nim tak neobvyklou výpravu, kdyby jejich provinění vůči nám nebylo tak mimořádné. /5/ I kdybychom se my byli dopustili chyby, bylo by se slušelo, aby ustoupili před naším hněvem, užít násilí proti jejich mírnosti by pak byla hanba pro nás. Oni se však ve své

drzosti a v důvěře ve své bohatství provinili vůči nám už při mnoha jiných příležitostech, zejména však teď v případě Epidamnu. To je přece naše osada, oni si na něj nečinili nárok, dokud to s ním bylo špatné, a když jsme mu teď přišli na pomoc, zmocnili se ho násilím a drží ho ve své moci. 39 Tvrdí ovšem, že se dřív chtěli ve sporné otázce podřídit soudnímu rozhodnutí. Jenže když ten, kdo navrhuje takové řešení, je ve výhodném postavení ve srovnání s ostatními a v bezpečí, nelze brát jeho návrh vážně. Spíš lze věřit tomu, kdo přizpůsobí své chování svým řečem a v obojím se postaví naroveň svému protivníkovi, dříve než začne zápas. /2/ Avšak Kerkyrané se nejdříve pustili do obléhání, a teprve když pochopili, že my nezůstaneme lhostejní, přišli s tím skvělým návrhem na soudní řízení. A tak přišli sem a nestačí jim, že se sami dopustili chyby, ale žádají i vás, ne abyste se s nimi spojili k boji, ale k páchání křivd a abyste se jich ujali a zneprátili se s námi. /3/ Měli za vámi přijít tenkrát, když byli v naprostém bezpečí, a ne tenkrát, když nám bylo ukřivděno a oni jsou v nebezpečí a když vy, kteří jste neměli nic z jejich moci, byste jim měli poskytnout pomoc, a ačkoliv jste se nezúčastnili jejich provinění, měli byste být námi stejně obviněni jako oni; měli už dávno spojit svou moc s vaší a teď společně nést následky.

40 Dokázali jsme vám tedy, že přicházíme s oprávněnými stížnostmi a že oni jsou násilníci a chamtivci. Musíte ještě poznat, že by odporovalo právu, kdybyste je přijali za spojence. /2/ Jestliže bylo ve smlouvě řečeno, že se kterékoliv město, které ji nepodepsalo, může přidat k libovolné straně, neplatí toto ustanovení pro ty, kteří by se přidali s úmyslem těm druhým ublížit, ale pro každého, kdo potřebuje ochranu a v minulosti zajistil svou bezpečnost a nepřipravil se o ni tím, že by se vysmekl z jiných závazků, a nepřináší válku místo míru těm, kteří ho přijmou, jsou-li rozumní. To by nyní postihlo vás, kdybyste nás neposlechli. /3/ Nestali byste se totiž jen jejich pomocníky, ale také našimi nepřáteli, místo abyste s námi byli vázáni smlouvami. Půjdete-li s nimi, nevyhnutelně udeříme současně na vás, až udeříme na ně. /4/ Spravedliví byste byli především tenkrát, kdybyste se

drželi stranou nás i jich, anebo tehdy, kdybyste šli spolu s námi proti nim (jste přece spojeni smlouvou s Korintány, kdežto s Kerkyřany jste nikdy ani příměří neuzavřeli) a kdybyste nezaváděli zvyk přijímat odpadlíky z druhého tábora. /5/ Vždyť my jsme také nehlasovali proti vám, když od vás odpadli Samští a ostatní Peloponnésané se rozdělili na dvě skupiny při hlasování o tom, zda se jim má pomoci, naopak jsme otevřeně zastávali opačný názor, že má každý právo sám potrestat své spojence. /6/ Vždyť ujmete-li se těch, kteří se dopouštějí nějaké špatnosti, a budete jim pomáhat, ukáže se, že se k nám přidá část vašich spojenců, a to rozhodně ne malá, a zavedením tohoto zvyku uškodíte víc sobě než nám.

41 Tyto právní důvody, na které vás upozorňujeme, jsou podle řeckých zákonů dostačující. Musíme vás však také upozornit na jednu věc a požádat vás o laskavost, kterou byste nám podle našeho názoru měli v této době na oplátku prokázat, protože ani nejste našimi nepřáteli, abyste nám směli škodit, ani zas tak velkými přáteli, abyste mohli brát naše dobrodiní jako samozřejmost. /2/ Vždyť když jste jednou — ještě před perskými válkami — měli málo válečných lodí k válce proti Aigině, dostali jste jich dvacet z Korinta. Tato naše úsluha spolu s úsluhou v případě Samských, že jim totiž naší zásluhou Peloponnésané nepomohli, vám umožnila podrobit si Aiginu a potrestat Samské. Došlo k tomu za takových okolností, za jakých se lidé obvykle víc než kdy jindy při postupu proti nepřátelům na nic neohlížejí, jen když zvítězí: /3/ považují za přátele každého, kdo jim prokáže službu, i když byl předtím nepřitelem, a za nepřátele každého, kdo se jim staví do cesty, i kdyby to byl náhodou jejich přítel, protože obětují i své zájmy okamžité touze po vítězství.

42 Vezměte toto všechno v úvahu (mladší mezi vámi ať se nechají poučit od starších) a považujte za svou povinnost oplatit nám stejným; nemyslete si, že to, co tady říkáme, je sice spravedlivé, avšak dojde-li k válce, že prospěšné bude něco jiného. /2/ Prospěch se dostavuje především po takovém jednání, při kterém člověk nejméně chybí, a možnost, že dojde k válce, strašák, kterým vás Kerkyřané chtějí dohnat

k nesprávnému jednání, je ještě nejistá a nestojí to za to nechat se jí dohnat k nepřátelství s Korintem, a to k nepřátelství už jistému a ne jen možnému. Je moudřejší odložit nedůvěru vzniklou v minulosti kvůli Megarám — /3/ pozdější laskavost prokázaná v pravý čas, i když je menší, může přece ulomit hrot větší stížnosti —, /4/ a nedat se strhnout tím, že Kerkyřané nabízejí spojenectví výhodné slibem lodstva; vždyť nedopustit se nespravedlivosti na sobě rovných je větší záruka síly než dát se zaslepit okamžitou výhodou a mít víc za cenu nebezpečí.

43 My jsme se dostali do obdobné situace, jako když jsme sami ve Spartě veřejně prohlásili, že každý má právo potrestat sám své spojence, a žádáme nyní od vás totéž, to jest abyste nám svým rozhodnutím neuškodili za to, že vám tentokrát naše rozhodnutí prospělo. /2/ Oplatte nám stejným a uznajte, že toto je právě ona chvíle, kdy je největším přítelem ten, kdo pomůže, a největším nepřitelem ten, kdo se postaví proti. /3/ Nepřijímejte zde přítomné Kerkyřany za své spojence k naší škodě a nepomáhejte jim v jejich protiprávním jednání. Takovým počínáním zachováte slušnost a bude to i pro vás to nejlepší rozhodnutí.“

44 Taková byla zase řeč Korintanů.

Athéňané vyslechli jedny i druhé a dvakrát svolali sněm; v prvním zasedání měla příznivější ohlas slova Korintanů, v druhém změnili svůj názor a rozhodli se neuzavřít s Kerkyřany spojenectví s podmínkou, že by jedna i druhá strana považovala přátele a nepřátele druhé strany za své přátele a nepřátele (vždyť kdyby je Kerkyřané vyzvali, aby spolu s nimi vypluli proti Korintu, znamenalo by to porušení příměří s Peloponnésany), ale uzavřeli smlouvu na obranu, že si vzájemně pomohou, kdyby někdo napadl Kerkyru nebo Athény nebo jejich spojence. /2/ Válka s Peloponnésany se jim zdála tak jako tak nevyhnutelná a nechtěli nechat Korintanům Kerkyru, která měla tak silné lodstvo, ale chtěli je rozeštvat co nejvíc, aby mohli v případě potřeby vstoupit do války s Korintány i s ostatními námořními mocnostmi, až budou oslabeny. Kromě toho jim připadala poloha onoho ostrova výhodná pro plavbu podle břehu do Itálie a na Sicílii.

45 Po takových úvahách přijali Athéňané Kerkyřany a krátce po odchodu Korintánů jim poslali na pomoc deset lodí. /2/ Velení nad nimi měl Lakedaimonios, syn Kimónův, Diotimos, syn Strobichův, a Próteas, syn Epikleův. /3/ Nařídili jim nepouštět se s Korintány do boje, ledaže by pluli proti Kerkyře a chystali se k vyloďení buď tam nebo na některém jiném místě patřícím Kerkyřanům. V takovém případě jim v tom měli bránit ze všech sil. Tento rozkaz vydali proto, aby neporušili smlouvu o příměří.

46 A tak tyto lodi připlují na Kerkyru.

Korintané po ukončení příprav pluli ke Kerkyře se sto padesáti lodmi. Deset z nich patřilo Élejcům, dvanáct Megařanům a deset Leukadanům, Ampračanům sedmadvacet a jedna Anaktorským, Korintánům samým pak devadesát. /2/ Velitelé byli ustanoveni vždy tou kterou obcí — velení nad korintskými lodmi měl Xenokleides, syn Euthykleův, se čtyřmi dalšími.

/3/ Když se na své plavbě od Leukady přiblížili k pevnině ležící proti Kerkyře, zakotví u Cheimeria v zemi thesprótské.

/4/ Je to přístav a nad ním kousek od moře v té části Thesprótidy, která má jméno Elaiatis, leží město Efyré. U něho se spojuje s mořem jezero Acherontské. Toto jezero má jméno podle řeky Acherontu, která se do něho vlévá, když protékla Thesprótidou. Teče tam též řeka Thyamis tvořící hranici mezi Thesprótidou a Kestrinou. Mezi těmito dvěma řekami ční do moře Cheimerion. /5/ Na tomto místě pevniny tedy Korintané zakotvili a postavili tábor.

47 Jakmile se Kerkyřané dověděli, že se přibližují, naplnili posádkou sto deset lodí, jimž velel Mikiades, Aisimides a Eurybatos, a utábořili se na jednom z ostrovů, jimž se říká Syboty, a bylo tam i těch deset lodí atických. /2/ Jejich pěchota byla na mysu Leukimmé a také tisíc hoplitů zakynthských, kteří přispěchali na pomoc. /3/ Ale i Korintané měli na pevnině mnoho pomocníků z řad barbarů, kteří k nim přispěchali, protože národy sídlící v oněch místech pevniny jsou stále jejich přáteli.

48 Když Korintané ukončili svoje přípravy, zásobili se potravinami na tři dny a vypluli v noci od Cheimeria, aby

svedli námořní bitvu. /2/ Při své plavbě spatřili za svítání na širém moři loď Kerkyřanů, jak plují směrem k nim. /3/ Když se vzájemně uviděli, řadili se proti sobě, a to na pravém křídle Kerkyřanů atické lodi, zatímco zbytek sestavy tvořili samotní Kerkyřané, kteří své lodi rozdělili do tří oddílů, z nichž každému velel jeden ze tří stratégů. Tak se seřadili Kerkyřané.

/4/ U Korintánů pravé křídlo tvořily lodi megarské a ampracské, ve středu byli ostatní spojenci, každý zvláště, levé křídlo proti Athéňanům a proti pravému křídlu Kerkyřanů zaujali Korintané s lodmi, které pluly nejlépe.

49 Když bylo na obou stranách vztyčeno znamení k bitvě, obě řady se srazily a boj začal. Obě strany měly na palubách mnoho hoplitů i mnoho lučištníků a kopiníků; chyběla jim větší zkušenost, proto se přidržovali staré bojové taktiky. /2/ Bitva byla urputná, ale umění při ní mělo malou úlohu — spíš byla podobná boji pěchoty. /3/ Když totiž došlo k srážce, lodi se jen těžko uvolňovaly, protože jich bylo mnoho a protože na sebe byly natlačené, víc také věřili, že by jim mohli k vítězství pomoci hopliti umístění na palubě, kteří bojovali v sevřených útvech, zatímco se lodi nehýbaly z místa. Nezkoušelo se manévrování, ale při oné námořní bitvě se uplatňovala víc odvaha a síla než umění.

/4/ Na všech stranách bylo mnoho hluku a bitva byla plná zmatku; atické lodi v ní připlouvaly na pomoc Kerkyřanům, kdekoli byli tísněni, zastrášovaly protivníky, avšak stratégové měli strach překročit rozkazy dané v Athénách a nepouštěli se do bitvy. /5/ Nejvíce bylo v tísní pravé křídlo Korintánů, neboť Kerkyřané s dvaceti lodmi je zahnali na útek, pronásledovali je, jak byli rozptýleni, až k pevnině, připluli až k jejich táboru, vystoupili na zem, zapálili jejich opuštěné stany a rozkradli jejich majetek.

/6/ Na této straně tedy Korintané a jejich spojenci podléhali a Kerkyřané vítězili. Avšak tam, kde byli jen Korintané sami, na levém křídle, tam měli jasnou převahu, protože Kerkyřanům z loďstva už tak slabšího chybělo dvacet lodí, které pronásledovaly nepřítel. /7/ Když Athéňané viděli, jak jsou Kerkyřané stále víc utiskováni, pomáhali jim už nezastřeně —

dříve si dávali pozor, aby na nikoho nenarazili. Když už se Kerkyřané zřejmě dávali na útěk a Korintané na ně dotírali, tu už se do toho každý Athéňan dal a na nic se neohlížel; věc nutně dospěla až tam, že se Korintané a Athéňané spolu utkávali.

50 Když došlo k útěku Kerkyřanů, Korintané se nezdržovali přivazováním vraků lodí, které poškodili, ke svým lodím a jejich odvlékáním, ale projížděli mezi nepřátelskými lodmi a dali se spíš do vraždění lidí než do zajímání; nevěděli, že jejich pravé křídlo bylo poraženo, a pobíjeli i své přátele, neboť je nepoznávali. /2/ Protože bylo na obou stranách mnoho lodí a protože byly na moři roztaženy na velké prostore, tu když se dostali do sebe, bylo těžké rozeznat, kdo vyhrává a kdo prohrává; byla to totiž počtem lodí největší námořní bitva, jakou do té doby svedli Řekové mezi sebou.

/3/ Korintané pronásledovali Kerkyřany až ke břehu a pak se dali do sbírání trosků svých lodí a svých padlých, většinu se jim podařilo sebrat a dopravit do Sybot, kam už jim také přišlo na pomoc pozemní vojsko barbarů (Syboty jsou opuštěný přístav v Thesprotidě). Když to vykonali, shromáždili se a znova pluli na Kerkyřany. /4/ Ti se také rozjeli proti nim s lodmi, které ještě byly schopné plavby, a s těmi, které ještě zbývaly, spolu s lodmi atickými, neboť měli strach, aby se Korintané nepokusili vylodit se na jejich ostrov. /5/ Už bylo pozdě, už byl zanotován paján k útoku, tu se dali Korintané znenadání na ústup, protože spatřili připlouvat dvacet athénských lodí, které poslali Athéňané na pomoc později než oněch deset z obavy, která se nakonec ukázala oprávněná, že Kerkyřané budou poraženi a že těch jejich deset lodí je na pomoc málo.

51 Tyto lodi tedy Korintané upozorovali zdálky, domyslili si, že jsou z Athén, a domnívali se, že jich je víc, než kolik jich vidí, a proto se dali na ústup. /2/ Kerkyřané je však hned nespatriili, neboť pluli víc stranou, odkud je nebylo vidět, a divili se, proč Korintané ustupují; teprve když je někteří rozeznali na obzoru, řekli ostatním, že se blíží nějaké lodě. Tu se také dali na ústup, neboť už se stmívalo a Korintané už

bojiště opustili. /3/ Tak se rozešli a námořní bitva skončila, když už byla noc. /4/ Kerkyřané se utábořili na Leukimmě. Těch dvacet lodí poslaných z Athén, jimž velel Glaukón, syn Leagrův, a Andokides, syn Leógorův, propadlo mezi mrtvolami a troskami a brzy potom, co byly spatřeny, přistály u tábora Kerkyřanů. /5/ Kerkyřané se ulekli, že jsou to lodi nepřátelské, to už byla noc, pak je však poznali, a tak athénské lodi zakotvily.

52 Příštího dne oněch třicet atických lodí a z kerkyřských ty, které byly schopné plavby, vypluly směrem k sybotskému přístavu, v němž kotvili Korintané, s úmyslem zjistit, zda jsou ochotni svěst bitvu. /2/ Ti však odrazili s lodmi od břehu, seřadili je na širém moři a klidně tam stáli, protože neměli v úmyslu pustit se do bitvy; viděli totiž, že protivníkovi přibyly z Athén lodi, které jsou v pořádku, kdežto oni že se musejí vypořádat s mnoha neszázemi, ať už se střežením zajatců, které měli na lodích, nebo s nemožností opravit lodi na opuštěném místě. /3/ Spíš uvažovali o návratu domů, kudy by se měli dát, neboť se báli, že Athéňané budou považovat příměří za porušené, protože se pustili do boje, a nenechají je odplout.

53 Rozhodli tedy, že posadí do člunu muže bez hlasatelské hole, pošlou je k Athéňanům a pokusí se vyzkoumat jejich záměry. Poslali je a uložili jim vyříditi toto.

/2/ „Mužové athéňští, dopouštíte se bezpráví, když začínáte válku a rušíte smlouvu o příměří. Vždyt jste se nám se zbraní v ruce postavili do cesty, když jsme se chystali potrestat své nepřátele. Jestliže však máte v úmyslu zabránit nám plout ke Kerkyře nebo kam jinam se nám zachce a porušit příměří, zajměte nejprve nás zde přítomné a naložte s námi jako s nepřáteli.“

/3/ Taková asi byla jejich slova. Vojáci z kerkyřského tábora, kteří tato slova vyslechli, křičeli, aby byli okamžitě chyceni a zabiti, avšak Athéňané jim odpověděli takto:

/4/ „Nezačínáme válku, mužové peloponnéští, ani nerušíme příměří, ale přišli jsme na pomoc zde přítomným Kerkyřanům, kteří jsou našimi spojenci; proto chcete-li plout někam jinam, nebráníme vám v tom, zamíříte-li však na Kerkyru

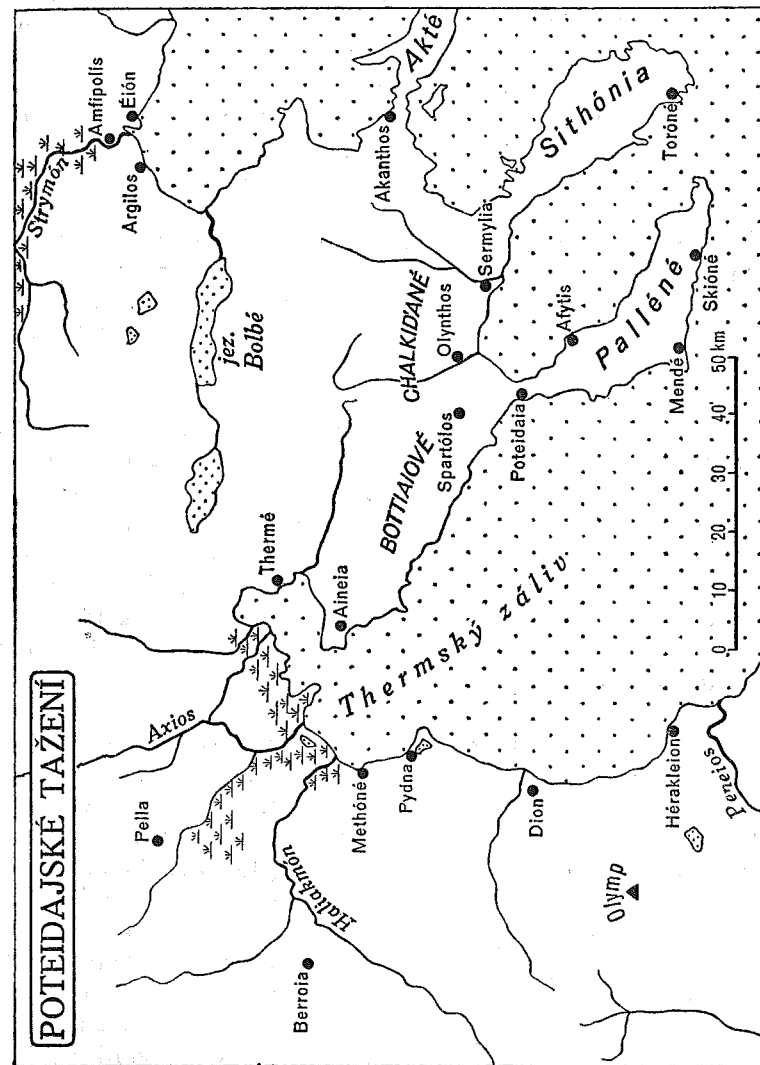
nebo do některého z míst patřících Kerkyřanům, nepřipustíme to, pokud nám to naše síly dovolí.“

54 Po této odpovědi Athéňanů se Korintané připravovali k odplutí do svého domova a postavili tropaion v Sybotech na pevnině. Kerkyřané sebrali trosky lodí a mrtvoly, které k nim zanesl proud a vítr, jenž se zvedl v noci a rozptýlil je na všechny strany, a postavili tropaion v Sybotech na ostrově, jako by byli vítězi. /2/ Obě strany si přisvojovaly vítězství, a to z těchto důvodů: Korintané postavili tropaion proto, že si až do noci udrželi v bitvě převahu, takže shromáždili většinu trosek a padlých, zajali aspoň tisíc nepřátel a potopili na sedmdesát lodí; Kerkyřané postavili tropaion proto, že zničili asi třicet lodí, a když připluli Athéňané, sebrali všechny své trosky a padlé, a také proto, že předcházejícího dne Korintané obrátili a ustoupili, jakmile spatřili atické lodí, a po příjezdu Athéňanů nevypluli proti nim ze Sybot. Tak si jedni i druhí přivlastňovali vítězství.

55 Korintané se při zpáteční plavbě lští zmocnili Anaktoria, které leží při ústí Amprackého zálivu a patřilo společně jim a Kerkyřanům. Usadili v něm korintské osadníky a vrátili se domů. Osm set Kerkyřanů prodali (ty, kteří byli otroky), dvě stě padesát jich spoutali a uvěznili a pečlivě se o ně starali, aby jim získali zpět Kerkyru, až se vrátí domů. Náhodou většina z nich totiž patřila k nejvlivnějším mužům obce.

/2/ Takto tedy Kerkyra obstála ve válce s Korintany a athénské lodi se vrátily domů. A toto byla první příčina války mezi Korintany a Athéňany, že totiž s nimi během příměří bojovali na straně Kerkyřanů.

56 Avšak bezprostředně potom došlo ještě k dalším událostem, které se staly příčinou neshod mezi Athéňany a Peloponésany, vedoucích k válce. /2/ Zatímco Korintané hledali, jak by se pomstili, Athéňané, kteří tušili jejich nepřátelské úmysly, poručili Poteidajským, sídlícím na šíji Pallénské, i osadníkům korintským, kteří jsou spojenci Athéňanů a platí jim daně, aby strhli hradby směrem k Palléně a dali rukojmí, dále aby poslali zpět do Korinta epidémiurgy a v budoucnosti už je nepřijímali. (Korintané je k nim totiž posílali každý rok.) Athéňané to učinili z obavy, že by je Perdikkas

a Korintané mohli přemluvit k odpadnutí a že by se k nim mohli přidat jiní spojenci z Thrákie.

57 Taková preventivní opatření vykonali tedy Athéňané v Poteidaji hned po námořní bitvě u Kerkyry. /2/ Korintané už totiž v té době byli otevřeně proti nim a Perdikkas, syn Alexandrův, král makedonský, se s nimi dal do války, třebaže byl dříve spojencem a přítelem Athén. /3/ Do války se pustil proto, že Athéňané uzavřeli spojenectví s jeho bratrem Filippem a s Derdou, kteří se společně postavili proti němu. /4/ Perdikkas ze strachu poslal vyslance do Lakedaimonu a snažil se dosáhnout toho, aby došlo k válce mezi Athéňany a Peloponnésany, a získával na svou stranu Korintány kvůli odpadnutí Poteidaje. /5/ Navazoval také jednání s Chalkidany v Thrákii a s Bottiaji, aby také odpadli, protože byl přesvědčen, že budou-li tito jeho sousedé jeho spojenci, povede spolu s nimi snáz válku s Athénami. /6/ Když se o tom Athéňané dověděli, chtěli předejít odpadnutí měst (právě totiž odeslali proti Perdikkově zemi třicet lodí a tisíc hoplitů pod velením Arcestrata, syna Lykomédova, a dalších čtyř stratégů), a tak nařídili velitelům lodí, aby vzali z Poteidaje rukojmí, strhli hradby a dohlíželi na sousední města, aby neodpadla.

58 Občané Poteidaje poslali do Athén vyslance, aby se pokusili, zda by je nepřemluvili, aby upustili od těchto mimořádných opatření. Přišli také do Lakedaimonu spolu s Korintány, aby si zajistili pomoc pro případ potřeby, a když z Athén přes dlouhotrvající vyjednávání nepřišla žádná příznivá odpověď, naopak lodí poslané do Makedonie pluly i proti nim, a když jim lakedaimonští úředníci slíbili, že půjdou-li Athéňané proti Poteidaji, oni vpadnou do Atiky, tu se v tento příznivý okamžik vzbouří spolu s Chalkidany a s Bottiaji, když se zavázali společnou přísahou. A Perdikkas přemluvil Chalkidany, aby opustili pobřežní města, zbořili je, přestěhovali se do Olynthu a jen toto město opevnili. Těm, kteří by opustili svou zem, dával k užívání kraj kolem jezera Bolbé v zemi Mygdonii, jemu poddané, dokud by trvala válka s Athéňany. A oni rozbořili svá města, přestěhovali se a připravovali se k válce.

59 Těch třicet athénských lodí připluje do Thrákie a zjistí, že Poteidaia a jiná místa od nich odpadla. /2/ Stratégové dojdou k názoru, že nemají dost sil k boji proti Perdikkovi a měštům, která odpadla, a obrátí se proti Makedonii, proti které také byli původně vysláni. Zaujali příznivé postavení a pustili se do války ve spolku s Filippem a Derdovými bratry, kteří zaútočili z vnitrozemí.

60 Zatím Korintané, když se Poteidaia vzbouřila a atické lodí byly ve vodách kolem Makedonie, plni obav o Poteidaia a přesvědčení, že se toto nebezpečí týká i jich, pošlou k nim dobrovolníky ze svého města a žoldnéře z ostatních Peloponnésanů, celkem tisíc šest set hoplitů a čtyři sta lehkoděnců. /2/ Velel jim Aristeus, syn Adeimantův, a především pro přátelství k němu s ním šla většina korintských dobrovolníků. Aristeus byl totiž odjakživa Poteidajským přátelsky nakloněn. I přijdou do Thrákie čtyřicet dní potom, co Poteidaia odpadla.

61 I k Athéňanům došla okamžitě zpráva o tom, že se ona města vzbouřila. Když se dověděli o pochodu Aristeia a jeho vojáků, poslali proti povstalcům dva tisíce hoplitů ze svých řad a čtyřicet lodí pod velením Kallie, syna Kalliadova, a dalších čtyř stratégů. /2/ Když ti přijdou do Makedonie, nejprve zjistí, že těch tisíc vojáků poslaných dříve právě dobylo Thermu a obléhá Pydnu. /3/ A tak se tam také rozložili a obléhali Pydnu, potom však donuceni okolnostmi uzavřeli s Perdikkou mír a spojenectví, protože je k tomu dohnala Poteidaia a příchod Aristeův, a odtáhli z Makedonie. /4/ Přišli do Beroje, odtamtud ke Strepse a nejprve se pokusili to město dobýt; když se jim to nepodařilo, táhli po pevnině k Poteidaji se třemi tisíci vlastních hoplitů kromě mnoha hoplitů z řad spojenců a se šesti sty makedonskými jezdci s Filippem a Pausaniou; současně plulo podle pobřeží sedmdesát lodí. /5/ Postupovali po malých úsecích, až dorazili třetího dne do Gigónu a utábořili se tam.

62 Poteidajští a Aristeovi Peloponnésané čekali na Athéňany. Utábořili se na šíji směrem k Olynthu a zřídili tržiště mimo město. /2/ Za velitele veškeré pěchoty si spojenci zvolili Aristeia, za velitele jízdy Perdikku — právě totiž znova odpadl od

Athéňanů a bojoval na straně Poteidajských, když doma jmenoval svým zástupcem Iolaa. /3/ Aristeovým úmyslem bylo držet své vojsko na šíji a čekat, zda na něho Athéňané půjdou, zatímco Chalkidané a ostatní spojenci z míst mimo šíji spolu se dvěma sty Perdikkovými jezdci měli zůstat v Olynthu, a až by Athéňané zahájili postup proti Aristeovu vojsku, měli za jejich zády přispěchat na pomoc a sevřít nepřátele v kleštích.

/4/ Avšak athénský strateg Kallias a jeho spoluvelitelé poslali makedonské jezdce a malý oddíl spojenců proti Olynthu s úkolem zabránit tamější posádce, aby přispěla na pomoc svým, sami pak hnuli táborem a pochodovali proti Poteidaji. /5/ Když se přiblížili k šíji a spatřili nepřátele připravené k bitvě, zaujali také bojové postavení proti nim a za chvíli došlo k srážce. /6/ Křídlo, kde byl Aristeus a kolem něho vybrání vojáci z Korintanů a ostatních, zahnal na útek nepřátelské křídlo stojící proti nim, pustilo se za prchajícími a pronásledovalo je hodně daleko. Avšak zbytek vojska poteidajského a peloponnéského byl Athéňany poražen a utekl se za hradby.

63 Když Aristeus při návratu z pronásledování viděl, že ostatní vojsko je poraženo, chvíli se rozmyšlel, na kterou stranu se má obrátit, zda má zkusit probít se směrem k Olynthu, nebo do Poteidaje. Nakonec se rozhodl srazit své vojáky co nejtěsněji dohromady a vynutit si průchod během do Poteidaje. Podařilo se mu dostat se tam podél přístavní hráze — bylo to sice obtížné a byli cestou ostřelováni, měli také ztráty, avšak většinu svého vojska zachránil.

/2/ Vojenský oddíl z Olynthu, který měl přijít Poteidajským na pomoc (Poteidaia je od Olynthu vzdálena asi šedesát stadií a je ji odtamtud vidět), kousek postoupil, aby pomohl, když začala bitva a bylo vztyčeno znamení, ale postavila se proti němu makedonská jízda, aby to překazila. Protože však Athéňané brzy dosáhli vítězství a znamení byla stažena, ustoupili zpět za hradby a Makedonci se vrátili k Athéňanům; ani na jedné, ani na druhé straně jízda do bojů nezasáhla. /3/ Po bitvě Athéňané vztyčili tropaion a během příměří vydali Poteidajským jejich mrtvé. Padlo tam o něco méně než tři sta

Poteidajských a jejich spojenců a sto padesát Athéňanů se strategem Kalliou.

64 Athéňané bez prodlení postavili zeď napříč šíjí a umístili tam strážce. Strana obrácená k Palléně zůstala neohrazená, neboť Athéňané nevěřili, že jich je dost na to, aby mohli střežit šíji a současně přejít na Pallénu a postavit tam opevnění, protože se báli, aby na ně Poteidajští a jejich spojenci nezaútočili, až by se rozdělili.

/2/ Když se Athéňané, kteří zůstali ve městě, dověděli, že Palléne je neopevněná, poslali tam o něco později tisíc šest set svých hoplitů a jako velitele Formióna, syna Asópiova. Ten se dostal na Pallénu, vyrazil z města Afytis, po malých úsecích postupoval směrem na Poteidaiu a pustošil při tom krajinu. Protože se mu nikdo nepostavil do cesty, aby s ním svedl bitvu, postavil zeď ze strany pallénské. /3/ A tak byla Poteidaia obležena vojenskou silou z obou stran a současně i z moře, protože tam byly zakotveny lodě.

65 Když byla takto Poteidaia sevřena obležením a nebyla žádná naděje na záchranu, ledaže by přišla mimo nadání nějaká pomoc z Peloponnésu nebo odjinud, rozhodl se Aristeus vyčkat, až bude příznivý vítr, a pak nechat odplout všechny kromě pěti set mužů, aby jim zásoby potravin vydržely déle; sám chtěl být s těmi, kteří by tam zůstali.

Protože je k tomu nepřemluvil, chtěl zajistit vše, co bylo za těchto okolností nutné, a postarat se, aby i venku vše pokračovalo nejlépe, a vyplul odtamtud, aniž ho athénské strážce zpozorovaly. /2/ Zůstal u Chalkidanů a společně s nimi se účastnil válečných akcí; kromě jiného nastražil zálohu u Sermylie a pobil mnoho jejich obyvatel. Vyjednával také s Peloponnéssem, aby byla poslána vojenská posila. /3/ Po uzavření Poteidaje opevněním Formión se svými tisíci šesti sty vojáky pustošil Chalkidiku a kraj bottijský a dobyl také několik menších měst.

66 Takové byly tedy stížnosti, které proti sobě vzájemně vznášeli Athéňané a Peloponnésané: Korintané si stěžovali, že Athéňané obléhají Poteidaiu, která je korintskou osadou, a v ní občany z Korinta a z Peloponnésu, Athéňané si stěžovali na Peloponnésany, že přiměli k odpadnutí město mající s nimi

spojeneckou smlouvu a platící jim poplatky a že přišli a po boku Poteidajských otevřeně s Athéňany válčili. Avšak válka tím ještě nezačala, stále ještě trvalo příměří, protože Korintané toto všechno dělali na vlastní pěst.

67 Během obléhání Poteidaje nezůstali Korintané nečinní, vždyť uvnitř byli jejich občané, a pak se také báli o osud toho města. Svolali okamžitě do Sparty spojence, a když tam přišli, mocným hlasem obviňovali Athéňany, že porušili smlouvy o příměří a že se dopustili bezpráví na Peloponnésu. /2/ Aiginané tam sice ze strachu před Athéňany své zástupce neposlali, potají však spolu s Korintany horlivě podněcovali k válce a říkali, že nesmějí žít podle svých zákonů, jak jim smlouvy zaručují. /3/ Lakedaimoňané pozvali také ty spojence, kteří by mohli uvést ještě nějakou jinou křivdu utrpěnou od Athéňanů, svolali své pravidelné shromáždění a dali slovo vyslancům. /4/ Jeden po druhém vystupoval a přednášel své stížnosti, i Megařané, a ti mezi jinými důvody k nespokojenosti, rozhodně ne nepatrnými, uváděli především to, že se jim v rozporu se smlouvami brání přistávat v přístavech pod athénskou svrchovaností a obchodovat v Atice. /5/ Jako poslední vystoupili Korintané — nechali nejdřív ostatní, aby rozdráždili Lakedaimoňany, a sami pak pronesli takovouto řeč:

68 „Lakedaimoňané, vaše poctivost ve veřejném i soukromém životě způsobuje, že jste méně důvěřiví k nám ostatním, jestliže vám něco říkáme. V důsledku toho jste sice rozvážní, ale jste méně zkušení, pokud jde o to, co se děje mimo vaši zem. /2/ Často jsme vám přece předpovídali, jaké škody by nám Athéňané mohli způsobit, vy jste se však nikdy nedali poučit o tom, na co jsme vás upozorňovali, ale spíš jste podzírali ty, kteří to říkali, že to říkají z osobních důvodů. Proto jste sezvali zde přítomné spojence teprve tenkrát, když už křivdu snášíme, ne před ní; my máme mezi nimi největší právo mluvit vzhledem k tomu, že můžeme přednést nejzávažnější stížnosti, protože nás Athéňané urážejí a vy se o nás nestaráte.

/3/ Kdyby Athéňané někde Řecku ubližovali potají, potřebovali byste jako věci neznalí bližšího vysvětlení; k čemu

však dlouhé řečnění teď, když vidíte, že jedny zotročili a usilují o svobodu druhých, a to především našich spojenců, a že se už dávno předem připravovali pro případ, že by byli vojensky napadeni? /4/ Vždyť by nám jinak nebyli vzali Kerkyru násilím a nedrželi ji ve své moci a neobléhali by Poteidaiu; z těchto dvou míst je jedno, Poteidaia, nejpříhodnější k vykořisťování končin na thráckém pobřeží, druhé, Kerkyra, by Peloponnésanům poskytlo největší lodstvo.

69 A za to všechno můžete vy, především proto, že jste dovolili, aby po perských válkách opevnili své město a později postavili ony dlouhé zdi, a tak nepřetržitě až do dnešních dob připravují o svobodu nejen ty, které zotročili, ale teď už i vaše spojence. Ano, je to vaše vina, neboť pravým vínkem není ten, kdo zotročil, ale ten, kdo tomu mohl zabránit a neučinil to, i kdyby byla oceňována jeho ctnost jako zachránce Řecka.

/2/ Jen s obtížemi jsme se teď shromáždili, a to ještě není jasně řečeno, oč jde. Není třeba pokračovat v úvahách, zda trpíme bezprávím, ale jak se před ním uchránit. Oni jsou již rozhodnutí a jednájí a bez váhání napadají nás, kteří jsme se ještě k ničemu nerozhodli. /3/ My víme, jakou cestou a jak krok za krokem postupují Athéňané proti svým sousedům. Dokud si myslí, že je ve své nevšímavosti nepozorujete, jsou méně odvážní, když však poznají, že o tom víte, ale nevšímáte si toho, zesílí svůj nátlak. /4/ Vy jediní ze všech Řeků, Lakedaimoňané, zůstáváte totiž nečinní a bráníte se ne použitím síly, ale stálým chtěním, vy jediní nepotlačujete vzrůst nepřátelské moci v začátku, ale až se zdvojnásobí. /5/ A to se o vás říkalo, že je na vás spolehnout! Ukázalo se však, že skutečnost zůstala za vaší pověstí. My sami víme, že Peršané přišli od hranic země až k Peloponnésu, dřív než jste se náležitě připravili k jejich odražení, a nyní se nestaráte o Athéňany, kteří nejsou daleko, jako byli Peršané, ale blízko. Místo abyste na ně sami udeřili, raději se chcete proti nim bránit, až oni udeří na vás, a svěřit se nejistému štěstí v zápase s mnohem mocnějšími, ačkoli víte, že i barbary postihl neúspěch většinou následkem jejich vlastních chyb i že nad Athéňany jsme už často zvítězili spíš díky jejich vlastním chybám než vašemu zákroku. Naděje skládané ve vás už lec-

koho zničily, když nebyl připraven, protože spoléhal na vás.

/6/ A nikdo z vás ať v tom, co říkáme, nehledá nepřátelství, ale výtka: výtka je určena přátelům, kteří udělali chybu, žaloba nepřátelům, kteří se dopustili bezpráví.

70 Kromě toho má-li někdy právo kárat souseda, jsme to myslím my, zvláště když jsou tu pro nás velké věci ve hře, věci, které, jak se nám zdá, neberete v úvahu, stejně tak jako se nám zdá, že jste nikdy nepřemýšleli o tom, jací jsou Athéňané, s nimiž se budete musit utkat, a o kolik jsou jiní než vy, vlastně že jsou jiní ve všem všudy. /2/ Oni jsou totiž tvůrci novot, rychlí ve vymýšlení i v uskutečňování toho, co si vymyslí; vy jen uchovávejte to, co máte, na nic nového nepřijďte, a když dojde k činu, nevykonáte ani to, co je nutné. /3/ Jejich odvaha je také větší, než jejich možnosti dovolují, jdou do nebezpečí, aniž o něm uvažují, a neztrácejí naději ve vážných chvílích, kdežto vašim povahovým rysem je dělat méně, než je ve vašich silách, nevěřit ani těm nejspolehlivějším výpočtům a být přesvědčeni, že nikdy nevyváznete z potíží. /4/ Kromě toho oni jsou rozhodní, kdežto vy jste váhaví, oni rádi cestují, kdežto vy se nehnete z domova, neboť oni věří, že mohou něco získat vzdálením z vlasti, kdežto vy se bojíte, že podniknete-li něco, ztratíte i to, co máte. /5/ Své vítězství dokáží využít, jak nejvíc je to možné, porážkou se nedají ani trochu ubít. /6/ A ještě něco: obětují svá těla pro stát, jako by ani jejich nebyla, a mysl, svůj nejvlastnější majetek, používají vždy, když je třeba něco pro ni udělat. /7/ Jestliže se jim nepodaří uskutečnit své plány, domnívají se, že přišli o něco, co už jim patřilo, jestliže něco získají nějakým podnikáním, považují to za nepatrné ve srovnání s tím, co očekávají v budoucnosti, a jestliže při některém pokusu nemají úspěch, vynahradí si škodu nadějí na něco jiného. U nich jediných doufat v to, co si usmyslili, a už to mít je jedno a totéž, neboť svá rozhodnutí plní bez otálení. /8/ A tak se ve všech těchto činnostech po celý svůj život lopotí a namáhají a vystavují nebezpečí a velmi málo si užijí to, co mají, protože stále jen něco získávají, za svátek považují jen děláni toho, co se má dělat, a za větší neštěstí nečinný klid než namáhavou činnost. /9/ A tak kdybychom to chtěli

shrnout a řekli, že se narodili proto, aby sami neměli klid a aby ho nedopřáli ostatním lidem, měli bychom pravdu. 71 Takové město stojí proti vám, Lakedaimoňané, a vy váháte a nevěříte, že nejdéle vydrží mír těm, kteří sice při svých vojenských přípravách neporušují právo, ale přitom jasně dávají najevo, že neustoupí, jestliže jim někdo ublíží; vy dodržujete spravedlnost proto, abyste neubližovali druhým a sami abyste neutrpěli škodu, kdybyste se bránili. /2/ Těžko byste mohli takto žít, i kdybyste sousedili se státem vám podobným. Nyní však, jak už jsme vám vysvětlili před chvílí, jsou vaše zásady ve srovnání s jejich zásadami zastaralé. /3/ Vždy nevyhnutelně vítězí, co je nové, tak jako v technice. Jestliže nějaké město žije v klidu, jsou nejlepší zvyky neměnné, když je však nuceno stále něčemu čelit, jsou nutná i četná postupná zlepšení. Proto také Athéňané díky svým bohatým zkušenostem zavedli víc novot než vy.

/4/ V této chvíli byste však už měli se svou váhavostí skončit. Teď přijďte na pomoc ostatním i obyvatelům Poteidaje, jak jste to slíbili, tím, že rychle vpadnete do Atiky, abyste lidi, kteří jsou vašimi přáteli a příbuznými, nenechali napospas nejhorším nepřátelům a abyste nás nedonutili hledat v zoufalství jiné spojení. /5/ Nečinili bychom tím nic proti právu ani před bohy chránícími přísahu ani před lidmi, kteří mají zdravý rozum, protože smlouvu neporušuje ten, kdo jde k jiným, když byl opuštěn, nýbrž ten, kdo nepomohl tomu, kdo přísahal spolu s ním. /6/ Budete-li chtít být horliví, zůstaneme s vámi, protože bychom nejednali čestně, kdybychom přecházeli k jiným, a ani bychom nenašli jiné, kteří by nám byli svými mravy bližší. /7/ Dobře se v této věci rozhodněte a snažte se, aby se Peloponnesos pod vašim vedením nestal slabší, než jaký vám jej vaši otcové odevzdali.“

72 Tak přibližně promluvili Korintané.

Ve Spartě byli právě athénští vyslanci, kteří tam už předtím přišli kvůli jiným věcem, a když slyšeli o těch řečech, usoudili, že musí předstoupit před Lakedaimoňany — ne proto, aby se ospravedlňovali ze stížností, které jednotlivá města přednesla, ale aby obecně upozornili na to, že se Sparta nesmí rozhodovat unáhleně, ale že celá věc vyžaduje delší

zkoumán. Kromě toho chtěli ukázat, jaká je moc jejich města, a připomenout starším to, co věděli, a mladším objasnit, co neznali. Domnívali se, že se po jejich slovech spartský sněm přikloní spíš k míru než k válce. /2/ Předstoupili tedy před Lakedaimoňany a řekli, že i oni by chtěli něco říci sněmu, jestliže tomu nic nebrání. Lakedaimoňané je vyzvali, aby vystoupili, a Athéňané předstoupili a řekli zhruba toto. 73 „Úkolem našeho poselstva nebylo přit se s vašimi spojenci, ale vyřídit to, kvůli čemu nás sem naše obec poslala. Když jsme však slyšeli, že na nás byly s velkým křikem vznášeny četné stížnosti, předstoupili jsme ne proto, abychom odpověděli na žaloby měst (vždyť ani naše řeči, ani jejich by ve vás nemohly najít své soudce), ale proto, abyste se v tak závažných otázkách nedali jen tak snadno přemluvit svými spojenci a nedošli k špatnému rozhodnutí, a současně jsme vám také chtěli objasnit, jak je to se všemi těmi povídkami, které se o nás šíří: že to, co jsme získali, není v našem držení neprávem a že naše město je hodné úcty.

/2/ Nač mluvit o pradávných věcech, při nichž se lze odvolat jen na to, že o nich člověk slyšel, ne na to, že je posluchači mohli vidět? Ale o perských válkách a o událostech, které znáte z osobní zkušenosti, je nutné mluvit, i kdyby vám to mělo být nepříjemné, protože se to stále znova a znova připomíná. Vždyť když jsme se toho tenkrát zúčastnili, nebezpečí, s nímž to bylo spojeno, bylo vyváženo obecným prospěchem, na němž jste se i vy podíleli, a proto nechť nám není zcela znemožněno promluvit o tom, může-li nám to být užitečné. /3/ Nebudeme o tom mluvit, abychom se omlouvali, ale spíš abychom vám dokázali a objasnili, s jakým státem se budete musít měřit, jestliže se nerozhodnete správně. /4/ Tvrdíme, že u Marathónu jsme byli jediní, kdo podstoupil nebezpečí na obranu Řecka proti barbarovi, a když přišel podruhé, tu protože jsme nebyli schopni bránit se na zemi, s veškerým obyvatelstvem jsme nasedli na lodě a ve spolku s jinými jsme bojovali na moři u Salaminy. A právě to mu zabránilo plout od města k městu a plenit Peloponnésos, protože jinak by si tato města nemohla proti tak početnému loďstvu vzájemně pomáhat. /5/ On sám o tom podal nejpřesvědčivější svě-

dectví: když bylo jeho loďstvo poraženo, v rychlosti se s většinou vojska dal na ústup, protože už nepovažoval svou moc za stejně silnou.

74 Když tedy tato bitva měla takový průběh a když se zřetelně ukázalo, že osud Řeků je závislý na lodích, my jsme k tomu poskytli tři nejdůležitější věci: největší počet lodí, neschopnějšího vojevůdce a neúnavný zápal, totiž skoro dvě třetiny z celkového počtu kolem čtyř set lodí a jako velitele Themistoklea, jenž má největší zásluhu na tom, že byla bitva svedena v úžině; je zcela zřejmé, že právě to zachránilo všechno, a vy sami jste tomuto muži prokázali větší čest než kterémukoli jinému cizinci, který k vám přišel. /2/ A konečně pokud jde o bojový zápal, ten nás vedl k činům daleko nejodvážnějším. Vždyť když nám nikdo nepřišel na pomoc na pevné zemi, protože všichni ostatní až k našim hranicím už byli zotročeni, považovali jsme za svou povinnost odejít ze svého města, vystavit svůj majetek zkáze a ani tak nepustit společnou věc zbylých spojenců a nepřipravit je o svou oporu tím, že bychom se rozptýlili, ale nalodit se a pustit se do nebezpečného zápasu bez hněvu na vás, že jste nám dříve nepomohli. /3/ A tak tvrdíme, že prospěch, který vy jste měli z nás, nebyl menší než prospěch, který my jsme měli z vás. Vy jste přece přišli na pomoc z měst obydlených, přišli jste rozhodnutí bydlet v nich i nadále a přišli jste teprve tenkrát, když jste měli větší strach sami o sebe než o nás (vždyť dokud jsme byli v pořádku, ani jste se neukázali). Naproti tomu my jsme se vypravili z města, které už neexistovalo, a šli jsme do boje za město, jehož obnova se opírala o slabou naději, a spojení s vámi přispěli jsme svým podílem k vaší záchraně, když jsme zachraňovali sebe samé.

/4/ Kdybychom se však byli dříve podдали Peršanům ze strachu o svou zem, jako to učinili jiní, nebo kdybychom se byli později pokládali za ztracené a nenašli odvahu vstoupit na lodě, bylo by pro vás bývalo zcela neúčinné pouštět se do boje na moři, protože jste neměli dostatek válečných lodí, ale vše by se bylo vyvíjelo pro perského krále bez překážek tak, jak si to přál.

75 Zasloužíme si, Lakedaimoňané, i za svůj tehdejší zápal

i za moudré rozhodnutí, aby nás ostatní Řekové tak strašně nenáviděli kvůli naší vládě? /2/ Vždyť jsme ji nezískali násilím, ale proto, že vy jste nebyli ochotni pokračovat v boji proti pozůstatkům barbarského vojska a že spojenci přišli za námi a sami nás žádali, abychom se jim postavili v čelo. /3/ Tím jsme byli donuceni vystupňovat svou moc na nynější míru, puzeni především strachem, dále ctižádostí a konečně i ohledem na vlastní prospěch. Když nás pak mnozí nenáviděli a někteří dokonce odpadli a musili být znova podrobeni, když nadto vy už jste nám nebyli tak přátelsky nakloněni jako dřív, ale podezříváte nás a vyhledáváte spory, nezdálo se nám už bezpečné postupovat s menší přísností, vždyť by mohlo docházet i k přebíhání na vaši stranu. /5/ Nikomu nelze mít za zlé, jestliže se stará o své zájmy, jak nejlépe může, když jde o nejvážnější nebezpečí.

76 Vy si přece také, Lakedaimoňané, zajišťujete vedoucí postavení mezi městy na Peloponnésu tak, že jste jim dali takovou ústavu, jaká vám vyhovuje. A kdybyste si byli tenkrát udrželi vedení až do konce a přivolali na sebe nenávisť jako my, byli byste se, to víme dobře, stali svým spojencům obtížní stejně jako my a byli byste nuceni buď je ovládat silnou rukou, nebo se sami ocitnout v nebezpečí. /2/ Tak jsme se ani my nechovali podivně nebo jinak než ostatní lidé, jestliže jsme přijali nabízené vedoucí postavení a nevzdali jsme se ho, když nás ovládly tři důvody nejsilnější, totiž ctižádost, strach a prospěch. Nejsme ani první, kdo si tak počíná, ale stále platilo, že slabší byl ovládan silnějším; kromě toho se domníváme, že toho jsme hodni, a i vám se to zdálo až do té doby, kdy jste si rozvážili, co je pro vás výhodné, a teď se odvoláváte na spravedlnost. Té nedal ještě nikdy nikdo přednost, když se mu naskytla příležitost získat něco násilím, a nenechal se jí odvrátit od rozmnožení svého majetku. /3/ Jsou také hodni chvály ti, kteří si bez ohledu na přirozený lidský sklon k vládnutí počínají spravedlivěji, než by mohli vzhledem k své moci. /4/ My si myslíme, že kdyby jiní byli na našem místě, ukázalo by se nejlíp, jak velká je naše umírněnost; nám proti tomu naše umírněnost přinesla, ač je to nepochopitelné, spíš špatnou pověst než chválu.

77 A třebaže jsme ve přích se spojenci týkajících se obchodních smluv znevýhodněni, třebaže v takových přích zavádíme i u nás soudní řízení podle stejných zákonů, přece máme pověst soudců. /2/ A nikdo z nich neuváží, proč se nic takového nevytýká těm, kteří vládnou někde jinde a jsou k svým poddaným méně umírnění než my. Nepotřebují totiž chodit k soudu ti, kteří mají možnost použít násilí. /3/ Oni jsou však zvyklí jednat s námi jako rovný s rovným, a tak jestliže jsou nějakým naším rozhodnutím nebo použitím moci vyplývajícím z našeho mocenského postavení sebedmíř zkráceni v něčem, co považují za své právo, nejsou nám vděční za to, že jsme je nepřipravili o víc, nýbrž nesou toto rozdílné zacházení hůř, než kdybychom hned od začátku odložili stranou zákony a nezastřeně je vykořisťovali. V takovém případě by ani oni neprotestovali a uznávali by, že je v pořádku, aby slabší ustupoval silnějšímu. /4/ Jak se zdá, lidé se hněvají víc tenkrát, když utrpí bezpráví, než když utrpí násilí. V prvním případě soudí, že je připravuje o jejich právo někdo, kdo jim je roven, kdežto v druhém případě, že jsou obětí násilí ze strany mocnějšího. /5/ Pod perskou nadvládou se měli například mnohem hůř než teď, a snášeli to, zatímco naše vláda se jim zdá tvrdá; je to přirozené, neboť přítomný stav je pro poddané vždy tíživý. /6/ Jedno je jisté: kdybyste zničili naši moc a sami se dostali do čela, rychle byste přišli o náklonnost, k níž vám nyní pomohl strach z nás, máte-li dosud stejné zásady, jako když jste byli krátký čas vedoucí moci ve válce proti Peršanům. Zvyklosti běžné u vás jsou neslučitelné se zvyklostmi jiných, a navíc kdokoli od vás přijde jinam, neřídí se ani jimi, ani těmi, které uznává ostatní Řecko.

78 Neukvapte se tedy při rozhodování, vždyť nejde o věci malé důležitosti, a hleďte, ať se ovlivnění cizími názory a stížnostmi nezapletete do potíží, které by postihly jen vás. Rozvažte si dřív, než se ocitnete ve válce, jak těžko lze vypočítat její výsledek. /2/ Jestliže se protahuje, hraje v ní obvykle hlavní úlohu štěstí, to je stejně daleko od nás i od vás, takže není jasné, jak vše dopadne. /3/ Když jdou lidé do války, pustí se nejprve do toho, co by se mělo dělat později, to jest do činnosti, a teprve když je postihne něco zlého, začínají

uvažovat. /4/ My jsme ještě do žádného takového omylu neupadli, a jak vidíme, vy také ne, a proto vám říkáme toto: dokud je pro obě strany možná volba moudrého rozhodnutí, nerušte smlouvy a nepřekračujte přísahy, ale řešte sporné případy smířčím řízením, zákonnou cestou, jak to určuje dohoda. V opačném případě se budeme dovolávat bohů chránících přísahy jako svědků a vynasnažíme se odrazit váš útok prostředky, které nám ukazujete.“

79 Tak asi mluvili Athéňané. Když Lakedaimoňané vyslechli stížnosti spojenců na Athéňany a řeč Athéňanů, poslali všechny pryč a radili se mezi sebou o současné situaci. /2/ Názor většiny se shodoval na tom, že se Athéňané provinili a že je třeba rychle vstoupit do války. Pak vystoupil jejich král Archidamos, který měl pověst rozvážného a opatrného člověka, a takto promluvil.

80 „Já sám jsem už získal zkušenosti v mnoha válkách, Lakedaimoňané, a vidím, že je to stejné u těch mezi vámi, kteří jsou se mnou stejně staří, takže nikdo po ní nebude toužit z nezkušenosti, jak se to mnoha lidem stává, a nebude ji považovat za něco dobrého a bezpečného. /2/ Při rozumném rozvážení zjistíte, že válka, o níž se nyní radíte, by rozhodně nebyla bezvýznamná. /3/ Peloponésanům a nejbližším sousedům se silou vyrovnáme a jsme schopni dorazit v krátké době na kterékoli místo. Avšak proti lidem, jejichž země je daleko a kteří jsou navíc velmi zkušení námořníci a i ve všem ostatním jsou dokonale připraveni, ať se to týká bohatství, a to jak soukromého, tak státního, loďstva, koní, zbraní, počtu lidí (tolik obyvatel nemá žádná jiná země v Řecku), kteří mají kromě toho mnoho spojenců platících poplatky, jak bychom měli proti takovým jen tak začít válku? Oč bychom měli opřít svou naději, abychom nepřipraveni na ně zaútočili? /4/ Snad o loďstvo? Ale my jsme slabší. Budeme-li se cvičit a připravovat, abychom se jim mohli postavit, uplyne čas. Tedy snad o peníze? Avšak v tomto ohledu jsme za nimi ještě víc pozadu a nemáme je ani v státní pokladně, ani by nebylo snadné dát je dohromady ze soukromého majetku.

81 Někomu by možná dodalo odvalu pomýšlení, že je převyšujeme počtem ozbrojených sil, takže můžeme vpadat do

jejich země a plnit ji. /2/ Avšak oni mají pod svou vládou mnoho jiné země a po moři si dovezou, co potřebují. /3/ Pokusíme-li se odvést od nich jejich spojence, i na pomoc pro ně budeme potřebovat lodí, protože to jsou většinou ostrované. /4/ Jak tedy povedeme válku? Nebudeme-li silnější loďstvem nebo nepřipravíme-li je o jejich příjmy, z nichž své loďstvo vydrží, utrpíme ve většině případů porážku. /5/ A v takovém stavu nebudeme už ani moci uzavřít čestný mír, zvláště když vzbudíme zdání, že spíš my jsme začali nepřátelství. /6/ Nenechme se unést nadějí, že válka brzy skončí, jestliže zpusťme jejich zemi. Spíš se bojím, abychom ji neodkázali ještě našim synům, do té míry je pravděpodobné, že Athéňané ve své hrdosti ani nebudou otroky své půdy, ani se nenechají srazit k zemi válkou, jako by byli nezkušení.

82 Má slova nejsou však výzvou, abychom dovolili Athéňanům škodit našim spojencům a nevěšmali si toho a abychom neodhalovali, jak proti nám chystají úklady, jen vám říkám, že bychom ještě neměli sahat po zbraních, ale poslat k nim vyslance se stížností, nevyhrožovat příliš válkou, dát však najevo, že neustoupíme, a zatím se připravovat tím, že budeme shánět spojence jak mezi Řeky, tak i mezi barbary, zda bychom si nemohli odněkud opatřit posilu, ať už by to bylo loďstvo, nebo peníze. Nelze vyčítat lidem, kteří jsou ohroženi, tak jako my od Athéňanů, jestliže se zachraňují nejen s pomocí Řeků, ale i barbarů. Současně bychom měli dávat do pořádku i domácí přípravu. /2/ Jestliže vyslyší něco z toho, co jim naši vyslanci vyřídí, tím líp, v opačném případě po dvou třech letech zaútočíme na ně lépe připraveni, uznáme-li to za vhodné.

/3/ Možná, že až uvidí naše přípravy a uslyší řeči s nimi se shodující, spíš ustoupí, dokud budou mít ještě svou zemi netknutou a dokud se jejich rozhodnutí bude týkat majetku ještě existujícího, ještě nezničeného.

/4/ Nesmíte si myslit, že jejich země je pro nás něčím jiným než zástavou, tím cennější, čím lépe je obdělána. Musíme ji šetřit, co nejdéle to bude možné, abychom je nedohnali k zoufalství a neměli s nimi pak tím větší práci. /5/ Vždyť jestliže podnikneme stížnostmi spojenců zpusťme nepřipraveni jejich

krajinu, dejte pozor, abychom tím nepřivedli Peloponnésos do hanby a nesnáze ještě větší. /6/ Je možné učinit zadost stížnostem měst i soukromých občanů, avšak jakmile se jednou z důvodů, které se netýkají všech, všichni pustíme do války, jejíž konec není možné znát, nebude snadné se ctí ji ukončit. 83 Nikdo nesmí pokládat za zbabělost, jestliže okamžitě nezaútočíme na osamocenou obec, ačkoli je nás mnoho. /2/ I oni mají spojence, ne méně než my, a ti jim platí poplatky, a výsledek války nezáleží tolik na zbraních jako na penězích, které teprve dodávají zbraním užitečnost, zvláště když suchozemská mocnost válčí s námořní. /3/ Začněme si je tedy opatřovat a nenechme se dřív strhnout řečmi spojenců; my budeme přejímat největší část zodpovědnosti za výsledek, ať dobrý, nebo špatný, musíme tedy v klidu předem zvážit důsledky svého jednání.

84 A pokud jde o pomalost a váhavost, kterou u nás nejvíce kárají, za ty se nestydte. Kdybyste pospíchali, skončili byste později, protože byste se pustili do díla nepřipraveni, a k tomu žijeme ve státě po všechny časy svobodným a přeslavným. /2/ Tento náš přístup k věcem je vlastně výrazem moudré rozvážnosti; díky tomu my jediní nezpychneme ve chvílích úspěchu a méně než jiní se poddáváme ranám osudu; když nás někdo chválí a lichotkami nás chce podnítit k nebezpečným podnikům, které jsou v rozporu s naším přesvědčením, nenecháme se svést radostí z pochvaly, a když nás někdo popichuje výčitkami, nedovolíme, aby zlost ovlivnila naše rozhodování. /3/ Díky své rozvážnosti jsme bojovní a obezřelí, bojovní proto, že smysl pro čest je velmi blízký studu, obezřelí proto, že jsme vychováni příliš přísně, než abychom je z nerozumnosti neposlouchali, nejsme příliš zběhlí ve věcech neužitečných, takže neumíme tupit přípravy nepřátel krásnými slovy a při činu se chovat odlišně, ale domníváme se, že sousedé uvažují podobně jako my a že zásahy osudu se vymykají logickému chápání. /4/ Vždy počítáme s tím, že si naši protivníci dokáží dobře poradit, a podle toho se na ně připravujeme. Své naděje nesmíme opírat o jejich případné chyby, ale o svá vlastní bezpečná opatření učiněná předem. Nesmíme si také myslet, že se jeden člověk od druhého hodně

liší, ale musíme si uvědomit, že silnější je ten, kdo byl vychován v tvrdší škole.

85 Nevzdávejme se těchto zásad, které nám předali naši otcové a kterých se po všechny časy k svému prospěchu držíme, a nerozhodujme se ve spěchu, v krátké lhůtě jednoho jediného dne o mnoha životech, o mnoha penězích, o mnoha městech a o naší slávě, ale poradme se o tom v klidu. Díky své síle to můžeme udělat spíš než kdo jiný. /2/ Pošlete k Athéňanům vyslance kvůli Poteidaji, pošlete je kvůli křivdám, které podle svých slov utrpěli spojenci, zvláště když jsou ochotni podrobit se soudnímu rozhodnutí; proti tomu, kdo se chce podrobit soudu, není správné dříve vystoupit, jako kdyby už byl usvědčen z protiprávního jednání. Současně však připravujte válku. Takové rozhodnutí bude nejlepší a pro vaše protivníky nejobávanější.“

/3/ Tak promluvil Archidamos. Jako poslední vystoupil Sthenelaidas, který byl tenkrát jedním z eforů, a mluvil takto.

86 „Té spoustě slov, které tu Athéňané pronesli, já nerozumím. Vždyť se tu vychválili do nebe, ale nikde nepopřeli, že se dopustili bezpráví na našich spojencích a na Peloponnésu. A přitom jestliže si tenkrát proti Peršanům počínali dobře a teď proti nám špatně, zaslouží si dvojnásobný trest, protože se z dobrých stali špatnými. /2/ My jsme však nyní stejní jako tenkrát, a budeme-li rozumní, nedovolíme, aby se ubližovalo našim spojencům, a nebudeme čekat s trestem — jejich útrapy také na sebe nenechají čekat. /3/ Jiní mají mnoho peněz, lodí, koní; my máme dobré spojence, a ty nesmíme vydat Athéňanům, ani nesmíme žádat zadostiučinění právním jednáním a slovy, vždyť jim nebylo ublíženo slovy, ale musí být rychle a nasazením všech našich sil pomstěni. /4/ Nikdo nás nemusí poučovat o tom, že si to máme rozvážit, když jsme utrpěli bezpráví, ale spíš to má dlouho rozvažovat ten, kdo má v úmyslu dopustit se bezpráví. /5/ Hlasujte tedy pro válku, Lakedaimoňané, jak je hodné Sparty, a nedopusťte, aby se Athéňané stali mocnějšími. Nesmíme zradit své spojence, avšak musíme jít s pomocí boží na ty, kteří se dopouštějí bezpráví.“

87 Po těchto slovech dal Sthenelaidas v lakedaimonském

sněmu hlasovat, protože sám byl eforos. /2/ Potom prohlásil, že není schopen rozeznat, které volání je silnější (ve Spartě se totiž hlasuje voláním, ne hlasovacími kaménky), a protože je chtěl víc rozohnit pro válku, až by zjevně ukázali svůj názor, řekl: „Kdo z vás, Lakedaimoňané, soudí, že byla porušena smlouva o příměří a že se Athéňané provinili, nechť odejde na tamto místo,“ a ukázal jim to místo, „a kdo z vás soudí, že tomu tak není, ať jde na druhé místo.“

/3/ Lakedaimoňané povstali a rozešli se, a mnohem víc bylo těch, kteří soudili, že smlouva o příměří byla porušena. /4/ Zavolali zpátky své spojence, řekli, že podle jejich názoru Athéňané jednali protiprávně, že však chtějí svolat všechny spojence a nechat o tom hlasovat, aby započítí války, kdyby se pro ni rozhodli, bylo usneseno na základě společné porady.

/5/ Když to projednali, odešli spojenci domů, a stejně odešli později domů vyslanci Athéňanů, když vyřídili, kvůli čemu sem přišli.

/6/ A toto rozhodnutí sněmu, že byla porušena smlouva o příměří, bylo učiněno ve čtrnáctém roce platnosti smlouvy o třicetiletém míru, uzavřené po válce eubojské.

88 Když se Lakedaimoňané usnesli, že smlouva byla porušena a že je nutné začít válku, neučinili to ani tak proto, že by je přesvědčily řeči spojenců, jako spíš proto, že měli obavy z dalšího vzrůstu athénské moci, když viděli, že už jim je poddána větší část Řecka.

89 K své velikosti dospěli Athéňané tímto způsobem.

/2/ Když Peršané odtáhli z Evropy, poražení Řeky na moři i na zemi, a když ti, kteří uprchli na lodích k Mykale, byli zničeni, vrátil se spartský král Leótychides, který u Mykaly Řekům velel, domů se spojenci z Peloponnésu. Avšak Athéňané a spojenci z Iónie a od Helléspontu, kteří odpadli od perského krále, zůstali u Séstu, který byl v moci Peršanů, a obléhali ho. Na konci zimy se ho zmocnili, když ho barbaři opustili, a pak odpluli od Helléspontu každý do svého města.

/3/ Athénská obec po odchodu barbarů z jejich země dala ihned přivést zpět děti a ženy a zbylý majetek z míst, kde je uložili, a chystali se obnovit město a hradby. Z městského opevnění zůstaly totiž stát jen krátké úseky a většina domů

byla zbořena, jen málo se jich zachovalo celých — pouze ty, v nichž se ubytovali perští hodnostáři.

90 Lakedaimoňané se doslechli, co se chystá, a přišli do Athén s poselstvím, jednak proto, že by byli sami rádi viděli, kdyby ani Athény, ani žádné jiné město nemělo hradby, jednak, a to především, že je k tomu pobízeli spojenci, protože měli strach z množství lodí, které dřív Athéňané neměli, a z jejich odvahy osvědčené ve válce s Peršany. /2/ Žádali tedy, aby se Athéňané neopevňovali, ale aby jim spíš pomohli strhnout hradby u všech měst mimo Peloponnésos, pokud je měla. Nedávali najevo své záměry a svá podezření, které chovali k Athéňanům, ale udávali jako důvod, že kdyby znova přišli barbaři, nenašli by žádný opěrný bod, odkud by se mohli vydávat na výpravy, jako tentokrát v Thébách. Peloponnésos je prý pro všechny dostatečným útočištěm i základnou k výpadům.

/3/ Avšak Athéňané podle Themistokleovy rady na tato slova Lakedaimoňanů odpověděli, že sami k nim vypraví vyslance, aby jejich návrh projednali, a ihned je propustili. Themistokles je pak vyzval, aby poslali do Sparty co nejdřív jej samotného, ostatní vyslance zvolené spolu s ním aby neposlali hned, ale aby počkali tak dlouho, dokud nepostaví hradbu dostatečně vysokou, aby se mohli bránit z nejnížší výšky. Ať se pustí do stavby všichni obyvatelé města, muži, ženy i děti, a ať nešetří žádnou budovu soukromou nebo veřejnou, z níž by mohl být při stavbě nějaký prospěch, ale ať všechny zboří. /4/ Když jim dal tyto pokyny a dodal, že všechno ostatní projedná sám na místě, odešel.

/5/ Po příchodu do Lakedaimonu nešel k úředníkům, ale marnil čas a hledal vytáčky. A kdykoli se ho zeptal některý z úředníků, proč nepřijde do sněmu, tvrdil, že čeká na další vyslance, které něco zdrželo, že však předpokládá, že už brzy přijdou — diví prý se, že tu ještě nejsou.

91 Když to Lakedaimoňané slyšeli, Themistokleovi z přátelství věřili. Když však přišli jiní očití svědkové a s určitostí oznamovali, že se hradby staví a že už jsou vysoké, neměli důvod, proč by jim nevěřili.

/2/ Když se to dozví Themistokles, vyzve je, aby nedali na

řeči a poslali raději ze svého středu nějaké čestné muže, kteří by věc prozkoumali a podali jim o tom věrohodnou zprávu. /3/ Lakedaimoňané je tedy vyšlou; Themistokles potají vzkáže do Athén, aby je zdrželi co nejméně nápadně a nenechali je odejít, dokud se oni sami nevrátí domů — přišli už totiž za ním další vyslanci, Habrónichos, syn Lysikleův, a Aristeides, syn Lysimachův, a oznámili mu, že hradba už je dostačující. Obával se totiž, že by je Lakedaimoňané už nepustili, až by se dověděli, jak to přesně je. /4/ A tak Athéňané podle poslaných příkazů posly zdrželi; a Themistokles předstoupil před lakedaimonský sněm a otevřeně řekl, že jejich město už je opatřeno hradbami, takže může chránit obyvatelstvo, a budou-li Lakedaimoňané nebo jejich spojenci k nim poslat vyslance, ať se na ně v budoucnosti obracejí jako na lidi, kteří rozeznají, co je prospěšné pro ně samotné a pro celé Řecko. /5/ Vždyť když usoudili, že je lepší opustit město a vstoupit na lodi, rozhodli se k tomu a odvážili se toho bez nich, Lakedaimoňanů. A když se o něčem radili spolu s nimi, ukázalo se, že nejsou rozvahou o nic horší než kdokoliv jiný. /6/ I teď prý se jim tedy zdá, že je lepší, aby jejich město mělo hradby, že to bude užitečnější pro občany i pro všechny spojence. /7/ Není prý možné účastnit se společných porad se stejnými právy a stejnou vážností, nejsou-li válečné přípravy v rovnováze. Buď prý tedy musí být všichni spojenci bez opevnění, nebo musí být i toto považováno za správné.

92 Lakedaimoňané po vyslechnutí těchto slov nedali Athéňanům najevo veřejně svůj hněv (vždyť prý také neposlali k Athéňanům vyslance proto, aby jim v tom překáželi, ale aby doporučili svůj názor; rovněž prý k nim teď cítí náklonnost pro jejich vynikající odvalu osvědčenou v boji proti Peršanům), zklamané naděje však v nich probouzely zlost, tu ale dokázali skrýt. Vyslanci obou stran se vrátili domů bez dalších stížností.

93 Tímto způsobem opevnili Athéňané v krátkém čase své město. /2/ Ještě dnes je patrné, že se stavělo ve spěchu. Spodní části zdí jsou sestaveny z nestejných kamenů, někde i neopracovaných, jak je snášeli každý odjinud, mezi nimi bylo zazděno mnoho náhrobních stél a kameny opracované. Obvod

hradeb byl totiž na všechny strany rozšířen, a proto ve spěchu brali bez rozdílu všechno, na co přišli.

/3/ Themistokles Athéňany také přemluvil, aby dokončili, co ještě zbývalo postavit v Peiraieu — začalo se s tím už dříve, v onom roce, kdy byl on v Athénách archontem —, neboť byl přesvědčen, že to místo má krásnou polohu, protože má tři přirozené přístavy, a že jim bude velmi prospěšné k získání moci, až se stanou námořníky. /4/ On byl totiž první, kdo se odvážil říci, že se Athéňané musí pustit na moře, a ihned začal klást základy k jejich říši. /5/ Na jeho radu postavili kolem Peiraiea zeď v té tloušťce, jakou je ještě dnes vidět; při svážení kamenů jezdily vždy dva vozy proti sobě. Při oné stavbě se však nepoužívalo ani vápno ani jíl, nýbrž jen velké čtyřhranné kvádry přesně přitesané, vzájemně spojené železem a olovem. Zeď byla však dovedena do poloviny té výšky, kterou Themistokles navrhoval. /6/ On totiž chtěl, aby útoky nepřátel odrážela velikost a tloušťka hradeb, a myslel, že stačí posádka málo početná, složená z vojáků nejméně schopných, ostatní že budou posádkou lodí. /7/ O lodi se staral nejvíce — podle mého názoru proto, že viděl, že by se vojsko perského krále mohlo dostat do Řecka snáz po moři než po pevnině; pokládal proto Peiraieus za užitečnější než vnitrozemské město a často Athéňanům domlouval, aby v případě neúspěchu na pevnině sestoupili do Peiraiea a na lodích se postavili proti komukoliv.

/8/ Tímto způsobem tedy Athéňané hned po odchodu Peršanů opevnili své město a učinili i jiná opatření.

94 Pausanias, syn Kleombrotův z Lakedaimonu, byl poslán s dvaceti lodmi z Peloponnésu jako vrchní velitel Řeků. K výpravě se přidali i Athéňané s třiceti lodmi a množstvím jiných spojenců. /2/ Vytáhli proti Kypru a větší část si ho podrobili; potom se obrátili proti Byzantiu, jež drželi Peršané, a dobyli ho obléháním, stále pod velením tohoto muže.

95 Protože si však už Pausanias počínal násilnický, nesli to ostatní Řekové nelibě, zejména Iónové a ti, kteří se nedávno osvobodili z moci perského krále. Obrátili se na Athéňany a žádali je, aby se ujali velení nad nimi, protože jsou příbuzní, a aby nedovolovali Pausaniově jeho násilnosti. /2/ Athéňané

jejich návrhy přijali a dávali pozor, aby nic nezanedbali a aby zařídili vše tak, jak by jim to nejlépe vyhovovalo. /3/ Zatím si Lakedaimoňané obeslali Pausaniu, aby vyšetřili, jak je to s tím, co slyšeli. Řekové, kteří přicházeli do Sparty, žalovali totiž na jeho četná porušení práva a jeho činnost vypadala spíš jako napodobení tyranidy než velení. /4/ A tak se stalo, že byl odvolán a současně spojenci, kromě vojáků z Peloponnésu, z nenávisti k němu přešli všichni k Athéňanům.

/5/ Když přišel Pausanias do Lakedaimonu, byl odsouzen za přehmaty, jichž se dopustil vůči jednotlivcům, z nejzávažnějších obvinění byl však osvobozen, že se ničeho protiprávního nedopustil. Především se mu kladlo za vinu, že nadřzuje Peršanům, a zdálo se, že je to zcela jisté. /6/ Lakedaimoňané už neposlali Pausaniu jako velitele, ale Dorkia a několik dalších s nevelkým vojskem. Jim však už spojenci vrchní velení nesvěřili. /7/ Když to poznali, odešli a Lakedaimoňané už později žádné jiné neposlali ze strachu, že by se jim mohli zkazit, až vyjdou ze své země, jak to viděli i u Pausanii. Chtěli se také vyvléci z války s Peršany a věřili, že Athéňané jsou schopni ji vést a že jsou v té chvíli jejich přáteli.

96 Když Athéňané vzhledem k nenávisti, kterou spojenci chovali k Pausanioví, převzali s jejich souhlasem vedení, určili, která města mají poskytnout peníze na válku proti barbarovi a která lodí; záminkou bylo, že se pomstí za utrpená příkoří tím, že zpusťou královu zemi. /2/ Tehdy zavedli Athéňané nový úřad hellénotamiů, kteří vybírali foros — tak se totiž jmenoval peněžní příspěvek. První uložený foros činil čtyři sta šedesát talentů. Pokladnice byla na Délu a shromáždění se konala v chrámu.

97 Athéňané vedli tedy spolek spojenců, kteří měli v první době každý své zákony a usnášeli se na společných shromážděních a jejich vojenská i politická činnost v období mezi touto válkou a válkami perskými, zaměřená jednak proti barbarovi, jednak proti jejich vlastním spojencům, kteří se bouřili, jednak proti těm Peloponnésanům, kteří jim případ od případu překáželi v jejich záměrech, vypadala takto. /2/ Popsal jsem tyto události a odbočil jsem kvůli tomu ve svém vypravování proto,

že všichni dějepisci přede mnou tuto partii vynechali a psali buď o řeckých dějinách před perskými válkami nebo o samotných perských válkách. Hellanikos, jediný, kdo se ve svých Atických dějinách těmito událostmi zabýval, zmínil se o nich jen stručně a bez chronologické přesnosti. Kromě toho nás vylíčení těchto událostí poučí o tom, jak se athénská nadvláda ustavila.

98 Nejprve oblehli a dobyli město Éionu nad Strymónem, které měli v moci Peršané, a jeho obyvatelstvo zotročili — velitelem byl Kimón, syn Miltiadův. /2/. Potom si podrobili Skyros, ostrov v Egejském moři, na němž sídlili Dolopové, obyvatelstvo prodali do otroctví a založili na něm svou osadu. /3/ Pak se pustili do války s Karystany (ostatní Euboia do toho nebyla zapletena) a po nějakém čase se s nimi dohodli na základě smlouvy. /4/ Pak válčili s Naxem, který od nich odpadl, a zmocnili se ho obléháním. To bylo první spojenecké město, které bylo v rozporu s dohodou zotročeno. Později to tak nebo onak postihlo i jiná města.

99 Mezi důvody vedoucími k odpadnutí od Athén nejdůležitější byly dlužné daně, nedodané lodí a u některých odepření vojenské pomoci. Athéňané totiž postupovali velmi přísně i s použitím násilí a byli na obtíž lidem, kteří nebyli zvyklí ani ochotní k nějakým obětem. /2/ I z jiných důvodů už Athéňané neuplatňovali své vůdčí postavení tak ke spokojenosti ostatních jako na začátku, ani nedodržovali rovnoprávnost na společných výpravách a bylo pro ně snadné přivést k poslušnosti odpadlíky. Vinu na tom měli spojenci sami, /3/ neboť většina z nich byla líná účastnit se vojenských tažení, aby se nemusili vzdalovat z domova, a nechávali si předepsat dávky, které na každého přišly, v penězích, a ne v lodích. Tak se z příspěvků, které spojenci platili, zvětšovalo athénské loďstvo, a když se někdo z nich odtrhl, vstupoval do války bez dostatečné přípravy a bez zkušeností.

100 Po těchto událostech svedli Athéňané a spojenci u řeky Eurymedontu v Pamfylii pozemní a námořní bitvu s Peršany. Athéňané v témž dni v obou zvítězili pod velením Kimóna, syna Miltiadova, a zajali a zničili celkem dvě stě foinických triér.

/2/ O něco později došlo k odpadnutí Thaských, kteří se s nimi nepohodli o tržiště na protilehlém pobřeží Thrákie a o doly, v nichž těžili. Athéňané vypluli proti Thasu s loďstvem, zvítězili v námořní bitvě a vystoupili na pevnou zemi.

/3/ V téže době poslali ke Strymónu deset tisíc osadníků, zčásti Athéňanů, zčásti spojenců, aby se usadili v Devíticestí, jak se tenkrát říkalo nynější Amfipoli. Devíticestí, které měli v rukách Édónové, se sice zmocnili, avšak když postoupili do thráckého vnitrozemí, byli zničeni v Drabésku v zemi Édónů všemi Thráky, kteří se cítili ohroženi založením oné osady.

101 Thastí, kteří utrpěli porážky a byli obleženi, pozvali si na pomoc Lakedaimoňany a žádali je, aby jim pomohli tím, že vtrhnou do Atiky. /2/ Lakedaimoňané jim to slíbili, aby o tom Athéňané nevěděli, a chystali se to učinit, zabránilo jim v tom však zemětřesení, při němž se jim vzbouřili heilóti a z perioiků lidé z Thurie a Aithaie a usadili se v Ithómě. Heilóti byli většinou potomky dávných Messéňanů, kteří byli kdysi zotročeni, proto se všem říkalo Messéňané. /3/ Lakedaimoňané proto začali válku s těmi, kteří byli v Ithómě, a Thastí ve třetím roce obléhání uzavřeli smlouvu s Athéňany, podle níž strhli hradby a vydali loďstvo, dále byli nuceni zaplatit ihned dlužný poplatek a platit ho i v budoucnosti a rovněž vzdát se území na pevnině a dolů.

102 Protože se válka se vzbouřenci v Ithómě protahovala, požádali Lakedaimoňané kromě jiných spojenců o pomoc i Athéňany. Ti přišli v nemalém počtu vedeni Kimónem. /2/ Pozvali je především proto, že byli považováni za obratné v dobývání měst. Když se však obléhání hodně protáhlo, ukázalo se, že jim v tom leccos chybí, vždyť by jinak musili to město dobýt silou. /3/ Toto vojenské tažení mělo za následek první zjevnou roztržku mezi Lakedaimoňany a Athéňany. Když nebylo to město dobyto silou, dostali Lakedaimoňané strach z odvážnosti a podnikavosti Athéňanů, považovali je také za rodem cizí a obávali se, že kdyby tam zůstali, mohli by je vzbouřenci z Ithómy strhnout k pokusu o něco nového, a tak je jako jedině ze spojenců poslali domů — nedali ovšem najevo své podezření, ale prohlásili, že už je nepotřebují. /4/ Athéňané pochopili, že to není pravý důvod, proč je po-

sílají domů, ale že je z něčeho podezírají, rozhněvali se, a protože se domnívali, že jich není důstojné nechat si něco takového líbit od Lakedaimoňanů, hned po odchodu vypověděli dohodu uzavřenou proti Peršanům a uzavřeli spojení s Argem, znepráteleným se Spartou. Obě obce společně pak odprisáhly spojení s Thesaly.

103 Povstalci v Ithómě desátého roku, když už nemohli déle vzdorovat, uzavřeli s Lakedaimoňany smlouvu, podle níž se měli vystěhovat z Peloponnésu a už nikdy na něj nevzkročit. Kdo by byl přistižen, měl se stát otrokem toho, kdo by ho zajal. /2/ Už před tím dostali Lakedaimoňané věštbu z pythijské věštírny, že mají propustit toho, kdo je bude prosit jménem Dia Ithómského.

/3/ Povstalci vyšli z města s dětmi a ženami a Athéňané z nenávisti, kterou už cítili k Lakedaimoňanům, je přijali a usadili v Naupaktu, kterého se nedávno zmocnili — předtím jej měli Lokrové Ozolští.

/4/ Také Megařané se přidali k Athéňanům jako spojenci, když se vzbouřili proti Lakedaimoňanům, protože s nimi Korintané válčili kvůli hranicím. Athéňané obsadili Megary a Pégy, postavili pro Megařany dlouhé hradby od jejich města až k Nisaji a sami je střežili. To byl také hlavní důvod, proč Korintané od té doby nenáviděli Athéňany.

104 Libyjec Inarós, syn Psammétichův, král libyjských kmenů sousedících s Egyptem, vytáhl z města Mareje ležícího za Farem, přiměl větší část Egypta, aby odpadla od krále Artaxerxa, a když se tam zmocnil vlády, pozval si na pomoc Athéňany. /2/ Ti náhodou podnikali se dvěma sty lodmi svými a spojeneckými válečnou výpravu na Kypr, a tak nechali Kypr být, dostali se do Egypta a z moře vpluli do Nilu. Zmocnili se této řeky a dvou třetin Memfidy a podnikli útok na třetí část, které se říkalo Bílý hrad. Uvnitř byli Peršané a Médové, kteří tu našli útočiště, a ti z Egyptanů, kteří neodpadli.

105 Athéňané, kteří se vylodili v Haliích, museli vybojovat bitvu s Korintany a Epidaurany, a Korintané zvítězili. Později svedli Athéňané u Kekryfaleje námořní bitvu s loďstvem Peloponnésanů a tentokrát zvítězili oni.

/2/ Potom došlo k válce Athéňanů s Aigiňany a v ní byla svedena u Aiginy velká námořní bitva mezi Athéňany a Aigiňany za účasti spojenců obou stran a v ní zvítězili Athéňané, zajali sedmdesát nepřátelských lodí, vystoupili na břeh a obléhali jejich město. Velitelem byl Leókrates, syn Strobův. /3/ Potom chtěli Peloponésané pomoci Aigiňanům, proto přepravili na Aiginu tři sta hoplitů, kteří dřív pomáhali Korintánům a Epidauránům, a Korintané se spojenci obsadili výšiny Geraneje a sestoupili do Megaridy, přesvědčeni, že Athéňané nebudou schopni pomoci Megaránům, když je početné vojsko na Aigině a v Egyptě; a kdyby chtěli pomoci, musili by stáhnout vojáky z Aiginy.

/4/ Athéňané však ani nehnuli vojskem nasazeným proti Aigině, ale do Megar přišli ti nejstarší a nejmladší z mužů zanechaných ve městě pod velením Myrónidovým. /5/ Po nerozhodné bitvě s Korintány se vojska rozešla a obě strany byly přesvědčeny, že nebyly v tom střetnutí horší. /6/ Athéňané postavili po odchodu Korintánů tropaion, protože přece jen získali určitou převahu. Korintané, kterým starší ve městě vyčítali zbabělost, se znova připravili a asi o dvanáct dní později se vrátili na bojiště a také postavili tropaion, jako by zvítězili. Athéňané vytáhli z Megar k protiútoky, pobili ty, kteří stavěli tropaion, utkali se s ostatními a porazili je.

106 Přemožení Korintané ustoupili, jeden jejich dost velký oddíl se ocitl v tísní, zbloudil z cesty a dostal se na nějaký soukromý pozemek obehnaný ze všech stran hlubokým příkopem, odkud nebyl východ. /2/ Athéňané to zpozorovali, uzavřeli jim zepředu východ hoplity, kolem dokola rozestavili lehkooděnce a ukamenovali všechny, kteří byli uvnitř. Byla to pro Korintány velká pohroma. Avšak hlavní část jejich vojska se vrátila domů.

107 V té době začali Athéňané se stavbou dlouhých zdí až k moři, a to jak k Faléru, tak k Peiraieu. /2/ A protože Fókové podnikli výpravu proti Dóridě, pravlasti Lakedaimoňanů, to jest proti městečkům Boion, Erineon a Kytinion, a jedno z nich dobyli, Lakedaimoňané pod velením Nikoméda, syna Kleombrotova, který zastupoval krále Pleistoanakta, syna Pausaniova, protože byl ještě mladý, přišli Dóřům na pomoc

s patnácti sty svými hoplity a deseti tisíci hoplity spojenec-kými, donutili Fóky k uzavření příměří a vydání města a vraceli se zpět. /3/ Na moři, kdyby se chtěli dostat přes Kriský záliv, by jim byli zahradili cestu Athéňané, kteří obepluli s loďstvem Peloponésos, a táhnout přes Geraneiu se jim nezdálo bezpečné vzhledem k tomu, že Athéňané měli v moci Megary a Pégy. Geraneia je totiž těžko schůdná a navíc byla neustále strážena Athéňany, a i tenkrát, jak se Lakedaimoňané dověděli, chtěli jim i tady zabránit v postupu. /4/ Rozhodli se tedy počkat v Boiótii a vyzkoumat, jak by si zajistili nejbezpečnější průchod. Také je potají lákali někteří lidé z Athén, protože doufali, že by mohli u nich skoncovat s demokracií a přerušit stavbu dlouhých zdí. /5/ Athéňané však proti nim vyrazili s veškerou brannou mocí, spolu s nimi tisíc Argských a různé silné oddíly ostatních spojenců; všech bylo čtrnáct tisíc. /6/ Vypravili se proti nim proto, že si mysleli, že nevědí, kudy by prošli, a trochu je také podezřívávali, že chtějí zrušit demokracii. /7/ Podle spojenecké smlouvy přišli k Athéňanům také thesalští jezdci, ti však během bitvy přešli k Lakedaimoňanům.

108 Byla svedena bitva u Tanagry v Boiotii, zvítězili v ní Lakedaimoňané a jejich spojenci a na obou stranách došlo k velkému krveprolití. /2/ A Lakedaimoňané vnikli do Megaridy, pokáceli tam stromy a zas se přes Geraneiu a Isthmos vrátili domů. Athéňané pod velením Myrónidovým vytáhli dvašedesát dní po bitvě proti Boiótánům. /3/ V bitvě u Oino-fyt porazili Boiótany, ovládli Boiótii a Fókidu, zbořili hradby Tanagry a vzali jako rukojmí sto největších boháčů z Lokrů Opuntských. Dokončili také stavbu svých dlouhých zdí.

/4/ Po těchto událostech uzavřeli i Aigiňané smlouvu s Athéňany, strhli hradby, vydali lodi a zavázali se, že budou v budoucnosti platit poplatky.

/5/ Athéňané obepluli Peloponésos; jejich velitelem byl Tolmides, syn Tolmaiův. Spálili při tom lakedaimonskou loďděníci, dobyli Chalkidu, město patřící Korintánům, vylodili se u Sikyónu a porazili Sikyóňany v bitvě.

109 Athénské a spojenecké vojsko v Egyptě se drželo dál a válka měla pestrý průběh. /2/ Nejprve se Athéňané zmocnili

Egypta, král proto poslal do Lakedaimonu Peršana Megabaza s penězi, aby přemluvil Peloponnésany k vpádu do Atiky a tím donutil Athéňany odejít z Egypta. /3/ Když se mu to nepodařilo a peníze utratil zbytečně, vrátil se Megabazos se zbytkem peněz zpátky do Asie a král poslal Peršana Megabyza, syna Zópyrova, s početným vojskem. /4/ Když dorazil Megabyzos do Egypta, svedl s Egypťany a jejich spojenci vítěznou bitvu, vyhnal Řeky z Memfidy a nakonec je sevřel na ostrově Prosópitidě. Rok a šest měsíců je tam obléhal, až nakonec vysušil průplav, vodu odvedl jinam, takže lodí uvázly na suchu, spojil velkou část ostrova s pevninou, přešel na něj suchou nohou a dobyl ho.

110 Tak bylo po šesti letech války pro Řeky všechno ztraceno. Jen malá hrstka z toho velkého množství vojska prošla Libyí do Kyrény a zachránila se, většina jich zahynula. /2/ Egypt se znova dostal do moci perského krále kromě území Amyrtaia, krále bažin; to nebylo možno dobýt pro rozsáhlost bažin, a kromě toho obyvatelé bažin jsou nejbojovnější ze všech Egypťanů. /3/ Inarós, král Libyů, který byl zodpovědný za všechno, co se v Egyptě dalo, byl zradou zajat a přibit na kříž. /4/ Padesát triér z Athén a z ostatních spojeneckých obcí plulo do Egypta s mužstvem na vystřídání a přistálo u mendského ramene Nilu — o tom, co se stalo, nevěděli nic. Ze země na ně vyrazili pěšáci, z moře foinické loďstvo a zničili většinu lodí. Jen menší část uprchla zpátky.

/5/ Tak skončila velká vojenská výprava Athéňanů a jejich spojenců do Egypta.

111 Orestes, syn Echekratida, krále Thesalů, který byl vyhnán z vlasti, přemluvil Athéňany, aby ho přivedli zpět domů. Athéňané přibrali své spojence Boiótany a Fóky a táhli proti Farsalu v Thesálii. Ovládli kraj pouze v blízkém okolí tábora, neboť thesalští jezdci jim bránili, město však nedobyli a neměli úspěch ani v ničem jiném, kvůli čemu podnikli výpravu, a tak se vrátili i s Orestem s nepořízenou.

/2/ Nedlouho po těchto událostech nasedlo tisíc Athéňanů na lodi v Pégách (ty byly totiž v jejich moci) a pluli pod velením Periklea, syna Xanthippova, podle pobřeží až k Sikyónu, tam se vyloďili a zvítězili nad těmi ze Sikyónanů, kteří se

s nimi utkali v bitvě. /3/ Hned nato přibrali Achaje, přepluli k protějšímu břehu, táhli proti Oiniadům v Akarnanii a obléhali je, město však nedobyli a vrátili se domů.

112 O tři roky později bylo uzavřeno mezi Peloponnésany a Athéňany příměří na pět let. /2/ Athéňané nevedli žádnou válku v Řecku, ale pod velením Kimónovým vytáhli s dvěma sty lodmi vlastními a spojeneckými proti Kypru. /3/ Šedesát lodí se oddělilo a plulo do Egypta, protože je pozval Amyrtaios, král bažin, ostatní obléhaly Kition. /4/ Když pak Kimón umřel a vypukl hlad, odtáhli od Kitia. Na moři u Salaminy kyperské se utkali s Foiničany, Kypřany a Kiliky a současně se strhla bitva na souši. Obě střetnutí vyhráli, vrátili se domů a spolu s nimi i lodi z Egypta, které se s nimi zase spojily.

/5/ Po těchto událostech Lakedaimoňané vytáhli do takzvané svaté války, a když se zmocnili svatyně v Delfech, odevzdali ji Delfanům. Později, po odchodu Lakedaimoňanů, uspořádali zas Athéňané výpravu, zmocnili se svatyně a odevzdali ji Fókům.

113 Po těchto událostech uplynul nějaký čas a boiótští vyhnanci měli v moci Orchomenos, Chairóneiu a některá jiná místa v Boiótii. Tu vytáhli Athéňané s tisíci hoplity ze svého města a s příslušnými oddíly spojenců proti těmto místům, protože je měli nepřátelé, a jejich velitelem byl Tolmides, syn Tolmaiův. Dobyli Chairóneiu, obyvatelstvo zotročili, nechali tam posádku a odtáhli. /2/ Ještě když byli na pochodu, zaútočí na ně u Koróneje boiótští vyhnanci přišli z Orchomenu a spolu s nimi Lokrové, eubojské vyhnanci a jiní, kteří byli stejného smýšlení, zvítězili nad Athéňany a některé zabili, jiné zajali živé. /3/ Po uzavření smlouvy, podle které dostali zpět své zajaté vojáky, vyklidili Athéňané celou Boiótii. /4/ A boiótští vyhnanci i všichni ostatní získali opět samostatnost.

114 Jen o málo později odpadla od Athéňanů Euboia, a když už Perikles s vojskem přešel na ostrov, dostal zprávu, že odpadly i Megary, že Peloponnésané mají v úmyslu vpadnout do Atiky a že Megařané pobili athénskou posádku kromě těch, kteří utekli do Nisaje. Megařané odpadli, když požádali

o pomoc Korintány, Sikyónany a Epidaurany. Perikles tedy ve spěchu dopravil vojsko zpět z Euboje. /2/ Potom vpadli Peloponnésané do Atiky až k Eleusině a k Thrii, zpustošili ji, vedeni spartským králem Pleistoanaktem, synem Pausaniovým, dál však nepostoupili a vrátili se domů. /3/ Athéňané se pod velením Perikleovým znova přeplavili na Euboii, celou si ji podmanili a uzavřeli smlouvy se všemi městy, jen z Hestiae obyvatelstvo vystěhovali a sami obsadili jejich území. 115 Zanedlouho po návratu z Euboje dohodli s Lakedaimoňany a jejich spojenci mír na třicet let a vydali jim Nisaiu, Pégy, Troizénu a Achaiu; tato území Peloponnésanů měli totiž Athéňané v držení.

/2/ Šestého roku nato vypukla válka mezi Samem a Milétem kvůli Priéně, a Milétané, v této válce poražení, přišli k Atheňanům a s hlasitým křikem si stěžovali na Samské. Podporovali je v tom i někteří jednotlivci ze Samu, kteří by byli rádi změnili ústavu státu. /3/ Athéňané tedy připluli na Samos se čtyřiceti lodmi, zavedli tam demokracii, vzali s sebou jako rukojmí padesát samských dětí a stejný počet mužů a odvezli je na Lémnos. Na Samu nechali posádku a odluli. /4/ Avšak někteří samští občané nezůstali doma, ale utekli na pevninu, když uzavřeli dohodu s nejmocnějšími spoluobčany a s Pissúthnou, synem Hystaspovým, který tenkrát vládl v Sardech. Když sebrali asi sedm set žoldníků, přešli, když se stmívalo, na Samos, /5/ nejprve udeřili na členy demokratické strany a skoro všech se zmocnili, potom odvezli potají své rukojmí z Lémnu a otevřeně se rozešli s Athénami. Athénskou posádku i úředníky, kteří byli na Samu, vydali Pissúthnovi a hned se připravovali k tažení na Milét. Spolu s nimi se vzbouřili i Byzantáné.

116 Když se to Athéňané dověděli, vypluli s šedesáti lodmi proti Samu, avšak šestnáct z nich tam nepoužili, neboť některé se vydaly ke Kárii, aby pátraly po foinických lodích, jiné na Chios a Lesbos s žádostí o pomoc. Se čtyřiceti čtyřmi lodmi, jimž velel Perikles a dalších devět strategů, svedli u ostrova Tragie námořní bitvu se sedmdesáti lodmi samskými, z nichž dvacet bylo určeno pro přepravu vojáků (ty všechny právě pluly od Miléty), a Athéňané zvítězili. /2/

Později jim přijelo na pomoc dalších čtyřicet lodí z Athén a pětadvacet z Chia a z Lesbu; vylodili se, zvítězili na pevnině, obehnali město trojitou zdí a současně je uzavřeli z moře. /3/ Perikles si vzal šedesát lodí z těch, které tam kotvily, a rychle s nimi odjel ke Kaunu a ke Kárii, neboť dostal zprávu, že na něho míří foinické lodi — ze Samu totiž odplul s pěti lodmi Stésagoras a jiní hledat foinické loďstvo.

117 Samští znenadání vyrazili na moře, vrhli se na nechráněný tábor, zničili strážní lodě a v námořní bitvě zvítězili nad lodmi, které vypluly proti nim. Asi čtrnáct dnů byli pány moře kolem jejich ostrova a přiváželi i dováželi, co chtěli. /2/ Když se však Perikles vrátil, byli znova uzavřeni loďstvem. Později přibylo z Athén na pomoc čtyřicet lodí pod velením Thukydidy, Hagnóna a Formióna, dvacet s Tlépolemem a Antikleem a třicet z Chia a Lesbu. /3/ Samští vybojovali krátkou námořní bitvu, nemohli však odolat a jejich město bylo po devítiměsíčním obléhání dobyto. Uzavřeli dohodu, strhli hradby, dali rukojmí, vydali lodi a zavázali se zaplatit ve splátkách válečnou náhradu. Také Byzantáné uzavřeli smlouvu, že budou poddáni za stejných podmínek jako dříve.

118 Nemnoho let později došlo k oněm už dříve vypravovaným událostem kerkyrským a poteidajským a k tomu, co pak bylo záminkou pro rozpoutání této války.

/2/ Všechno toto, co udělali Řekové jedni proti druhým i proti barbarovi, se událo v průběhu zhruba padesáti let, počítajíc od Xerxova ústupu do začátku této války. Během nich Athéňané upevnili své panství a velmi posílili svou moc, zatímco Lakedaimoňané, třebaže si to uvědomili, nebránili jim v tom, leda jen málo, a téměř po všechn ten čas se chovali klidně (vždyť i dřív nikdy příliš nespíchali do války, nebyli-li k ní donuceni, a tentokrát je velmi zaměstnávaly války domácí), až se nakonec athénská moc již zjevně zvedla a obrátila se proti jejich spojencům. Tu usoudili Lakedaimoňané, že už to nelze snášet, a rozhodli, že je nutné začít jednat s největší horlivostí, a bude-li to možné, zničit jejich převahu válkou, kterou prožíváme.

/3/ Lakedaimoňané tedy sami prohlásili, že smlouva o pří-

měří byla porušena a že Athéňané jednají protiprávně. Poslali také do Delf vyslance, aby se zeptali boha, zda bude pro ně výhodnější vstoupit do války. Bůh prý jim odpověděl, že budou-li válčit s vynaložením veškerého úsilí, bude vítězství jejich; on sám prý jim bude pomáhat, ať už ho budou vyzývat nebo ne.

119 Pak svolali znova spojence a chtěli je nechat hlasovat, zda se má vypovědět válka. Když se dostavili zástupci spojeneckého svazu a když se sešlo shromáždění, každý řekl, co chtěl — většinou žalovali na Athéňany a žádali, aby se přikročilo k válce —, Korinťané, kteří už předtím osobně prosili zástupce jednotlivých měst, aby hlasovali pro válku, protože měli obavy o Poteidaiu, aby nebyla zničena dřív, než přijde pomoc, zúčastnili se jednání i tentokrát, vystoupili jako poslední a promluvili asi takto.

120 „Teď už bychom nemohli, vážení spojenci, vinit Lakedaimoňany, že sami nehlasovali pro válku a že nás kvůli tomu svolali teprve nyní. Kdo zaujímá vedoucí postavení, musí se starat o své vlastní zájmy na základě rovnoprávnosti a k zájmům společným přihlížet víc, tak jako při jiných příležitostech mu přísluší nejvíc úcty ze všech. /2/ Ti z nás, kteří už měli co dělat s Athéňany, nepotřebují, aby je někdo poučoval, že se před nimi mají mít na pozoru. Ovšem ti, kteří bydlí víc ve vnitrozemí, dál od mořských cest, musí vědět, že nebudou-li bránit ty, kteří sídlí u moře, bude pro ně obtížnější vývoz polních plodin a výměna za to, co moře poskytuje pevnině, a nesmějí být špatnými posuzovateli toho, co se nyní říká, jako by se jich to netýkalo, ale musí být připraveni na to, že nebudou-li se starat o to, co se děje na pobřeží, dojde nebezpečí až k nim a že se nynější porady týkají stejně naléhavě jich samých. /3/ Proto také nesmějí váhat vyměnit mír za válku. Je přece vlastností moudrých mužů, že zůstávají klidní, jestliže je nepostihuje bezpráví, ale na druhé straně je vlastností mužů statečných, že utrpěli křivdu, zřeknou se míru a dají se do války, a když se zas naskytne vhodná příležitost, jsou ochotni opustit válku a uzavřít příměří; nezpychnou válečným štěstím ani si nenechají ubližovat pro potěšení pohodlného života v míru. /4/ Kdo

váhá kvůli svému potěšení, ten by mohl být při nečinnosti brzy připraven o radost z pohodlí, kvůli které váhá, a ten, v němž válečné štěstí probouzí chuť k dalším úspěchům, ten neuvážil, že se nechává svěst nepodloženou důvěrou. /5/ Často bývají nemoudrá rozhodnutí úspěšná, neboť se setkala s protivníkem ještě méně moudrým, a ještě častěji záměry na první pohled dobře promyšlené právě naopak špatně dopadnou, protože nikdo nemá stejnou důvěru, když jedná, jako když rozvažuje; přemýšlíme v bezpečí, při jednání nejsme ze strachu na výši.

121 A my teď probouzíme k životu válku, protože trpíme křivdu a protože máme dostatečné důvody ke stížnosti, a jakmile odrazíme Athéňany, v pravou chvíli válku ukončíme.

/2/ Z mnoha důvodů můžeme počítat s vítězstvím: především proto, že všichni stejně plníme rozkazy, /3/ a konečně vlastní prostředky každého z nás a poklady uložené v Delfech a v Olympii nám umožní pořádit si loďstvo, tedy to, na čem se zakládá jejich síla. Jestliže si opatříme půjčku, budeme moci vyšším žoldem odloučit Athéňanům ty z jejich námořníků, kteří nejsou Athéňané. Moc athénská je spíš koupená než vlastní, kdežto naše je míň vystavena tomuto nebezpečí, protože její síla se víc opírá o lidi než o peníze. /4/ Je pravděpodobné, že jediným vítězstvím v námořní bitvě budou udoláni. Jestliže odolají, budeme i my mít víc času na výcvik, a až se jim vyrovnáme znalostmi, odvahou je jistě překonáme. Tuto přednost, která nám je vrozena, oni učením získat nemohou, kdežto přednost, k níž jim pomohla znalost, můžeme my dosáhnout cvikem. /5/ Potřebné peníze seženeme. Bylo by jistě nesmyslné, aby jejich spojenci neodmítali platit poplatky použité pak na jejich zotročení, a my bychom nepřispěli penězi na to, abychom se pomstili svým nepřátelům a sami sebe zachránili a abychom jim zabránili zmocnit se právě těchto peněz a použít je k naší škodě.

122 Máme ještě jiné cesty, jak vést válku, například odpadnutí spojenců, což je nejlepší způsob, jak je připravit o důchody, o něž se opírá jejich síla, nebo stavba pevností v jejich území a jiné možnosti, jež je nyní těžké předvídat. Válka nepostupuje totiž podle předem stanovených zásad,

nýbrž většinou sama od sebe vymýšlí prostředky podle situace v té které chvíli. Proto ten, kdo se do ní pouští chladnokrevně, je jistější, kdežto kdo se nechá unést vášní, utrpí nemalou škodu.

/2/ Uvažme však také, že kdyby šlo o spory o hranice pozemků, které by měl každý z nás s protivníkem stejně silným, ještě by se to dalo snést; Athéňané jsou však dost silní na nás na všechny, silnější než kterékoli jednotlivé město, takže nebudeme-li se proti nim bránit všichni společně i každý národ zvlášť i každé město samo o sobě s jednotnou myslí, ale budeme rozděleni, snadno nás vyřídí. A porážka, to si musí každý uvědomit, i když je hrozné poslouchat to, nepřináší s sebou nic jiného než úplné otroctví. /3/ Už jen představa, že by něco takového bylo možné, je hanbou pro Peloponnésos, stejně tak jako je hanbou, že tolik měst trpí ústrky od jediného. V tom případě by se mohlo zdát, že je naše neštěstí zasloužené nebo že to snášíme ze zbabělosti a že se jevíme horší než naši otcové, kteří dali Řecku svobodu, kdežto my ji nezajistíme ani sami sobě, ale dovolíme, aby jeden stát se stal tyranem všech, ačkoli je naší zásadou odstraňovat tyrany v každém jednotlivém státě. /4/ A nevíme, jak takový způsob jednání může být prost tří nejvážnějších chyb, hlouposti, slabosti a nedbalosti. Když jste se těmto chybám nevyhnuli, propadli jste přece pýše, která už velmi mnoha lidem uškodila a která proto, že mnohé svedla na scestí, změnila jméno a nazývá se teď nedostatek soudnosti.

123 K čemu je dobré vyčítat minulost víc, než pokud to může prospět přítomnosti? Kvůli budoucnosti je třeba pomáhat přítomnosti, nebát se dalších námah (to už je přece u nás tradice zděděná po otcích, získávat si zásluhy tvrdou prací) a neměnit své zvyky, i když teď máte nějaké výhody ze svého bohatství a ze své moci (není správné ztrácet vinou nadbytku, co se získalo zásluhou chudoby), ale je třeba jít do války s důvěrou, a to z mnoha důvodů, protože bůh vám dal tuto věštbu a sám slíbil pomoc a protože ostatní Řecko bude bojovat po vašem boku, jedni ze strachu, druzí z vlastního zájmu. /2/ Vy nebudete první, kdo poruší příměří, vždyť je bůh, když vás pobízí k válce, považuje za porušené, spíš

budete pomáhat, když by se proti němu někdo provinil. Smlouvu totiž neruší ti, kteří se brání, ale ti, kteří první útočí.

124 Protože vám tedy všechna hlediska slibují příznivý průběh války a protože vás k ní my všichni společně vybízíme, tu jestliže je pravda, že společné zájmy jsou nejbezpečnější zárukou jak mezi státy, tak mezi jednotlivými občany, neváhejte přispět na pomoc Poteidaji, jsou to přece Dórové a jsou obléháni Ióny (v minulosti to bývalo opačné), a přineste svobodu i ostatním. Vždyť už není možné čekat a dovolit, aby jedni byli poškozováni už nyní a druhé aby postihlo zanedlouho totéž, jestliže se pozná, že jsme se sice sešli, ale neodvažujeme se zakročit. /2/ Myslete si, spojenci, že jste se dostali do tísně a že toto jsou nejlepší návrhy, rozhodněte se hlasováním pro válku a nemějte strach tváří v tvář přítomnému nebezpečí, ale živte v sobě touhu po trvalejším míru, který z ní vzejde. Vždyť válkou se mír víc upevní, kdežto nepustit se do války z touhy po klidu není bez nebezpečí. /3/ Uznejme, že toto město, které se stalo tyranem Řecka, je stejnou hrozbou pro všechny, takže některým už panuje a jiným panovat chce, zaútočme na ně a zkrotíme je. Připravme si život v budoucnu bez nebezpečí a osvobodme Řeky, kteří jsou dnes zotročeni.“

Tak promluvili Korintané.

125 Když Lakedaimoňané vyslechli názor všech, nechali o návrhu hlasovat všechny přítomné spojence jednoho po druhém, ať byli z větších měst, nebo z menších, a převážná většina hlasovala pro válku. /2/ Avšak i když bylo o válce rozhodnuto, nebylo možné hned ji začít, protože nebyli připraveni. A tak se usnesli, aby každé město opatřilo, co bylo potřebné, a aby se neztrácel čas. V přípravách toho, co bylo třeba, neuplynul ani celý rok, ještě do něho něco chybělo, když vtrhli do Atiky a došlo k otevřené válce.

126 V tomto období poslali do Athén vyslance, ti tam přednášeli stížnosti, aby měli co nejpádnější důvod k vypovězení války, kdyby je nevyslechli.

/2/ Nejprve Lakedaimoňané prostřednictvím vyslanců žádali Athéňany, aby poslali do vyhnanství ty, kteří se prohřešili proti Palladě Athéně. Onen prohřešek spočíval v tomto.

/3/ Žil kdysi athénský občan Kylón, olympijský vítěz, urozený a vlivný, a ten se oženil s dcerou Theagena, občana megarského, který byl v oněch časech v Megarách tyranem. /4/ Když se Kylón dotazoval věštny v Delfech, bůh mu odpovéděl, že má v době největšího Diova svátku obsadit athénskou akropoli. /5/ Kylón dostal od Theagena vojenský oddíl, přemluvil také své přátele, a když přišly olympijské hry pořádané na Peloponnésu, obsadil akropoli, aby zavedl tyranidu, protože se domníval, že to je největší Díův svátek a že má také zvláštní vztah k němu jako k olympijskému vítězi. /6/ Zda se mluvilo o největším svátku v Atice nebo někde jinde, o tom už Kylón nepřemýšlel a věštna to také neobjasnila — i Athéňané mají totiž takzvané diasie, největší svátek Dia Meilichia, slavený za městem, při něm celý národ přináší mnoho obětí, ne sice krvavé, ale posvěcené domácí pečivo. Kylón si myslel, že tomu rozumí správně, a dal se do díla. /7/ Athéňané se však o tom dověděli a přišli ve velkém množství z venkova na pomoc proti nim, postavili tábor a oblehli je. /8/ Jak čas ubíhal, Athéňany obléhání unavilo, a tak jich mnoho odešlo, svěřili strážení devíti archontům a dali jim plnou moc, aby zařídili vše, jak uznají za nejlepší. V té době devět archontů mělo větší část obecní správy v rukou. /9/ Kylón a jeho druzi na tom byli při obléhání zle, protože měli nedostatek potravin a vody. /10/ Kylón a jeho bratr tedy utekli, ostatní si sedli na akropoli k oltáři jako prosebníci, protože je trýznil hlad a někteří dokonce hladem umřeli. /11/ Avšak Athéňané, kteří tam byli postaveni na stráž, jim rozkázali, aby vstali, protože viděli, že umírají v posvátném okrsku, odvedli je odtamtud se slibem, že jim nic neudělají, a pobili je. Někteří se při přecházení posadili u oltářů ctihodných bohů a byli tam zabiti. Kvůli tomu byli ti lidé prohlášeni za prokleté a provinilé před tváří bohyně a stejně tak jejich potomci. /12/ Athéňané tedy tyto proklatce vypověděli ze země a později je vyhnal spolu s Athéňany i Lakedaimoňan Kleomenes, v době, když byly v Athénách rozbroje — živé poslali do vyhnanství, kosti mrtvých vykopali ze země a naházeli za hranice. Později se však vrátili a jejich rod je ještě dnes ve městě.

127 To byl ten prohřešek, jehož pachatele měli podle příkazu Lakedaimoňanů Athéňané vyhnat, jako by jim šlo především o usmíření bohů, ve skutečnosti však proto, že věděli, že se to přes matku týká i Perikleia, syna Xanthippova, a protože si mysleli, že kdyby byl vypovězen, snáze by dosáhli toho, co od Athéňanů chtějí. /2/ Po pravdě řečeno ani tak si od toho neslibovali, že by ho to postihlo, jako že to vyvolá u jeho spoluobčanů výtky proti němu, že i on bude mít pro svůj nešťastný původ do jisté míry vinu na rozpoutání války. /3/ Perikles byl totiž nejvlivnější člověk té doby, řídil stát, ve všem se stavěl proti Lakedaimoňanům, nesouhlasil s žádnými ústupky, nýbrž pobízel Athéňany do války.

128 Na oplátku Athéňané vyzvali Lakedaimoňany, aby poslali do vyhnanství ty, kteří se prohřešili v případě tainarském. Lakedaimoňané tenkrát vyvlekli z Poseidónova chrámu nějaké prosebníky z řad heilótů a zabili je; sami se domnívají, že kvůli tomu došlo k onomu velkému zemětřesení ve Spartě. /2/ Dále je Athéňané vyzvali, aby vypověděli i ty, kteří se provinili proti Athéně Chalkioikos. Došlo k tomu takto.

/3/ Když byl Lakedaimoňan Pausanias poprvé odvolán z funkce vrchního velitele u Helléspontu, postaven před soud a soudem zproštěn obvinění, nebyl už nikdy obcí poslán do ciziny; avšak vzal si sám bez svolení Lakedaimoňanů triéru z Hermiony a jako soukromá osoba odplul k Helléspontu pod záminkou, že jede do řecké války, ve skutečnosti však proto, aby navázal jednání s perským králem, jak se o to pokoušel už předtím, protože toužil po vládě nad celým Řeckem. /4/ První služba, kterou králi prokázal a tím celou tu záležitost začal, byla tato.

/5/ Když za svého dřívějšího pobytu po ústupu z Kypru dobyl Byzantion (měli je totiž v moci Peršané, mezi nimi někteří královi přátelé a příbuzní, a ti v něm tenkrát padli do zajetí), poslal ty, které zajal, perskému králi tak, aby to spojenci nevěděli — podle jeho tvrzení mu utekli. /6/ Provedl to za pomoci Gongyla z Eretrie, kterému svěřil Byzantion a zajatce. Poslal k němu také Gongyla s dopisem, v němž, jak později vyšlo najevo, bylo napsáno toto:

/7/ „Pausanias, vrchní velitel spartský, posílá ti tyto muže,

kteřé zajal v boji, protože se ti chce zavděčit. Navrhuji ti, budeš-li s tím souhlasit, že si vezmu tvou dceru za manželku a podrobím ti Spartu i ostatní Řecko. Myslím, že jsem dost silný, abych to dokázal, jestliže se budu moci poradit s tebou. Jestliže se ti tedy něco z toho líbí, pošli k moři spolehlivého muže, jehož prostřednictvím spolu budeme v budoucnu jednat.“

129 Takový byl obsah onoho dopisu. Xerxes měl z dopisu radost; pošle Artabaza, syna Farnakova, k moři a poručí mu, aby převzal satrapii daskylskou a vystřídal Megabatu, který tam byl satrapou předtím; dal mu také dopis s odpovědí pro Pausaniu do Byzantia, aby mu jej co nejdříve poslal a ukázal pečeť, a kdyby mu Pausanias vzkázal něco, co by mělo vztah k jeho, královým zájmům, aby to zařídil co nejlépe a nejspolehlivěji. /2/ Artabazos přišel na místo, učinil, jak mu bylo řečeno, a poslal onen dopis. V něm bylo jako odpověď napsáno toto:

/3/ „Taktě mluví král Xerxes k Pausaniiovi. Pokud jde o muže, které jsi mi poslal přes moře z Byzantia živé a zdravé, tvé dobrodiní bude uloženo v našem domě a navěky zapsáno, a také tvé návrhy se mi líbí. Nechtě tě ani noc, ani den nezdrží od práce na něčem z toho, co mi slibuješ, a nechtě ti nejsou překážkou žádné výlohy, ať by šlo o zlato, nebo o stříbro, ani jakkoli velký počet vojáků, kdybys někde potřeboval, ale s ušlechtilým Artabazem, kterého jsem ti poslal, jedne s důvěrou jak o mých, tak o tvých věcech tak, aby to bylo nejlepší a nejužitečnější pro nás pro oba.“

130 Když Pausanias dostal tento dopis, tu třebaže už dřív byl u Řeků ve velké vážnosti pro své velení u Plataj, tentokrát zpychl ještě mnohem víc a už nebyl schopen žít obvyklým způsobem, ale vyšel z Byzantia oblečen do mědských šatů a táhl Thrákií doprovázen tělesnou stráží složenou z Médů a Egyptanů, dával si předkládat jídla upravená po persku a nebyl schopen utajit své smýšlení, ale v bezvýznamných činech ukazoval, co se v duchu chystal dělat v budoucnosti ve velkém. /2/ Byl nepřístupný a ve styku se všemi bez rozdílu ukazoval tak prudkou povahu, že se k němu nikdo nemohl přiblížit; to byl také ne nejmenší důvod, proč spojenci přešli k Athéňanům.

131 Lakedaimoňané ho také poprvé odvolali právě proto, že se to dověděli, a když podruhé vyplul na hermionské lodi bez jejich rozkazu, jasně bylo vidět, že si počíná stejně. A když ho Athéňané násilím vytlačili z Byzantia, nevrátil se do Sparty, ale usadil se v Kolónách v Tróadě; povídalo se, že vyjednává s barbary a že se tam nezdržuje pro nic dobrého, a tak už eforové neotáleli, poslali za ním hlasatele se skytalou a vzkázali mu, že nemá nechat hlasatele odejít samotného, jinak že mu Spartané vyhlásí válku. /2/ Protože Pausanias chtěl vzbudit co nejmenší podezření a protože spoléhal na to, že bude moci žalobu umlčet penězi, vrátil se podruhé do Sparty. Eforové ho nejdřív uvrhli do vězení (eforové mají právo zakročít takto proti králi), potom dosáhl toho, že byl propuštěn, a sám se nabídl, že se podrobí soudnímu řízení, bude-li někdo chtít podat na něho žalobu pro jeho chování.

132 A Spartané, a to ani jeho nepřátelé, ani stát jako celek, neměli žádný zřejmý důkaz, o který by se mohli bezpečně opřít a potrestat muže pocházejícího z královského rodu a zastávajícího v současné době vysoký úřad (byl totiž poručníkem svého bratrance Pleistarcha, syna Leónidova, který byl králem, nebyl však ještě plnoletý). /2/ Ovšem Pausanias dával svým nezákonným jednáním a napodobováním barbarů podnět k lečjakému podezření, že se chce vyšvihnout nad své tehdejší postavení. Zkoumali také, zda se někde v něčem odchýlil ve svém způsobu života od běžných zvyklostí, a také to, že se jednou odvážil dát ze své vůle napsat na trojnožku, kterou Řekové věnovali do Delf jakožto prvotinu z perské kořisti, toto elegické distichon:

*Pausanias, jenž velel všem Řekům a zahubil vojsko
Peršanů, Apollónovi z vděčnosti postavil zde.*

/3/ Tyto verše však Lakedaimoňané z trojnožky okamžitě vyškřábali a napsali na ni jména všech obcí, které tento dar věnovaly, když společně porazily barbara. Ovšem už tenkrát se to jevílo jako porušení spravedlnosti z Pausaniiovy strany, a za tohoto stavu se jeho tehdejší počínání zdálo ještě mnohem podobnější jeho současným záměrům. /4/ Proslýchalo se

také cosi o jakýchsi pletichách s heilóty, a skutečně na tom něco bylo. Sliboval jim totiž svobodu a politická práva, jestliže povstanou společně s ním a pomohou mu provést jeho plán až do konce. /5/ Ale ani tak, třebaže věřili některým udavačům z řad heilótů, nemyslili, že by se proti němu mělo nějak zakročit, a počínali si způsobem u nich obvyklým, když šlo o Spartana, to jest neukvapili se a nevynesli nad ním rozhodnutí, které by se už nedalo zvrátit, dokud nebyly podány nevyvratitelné důkazy.

Říká se, že to trvalo tak dlouho, až se našel udavač. Byl to otrok původem z Argilu, který byl kdysi Pausaniovým miláčkem a byl mu nejvěrněji oddán. Když měl donést Artabazovi poslední dopis pro krále, dostal strach, protože si uvědomil, že se ještě žádný z dřívějších posílů nevrátil; padělá proto pečeti, aby se neprozradil, kdyby se náhodou mylil nebo kdyby si Pausanias vyžádal dopis zpět, aby něco změnil, pak otevře dopis a zjistí, že je tam na konci napsáno, aby byl zabít — on tušil, že tam nějaký podobný rozkaz je připojen. 133 Tentokrát eforové věřili víc, když jim ukázal dopis, chtěli však od Pausanii něco slyšet na vlastní uši, proto se s tím člověkem domluvili, on se utekl jako prosebník na Tainaron, tam si postavil chatrč a přepažil ji na dvě části. Za přepážkou ukryl některé z eforů, a když za ním přišel Pausanias a ptal se ho, proč sem utekl jako prosebník, jasně se všechno dověděli. Ten člověk mu totiž vyčítal, co o něm napsal v onom dopise, a připomínal ostatní věci jednu za druhou, že nikdy v ničem při jednání s králem Pausaniu nevystavil nebezpečí a že teď za to má být odměněn smrtí stejně jako mnozí jiní sluhové. A Pausanias se přiznával ke všemu, co sluha říkal, prosil ho, aby se už nehněval pro to, co se stalo, ale zaručoval se mu za jeho bezpečnost, vyjde-li z chrámového okrsku, a žádal ho, aby se co nejrychleji vydal na cestu a nezdržoval jednání.

134 Eforové všechno přesně vyslechli a odešli; teď už si byli vším jisti a chystali se jej ve městě zatknout. Říká se, že když měl být zajištěn na ulici a zahlédl tvář jednoho z eforů, který šel proti němu, pochopil, proč k němu přichází, a když mu pak jiný dal tajně znamení a z přátelství mu tím prozradil,

co se chystá, utíkal k chrámu Athény Chalkioikos a doběhl tam před nimi, neboť posvátný chrámový okrsek byl blízko. Vstoupil do nevelkého domu, který patřil ke svatyni, aby netrpěl nepohodou pod širým nebem, a tam se klidně usadil. /2/ Eforové byli při svém pronásledování na chvílku předstiženi, potom však strhli z oné budovy střechu, ujistili se, že je Pausanias uvnitř, uzavřeli ho a zazdili, pak se usadili kolem, aby ho vyhladověli. /3/ Když zjistili, že už je ve svém vězení blížek smrti, vyvedli ho z posvátného okrsku, dokud ještě dýchal, a jen ho vyvedli, okamžitě zemřel. /4/ Chtěli ho hodit do Kaiadu (Propasti), kam házeli zločince, potom si to však rozmyslili a pochovali ho někde blízko něho. Delfský bůh později Lakedaimoňanům přikázal, aby ho přenesli na místo, kde zemřel, a ještě dnes leží před posvátným okrskem, jak je jasné z nápisu na stélách. Protože se tím Lakedaimoňané provinili proti náboženství, měli podle jeho příkazu odevzdat Athéně Chalkioikos dvě těla místo jednoho. Oni dali vytvořit dvě bronzové sochy a obětovali je jako náhradu za Pausaniu. 135 Athéňané tedy vyzvali na oplátku Lakedaimoňany, aby vypověděli ty, kteří se takto provinili, protože i bůh považoval onen čin za svatokrádež.

/2/ Lakedaimoňané poslali do Athén vyslance a obviňovali Themistoklea ze stejné náklonnosti k Peršanům, jakou se provinil Pausanias, jak zjistili z vyšetřování proti němu, a žádali, aby ho potrestali stejným způsobem. /3/ Athéňané tomu uvěřili (Themistokles byl totiž právě ostrakismem poslán do vyhnanství, žil v Argu, avšak pohyboval se volně i po ostatním Peloponnésu), pošlou spolu s některými Peloponnésany ochotnými účastnit se stáhání své lidi s příkazem, aby ho přivedli, ať ho najdou kdekoli.

136 Themistokles, včas varovaný, uprchne z Peloponnésu na Kerkyru, která ho kdysi označila jako svého dobrodince. Kerkyřané však prohlásili, že se bojí mít ho u sebe, aby si neznepřátelili Lakedaimoňany i Athéňany, a dopravili ho přes moře na pevninu proti svému ostrovu. /2/ A protože ti, jimž to bylo nařízeno, se po něm poptávali a pronásledovali ho, ať šel kamkoliv, je nesnázemi donucen hledat útočiště u Adméta, krále Molossů, třebaže nebyl jeho přítelem. /3/

Král nebyl právě doma; Themistokles se obrátil jako prosebník na jeho manželku a ta mu poradila, aby vzal jejich synka do náručí a posadil se s ním u krbu. /4/ Admétos se zanedlouho vrátí, Themistokles mu odhalí, kdo je, a prosí ho, aby nevzpomínal na to, že kdysi vystoupil proti němu, když žádal Athéňany o pomoc, a nemstil se na vyhnanci. V jeho nynějším postavení by mu prý král jako mnohem slabšímu mohl ublížit, avšak známkou člověka šlechtného je mstít se stejně silným za stejných podmínek. Také prý se proti němu postavil, když šlo o žádost týkající se určitých výhod, ne života, kdežto kdyby ho teď král vydal (řekl mu, kdo a proč ho pronásleduje), vzal by mu všechnu naději na záchranu života.

137 Když ho Admétos vyslechne, pozvedne ho i se svým synáčkem, jak tam s ním seděl a choval ho v náručí (to bylo znamením nejúspěšnější prosby), a když brzy nato přijdou Lakedaimoňané a Athéňané, bez ohledu na jejich velké nahlánění jim ho nevydá, ale dá ho dopravit cestou po pevnině k druhému moři do Pydny patřící Alexandrovi, protože Themistokles vyslovil přání dostat se k perskému králi. /2/ Tam zastihne nákladní loď chystající se plout do Iónie, nalodí se na ni a je zahánán bouří k athénskému loďstvu obléhajícímu Naxos. Dostane strach a prozradí kapitánovi lodi (posádka ho neznala), kdo je a proč prchá, a řekne mu, že nezachrán-li ho, prohlásí, že ho kapitán veze, protože se dal uplatit penězi. Bezpečnost prý spočívá v tom, aby nikdo nevystupoval z lodí, dokud nebude možno pokračovat v plavbě. Když ho poslechne, odmění prý se mu po zásluze. Kapitán vyhoví Themistokleovu přání, nechá den a noc loď zakotvenou na širém moři za athénským loďstvem a potom dopluje do Efesu.

/3/ Themistokles se mu odvděčil peněžitým darem (později mu totiž došly peníze od přátel z Athén i ty, které měl uloženy v Argu), vydal se pak na cestu do vnitrozemí v doprovodu jednoho Peršana pocházejícího z přímoří, když napřed poslal dopis králi Artaxerxovi, Xerxovu synu, který nedávno nastoupil na trůn. /4/ V dopise bylo napsáno:

„Já Themistokles přicházím k tobě, já, který jsem způsobil vašemu domu víc zlého než kdokoli jiný z Řeků, po celou dobu, kdy jsem byl nucen bránit se proti útokům tvého otce,

a ještě mnohem víc dobrého, když odplouval zpátky, což mně přinášelo bezpečí, kdežto jemu nebezpečí. Jste mi dlužní za dobrodiní (tím narážel na zprávu, kterou mu poslal od Salaminy o chystaném odplutí Řeků, a na to, že zabránil stržení mostů — to si však přivlastnil neprávem), a nyní jsem zde, pronásledován Řeky pro své přátelství k tobě, a mohu ti prokázat mnoho dobrého. Chci vyčkat rok a pak ti sám objasnit důvod svého příchodu.“

138 Král prý se s obdivem vyjádřil o jeho smýšlení a vyzval ho, aby jednal podle svého plánu. Během doby, kterou strávil v Persii, se Themistokles seznámil, pokud to jen šlo, s perskou řečí i se zvyky té země. /2/ Po roce přijde ke králi a získá u něho takový vliv, jako až do té doby žádný jiný z Řeků, a to jak díky vážnosti, které se těšil už dříve, tak díky naději na podmanění Řecka, kterou v králi probudil, nejvíc však proto, že znova a znova dokazoval, jak je moudrý.

/3/ Themistokles dával totiž naprosto bezpečně najevo přirozené schopnosti a byl proto víc než kdo jiný hoden obdivu, neboť zásluhou svého vrozeného nadání, k němuž nepotřebovalo přistoupit žádné studium předcházející nebo následující, dokázal po velmi krátké úvaze nejvýstižněji posoudit otázky přítomné a nejlépe předpovědět, co se stane až do nejvzdálenější budoucnosti. Když se něčím zabýval, uměl to také vyložit, a nebylo mu odepřeno učinit si vhodný úsudek i o věcech, s nimiž neměl zkušenost; i v tom, co bylo ještě zahalenou rouškou tajemství, nejlépe viděl, co je lepší a co horší. Díky své přirozené duševní síle byl zkrátka víc než kdokoli jiný schopen po krátké přípravě v okamžiku zařídít, co bylo třeba.

/4/ Zemřel následkem nemoci; někteří říkají, že dobrovolně ukončil svůj život jedem, protože považoval za nemožné, aby splnil, co králi slíbil. /5/ Jeho náhrobek lze vidět v asijské Magnésii na náměstí — byl totiž správcem onoho kraje, protože mu král daroval Magnésii, která vynášela ročně padesát talentů, na chléb, Lampsakos na víno (platil totiž tenkrát za město vínem nejbohatší) a Myus na ostatní potřeby pro kuchyň. /6/ Podle jeho přání byly prý jeho kosti přeneseny příbuznými do vlasti a bez vědomí Athéňanů pochovány

v Atice; nebylo totiž dovoleno pohřbít ho, protože byl vypovězen pro zradu.

Tak tedy skončily životní osudy Lakedaimoňana Pausanii a Athéňana Themistoklea, kteří byli nejslavnější ze všech Řeků své doby.

139 Lakedaimoňané tedy během prvního jednání vyslanců vyslovili tyto požadavky a na ně byly zase vzneseny požadavky týkající se vypovězení oněch poskvrněných. Později přišli k Athéňanům ještě několikrát a nařizovali jim, aby ukončili obléhání Poteidaje a vrátili Aigině nezávislost, především však způsobem naprosto jasným prohlásili, že nedojde k válce, jestliže Athéňané zruší své rozhodnutí týkající se Megařanů, v němž bylo řečeno, že nesmějí užívat přístavy, které jsou pod athénskou svrchovaností, ani navštěvovat tržiště v Atice. /2/ Avšak Athéňané nevyhověli ani v ostatních požadavcích, ani neodvolali ono rozhodnutí, protože vinili Megařany, že obdělávají posvátnou půdu a pozemky, jejichž vlastnictví je ještě sporné, a že se ujali otroků uprchlých z Athén. /3/ Nakonec, když přišli z Lakedaimonu poslední vyslanci, Rhamfias, Melésippos a Agésandros, neřekli nic jiného z toho, co obvykle říkali, než: „Lakedaimoňané chtějí, aby byl mír, a mír bude tenkrát, dáte-li všem Řekům samostatnost.“ Tu svolali Athéňané sněm, zahájili o tom rokování a rozhodli se dát po poradě odpověď o všem najednou. /4/ V rozpravě vystoupilo mnoho občanů s protichůdnými názory; jedni prohlašovali, že je třeba začít válku, druhí, že ono usnesení nesmí být na překážku míru a že je třeba odvolat je, a pak vystoupil Perikles, syn Xanthippův, v té době první muž mezi Athéňany, nejschopnější, ať šlo o řečnění nebo o jednání, a takto radil.

140 „Athéňané, zastávám stále týž názor, že se Peloponnésanům nesmí ustoupit, i když vím, že ti lidé neukazují při jednání stejnou horlivost, s jakou se rozhodli pro válku, a že se jejich názory mění podle toho, co se stane. Vidím však, že mé nynější rady musí být podobné radám dřívějším, ba že musí být s nimi totožné, a právem žádám od těch z vás, kteří se nechají přesvědčit, aby pomáhali uskutečňovat společné rozhodnutí, i kdyby nás měl potkat nějaký nezdár, a na druhé

straně aby si nepřisvojovali zásluhy za rozumné rozhodnutí, jestliže budeme mít úspěch. Může se přece stát, že výsledky nějaké lidské činnosti budou stejně nevypočitatelné jako lidské úmysly; proto jsme si také navykli dávat vinu Štěštěně ve všem, co dopadne jinak, než jsme počítali.

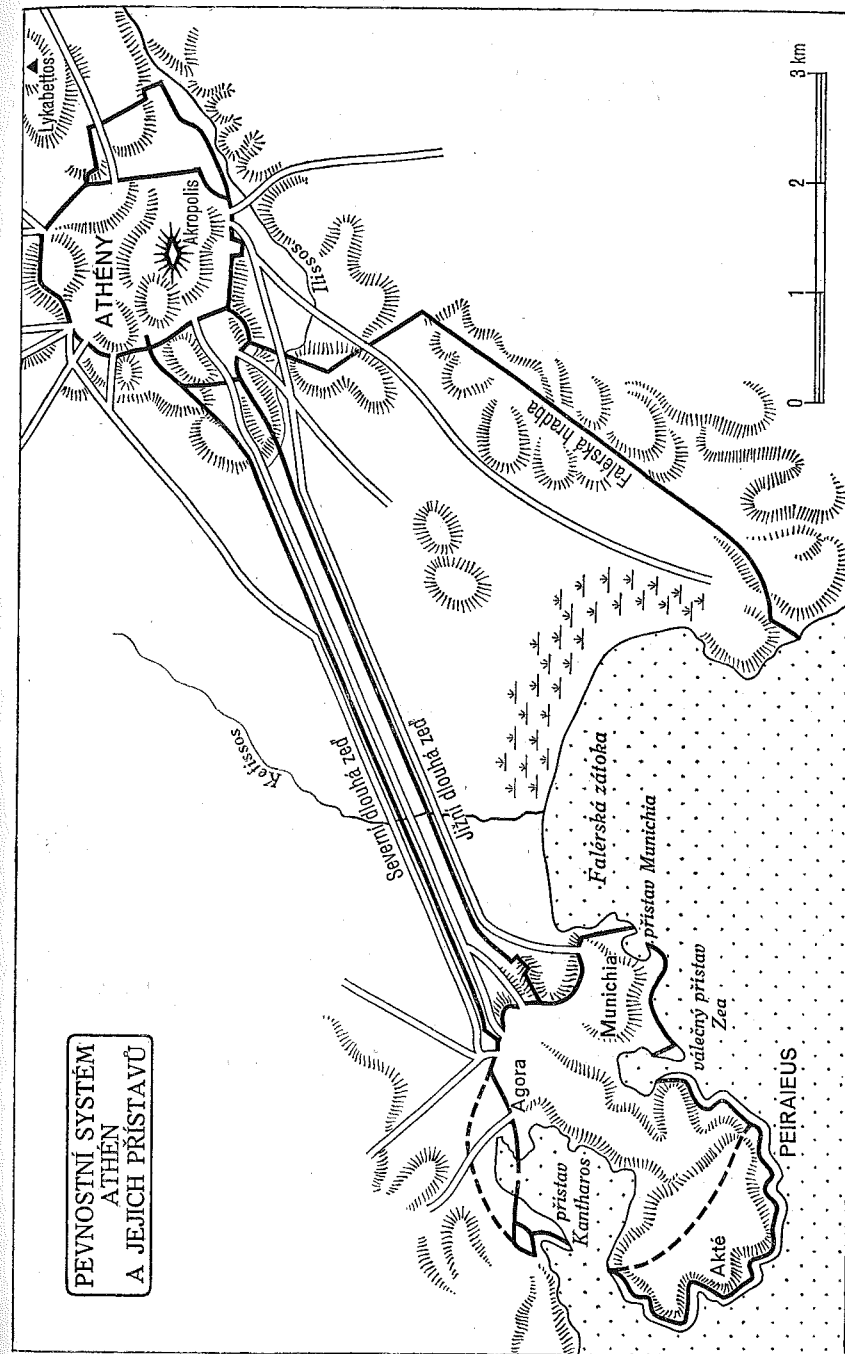
/2/ Bylo jasné už dřív, že Lakedaimoňané mají vůči nám nepřátelské úmysly, a dnes je to jasné víc než kdykoli jindy. Vždyť ačkoliv bylo ve smlouvě ustanoveno, že se jedna i druhá strana při každém sporu podrobí rozhodnutí soudu a že si každý ponechá to, co má v držení, oni nikdy o soudní rozhodnutí nepožádali ani na ně nepřistoupili, když jsme o ně požádali my, a chtějí raději vyřizovat stížnosti válkou než jednáním, a teď přišli už ne se stížnostmi, ale s příkazy. /3/ Vždyť nám nařizují, abychom odešli od Poteidaje, Aigině ponechali samostatnost a odvolali usnesení týkající se Megařanů; vyslanci, kteří přišli naposled, dokonce veřejně žádají, abychom vrátili Řekům samostatnost. /4/ Ať si však nikdo z vás nemyslí, že povedeme válku pro maličkost, jestliže nezrušíme své usnesení týkající se Megařanů — to je přece to hlavní, o čem mluví: bude-li zrušeno, nebude válka — a nedovolte, aby ve vašich myslích vzklíčila výčitka, že jste se dali do války z bezvýznamného důvodu. /5/ Tato „maličkost“ je zkouškou pevnosti vašich názorů. Ustoupíte-li, ihned vám nařídí něco jiného, většího, přesvědčení, že jste v tomto případě poslechli ze strachu. Jestliže je rozhodně odmítnete, dáte jim jasné na srozuměnou, že s vámi musejí jednat jako rovní s rovnými.

141 Proto se musíte rozhodnout, zda se chcete podřídit dřív, než vás postihne nějaká škoda, nebo (budeme-li válčit, což považuji za nejlepší řešení) zda neustoupíte, bez ohledu na to, zda jde o záminku velkou, nebo bezvýznamnou, a nebudete se bát podržet si to, co máte v držení. Největší i nejmenší požadavek vznesený na sousedy osobami, které jim jsou rovné, aniž se sáhlo k rozhodnutí soudu, znamená stejné otroctví.

/2/ Pokud jde o podmínky války a o prostředky k jejímu vedení, které mají obě strany k dispozici, poslechněte si můj podrobný výklad a uvědomte si, že na tom nebudeme hůř. /3/ Peloponnésané obdělávají svou půdu sami a nejsou u nich

peníze ani u jednotlivců, ani ve státní pokladně. Kromě toho nemají zkušenosti s vedením dlouhotrvajících a zámořských válek, protože je chudoba nutí k vzájemným bojům jen krátkodobým. /4/ Takoví lidé nejsou schopni dodat posádku na lodi ani vyslat často pěší vojsko, protože by pak musili být vzdáleni od domova a vydržovat se ze svých soukromých prostředků, navíc ještě je jim uzavřeno moře. /5/ K vydržování válek jsou pak vhodnější nashromážděné peníze než násilím vymáhané dávky. Lidé, kteří vlastníma rukama obdělávají půdu, jsou ochotnější platit ve válce svým životem než penězi, protože jsou přesvědčeni, že z nebezpečí vyjdou živi a zdraví, kdežto o penězích si nejsou jisti, zda se nevyčerpají před koncem války, zvláště kdyby se válka proti očekávání protáhla, jak se obvykle stává. /6/ Vždyť v jedné bitvě se mohou Peloponésané a jejich spojenci udržet proti všem Řekům, nejsou však schopni vést válku proti vojenské moci vyzbrojené odlišným způsobem než oni, protože nemohou vykonat něco okamžitě a pořádně vzhledem k tomu, že nemají jeden poradní sbor, že mají všichni stejné hlasovací právo a nepatří k stejnému kmeni, takže každý myslí jen na vlastní prospěch. Z toho nemůže vzniknout nic dokonalého. /7/ Jedni se totiž chtějí především někomu pomstít, druhí co nejméně uškodit svému majetku. Dávají si na čas, než se sejdou, a pak se jen po malou část schůze radí o společných záležitostech, kdežto větší část stráví jednáním o soukromých věcech. Nikoho nenapadne, že svou nedbalostí škodí, ale každý se domnívá, že by se měl někdo jiný starat místo něho. A tak si nikdo neuvědomí, že v důsledku takového sobeckého, u všech stejného názoru trpí společné zájmy.

142 Největší překážkou však pro ně bude nedostatek peněz, protože si je opatřují loudavě a váhavě; ve válce však příznivá příležitost nečeká. /2/ Nemusíme se vážně obávat zakládání jejich pevností v Atice ani jejich loďstva. /3/ Pokud jde o zakládání pevností, i v míru by bylo nesnadné opevnit město, aby se vyrovnalo našemu městu, natož když se opevňují v zemi pro ně nepřátelské, kde my také můžeme stavět opevnění proti nim. /4/ Jestliže si postaví nějakou pevnost, mohli by uškodit nějaké části naší země svými výpady a podněcová-

ním k přeběhnutí, avšak to nebude stačit na to, aby nám zabránili plout do jejich země, opevňovat se tam a trestat je loďstvem, v němž je naše síla. /5/ My máme z námořních válek víc zkušeností pro válku na suché zemi než oni z válek na pevnině pro námořní operace. /6/ Nebude snadné, aby ke svým znalostem získali ještě znalosti moře. /7/ Vždyť ani vy jste ještě nedosáhli úplné dokonalosti, ačkoliv se tomu věnujete už od perských válek — jak by mohli vykonat něco, co by stálo za zmínku, lidé z venkova, ne od moře, kterým kromě toho naše četné lodě, s nimiž tam budeme kotvit, nedovolí, aby se cvičili? /8/ Mohli by se odvážit bojovat, kdyby tam kotvilo našich lodí jen málo a oni mohli svůj nedostatek znalostí vyrovnat početní převahou, když však budou sevření početným loďstvem, zůstanou v klidu, z nedostatku cvičení budou ještě méně obratní a tudíž ještě váhavější. /9/ Námořnictví vyžaduje pořádný výcvik jako máloco na světě a nestačí věnovat se mu jen tak mimochodem, když se to zrovna hodí, nelze dokonce dělat něco jiného vedle toho.

143 A kdyby sáhli i na poklady z Olympie a z Delf a pokusili se vyšším žoldem přetáhnout k sobě cizince, kteří slouží v našem námořnictvu, bylo by to zlé, kdybychom se jim nedokázali vyrovnat tím, že bychom nasedli na loď sami s našimi metoiky. To však je možné, a nejdůležitější je, že jako kormidelníky máme všude naše občany a i ostatní posádku máme čtenější a lepší než celé ostatní Řecko. /2/ A s ohledem na nebezpečí by si nikdo z těch cizinců nevybral los být vyhnanecem ze své vlasti a kvůli velkému žoldu, který by dostával jen pár dní, bojovat po jejich boku s menší nadějí na vítězství.

/3/ Asi tak to podle mého názoru vypadá s Peloponnésany, kdežto u nás se nevyskytují ty nedostatky, které jsem vytkl u nich, a naproti tomu máme velké výhody v jiných věcech, v nichž se nám nemohou rovnat. /4/ Půjdou-li proti naší zemi s pěším vojskem, my půjdeme proti jejich zemi s loďstvem, a bude-li zpusťována část Peloponnésu, nebude to totéž, jako kdyby byla zpusťována celá Atika, protože oni nebudou mít možnost zabrat místo toho jinou zem bez boje, kdežto my máme dostatek země na ostrovech i na pevnině; ovládnutí moře je velká věc. /5/ Uvažujte o tom. Kdybychom byli

ostrovany, které město by bylo v menším nebezpečí, že bude dobyt? I teď se musíme co nejdříve vymyslet do takového postavení, opustit půdu i s usedlostmi a střežit moře i město; nesmíme se dát strhnout citem a bojovat o ně s Peloponnésany, kteří jsou mnohem početnější; vždyť zvítězíme-li, budeme musít bojovat znova s jinými, kterých nebude méně, a budeme-li poraženi, ztratíme pomoc spojenců, o něž se opírá naše síla; ti přece nezůstanou klidní, když nebudeme schopni vytáhnout proti nim. Nesmíme naříkat nad ztrátou domů a půdy, ale nad ztrátou mužů, neboť tyto věci nejsou pány mužů, ale muži jsou jejich pány. Kdybych věřil, že vás přemluví, vyzval bych vás, abyste vyšli z města a sami je zpusťovali a ukázali tak Peloponnésanům, že kvůli tomu se jim nepoddáte.

144 Mám ještě mnoho jiných důvodů k naději ve vítězství, nebudete-li chtít během války zvětšovat svou říši a vrhat se dobrovolně do dalšího nebezpečí. Mám totiž větší strach z našich vlastních chyb než z úmyslů nepřítelových. /2/ To vám však bude vysvětleno v jiné řeči, až už bude válka v proudu. Nyní pošleme tyto lidi zpátky s odpovědí, že dovolíme Megarům přístup na naše tržiště a do našich přístavů, jestliže ani Lakedaimoňané nebudou vyhánět cizince, a to ani nás, ani naše spojence (ani jedno z těchto opatření není přece zakázáno smlouvou o příměří), a městům že ponecháme samostatnost, jestliže byla samostatná v době, kdy jsme uzavírali smlouvu, a jestliže i Lakedaimoňané dovolí městům, která jsou na nich závislá, aby se jako samostatná řídila tím, co sama chtějí, a ne tím, co se hodí Lakedaimoňanům; konečně že jsme ochotni zodpovídat se ze svých činů podle úmluvy, válku že nezačneme, ale začne-li ji někdo, budeme se bránit. Toto je spravedlivá a současně pro naše město čestná odpověď. /3/ Budme si však vědomi toho, že válka je nevyhnutelná — s čím větší ochotou ji přijmeme, tím menší rozhodnost k útoku najdeme u našich protivníků — a že z největších nebezpečí vzchází největší čest pro město jako celek i pro jednotlivé občany. /4/ Když se naši otcové postavili na odpor Peršanům, neměli takové prostředky jako my, ale opustili i to, co měli, odrazili barbara spíš rozvahou než štěstím a spíš od-

vahou než mocí a učinili z Athén to, čím jsou dnes. My nesmíme zůstat za nimi, ale musíme se bránit proti nepřátelům všemi prostředky a pokusit se odevzdat svým potomkům moc neztenčenou.“

145 Tak mluvil Perikles, a Athéňané, přesvědčeni, že jeho rady jsou nejlepší, schválili jeho návrhy hlasováním. Odpověděli Lakedaimoňanům v jednotlivostech i v celku tak, jak on považoval za vhodné, že nebudou nic dělat podle cizího rozkazu, ale že jsou podle smlouvy ochotni urovnat stížnosti před soudem na základě rovného a stejného práva. A lakedaimonští vyslanci odešli domů a potom už nikdy nebyli žádní vyslanci posíláni.

146 Takové byly stížnosti a spory, které vznikaly na obou stranách před válkou, počínající hned událostmi v Epidamnu a na Kerkyře; ovšem i v tomto období nebyly vzájemné styky přerušeny a jedni chodili k druhým bez hlasatelů, ne však bez nedůvěry, neboť tyto události znamenaly porušení smluv a záminku k válce.

KNIHA DRUHÁ

PRVNÍ ROK VÁLKY (březen 431 — únor 430; kap. 1—46)

LÉTO. Útok Thébanů na Plataje (1—6). Přehled sil na obou stranách (7—9). Přípravy Peloponésanů k vpádu do Atiky. Řeč krále Archidama (10—12). Perikleův plán vedení války. Přestěhování obyvatelstva z venkova do Athén. Théseus (13—17). První vpád Peloponésanů do Atiky. Rozhořčení Athéňanů proti Perikleovi. Operace athénské loďstva u Peloponésu (18—25). Námořní výprava Athéňanů proti Lokridě. Vyhnaní Aigiňanů. Zatmění slunce (26—28)*. Spojenectví Athéňanů s thráckým králem Sitalkem a s makedonským králem Perdikkou (29). Athéňané dobudou Sollion, Astakos a Kefallénii, vpadnou do Megaridy a obsadí ostrov Atalantu (30—32). ZIMA. Korintská výprava do Akarnanie (33). Pohřeb Athéňanů padlých během prvního roku války. Perikleova řeč nad padlými (34—46).

DRUHÝ ROK VÁLKY (březen 430 — únor 429; kap. 47—70)

LÉTO. Druhý vpád Peloponésanů do Atiky. Mor v Athénách (47—54). Operace peloponéského vojska v Atice a athénské loďstva u Peloponésu (55—57). Athéňané posílají posily do Poteidaje (58). Perikles se brání proti nespokojenosti svých spoluobčanů — jeho poslední řeč (59—64). Zhodnocení Perikleova státnického působení (65). Útok Peloponésanů na Zakynthos (66). Spartští vyslanci posláni k perskému králi popraveni v Athénách (67). Nezdařený útok Ampračanů na Argos v Amfilochii (68). ZIMA. Činnost athénské loďstva (69). Poteidaia se vzdá Athéňanům (70).

TŘETÍ ROK VÁLKY (březen 429 — únor 428; kap. 71—103)

LÉTO. Peloponéské vojsko před Platajemi (71—78). Porážka Athéňanů u Spartólu (79). Nezdar lakedaimonské výpravy do Akarnanie (80—82). Formión porazí peloponéské loďstvo v Korintském zálivu (83—84). Přípravy k nové bitvě (85—86). Lakedaimoňané v ní mají ze začátku úspěch, nakonec jsou však Formiónem poraženi (87—92). ZIMA. Peloponéské loďstvo se marně pokouší přepadnout v noci Salaminu a Peiraieus (93—94). Sitalkova výprava do Makedonie. Říše Odrysů (95—98). Výklad o Makedonii (99). Sitalkes pustoší Makedonii, musí se však stáhnout (100—101). Formiónovo tažení do Akarnanie a jeho návrat do Athén (102—103).

1 Odtud již začíná válka mezi Athéňany a Peloponésany a spojenci obou stran. Pak už navazovali styk jen prostřednictvím hlasatelů a v začaté válce bez ustání pokračovali.